

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΘΕΜΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ: «Συγκριτική μεταφρασιολογική μελέτη του έργου του Restif de La Bretonne, *Les Contemporaines ou aventures des plus jolies femmes de l'âge présent* με βάση τη μετάφραση του Ρήγα Φεραίου *Σχολείον των ντελικάτων εραστών*»

“Comparative translational study of the work *Les Contemporaines ou aventures des plus jolies femmes de l'âge présent* of Restif de La Bretonne in which was based the translation *School of delicate lovers* of Rigas Feraios”.

Φοιτήτρια: **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ Α.Μ.: Ξ2020114**

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια Τ.Ε.Γ.Μ.Δ.: **ΣΩΤΗΡΙΑ ΛΗΤΩ ΑΛΕΞΑΚΗ**

Συνεπιβλέπων Καθηγητής Τ.Ε.Γ.Μ.Δ.: **ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΝΤΡΩΤΗΣ**

ΚΕΡΚΥΡΑ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

2024

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΘΕΜΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ: «Συγκριτική μεταφρασιολογική μελέτη του έργου του Restif de La Bretonne *Les Contemporaines ou aventures des plus jolies femmes de l'âge présent* με βάση τη μετάφραση του Ρήγα Φεραίου *Σχολείον των ντελικάτων εραστών*»

“Comparative translational study of the work *Les Contemporaines ou aventures des plus jolies femmes de l'âge présent* of Restif de La Bretonne in which was based the translation *School of delicate lovers* of Righas Feraios”.

Student: KONSTANTINIDI ANASTASIA

Register Number: Ξ2020114

Professor: Τ.Ξ.Γ.Μ.Δ.: SOTIRIA LITO ALEXAKI

Professor: Τ.Ξ.Γ.Μ.Δ.: YORGOS KENTROTIS

Η εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των απαιτήσεων του Προπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών για τη λήψη του πτυχίου του Τμήματος Ξένων Γλωσσών Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ιονίου Πανεπιστημίου»

ΚΕΡΚΥΡΑ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

2024

Copyright Κωνσταντινίδη Αναστασία, 2024

Υπεύθυνη Δήλωση

«Βεβαιώνω ότι είμαι η συγγραφέας αυτής της πτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια που αξιοποιήθηκε από βιβλιογραφικές πηγές, πρωτογενείς και δευτερογενείς, είτε η συμβολή τους παρατίθεται επακριβώς ως απόσπασμα, είτε ως παράφραση αναφέρεται στο κείμενο μου».

IONIAN UNIVERSITY

**DEPARTMENT OF FOREIGN LANGUAGES, TRANSLATION AND
INTERPRETATION**

Thesis title: **“Comparative translational study of the work *Les Contemporaines ou aventures des plus jolies femmes de l’âge présent* of Restif de La Bretonne in which was based the translation *School of delicate lovers* of Righas Feraios”**

Student: **Konstantinidi Anastasia**

Registration Number: **Ξ 2020114**

Supervisor: Professor **Sotiria Lito Alexaki**

Co-Supervisor: Professor **Yorgos Kentrotis**

“The thesis was elaborated within the framework of the requirements of the Undergraduate Program of Studies for the degree of the Department of Foreign Languages, Translation and Interpretation of the Ionian University”

CORFU

OCTOBER

2024

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εργασία προσπάθησα να ανιχνεύσω αρχικά τα κίνητρα του Ρήγα Βελεστινλή σχετικά με την επιλογή του να μεταφράσει έξι νουβέλες από το έργο του Rétif de La Bretonne *Les Contemporaines ou aventures des plus jolies femmes de l'âge présent* στο οποίο έδωσε τον τίτλο *Σχολείον των ντελικάτων εραστών*. Στη συνέχεια επέλεξα δύο από τις έξι νουβέλες, συγκεκριμένα «*Ο νέος Πυγμαλίων*» και «*Η έκλειψις της τιμής εξ αιτίας του έρωτος*» για να κάνω μια συγκριτική μεταφρασιολογική μελέτη διερευνώντας τις αποφάσεις που πήρε ως μεταφραστής. Στηριζόμενοι στο Μεταφρασιολογικό Μοντέλο της «Θεωρίας των Πολυσυστημάτων», αιτιολογήσαμε τις ελευθερίες που πήρε, αντλώντας από το μετάφρασμά του κάποια παραδείγματα.

Λέξεις – Κλειδιά: Ρήγας, Σχολείον των ντελικάτων εραστών, Ο νέος Πυγμαλίων, Η έκλειψις της τιμής εξ αιτίας του έρωτος, Θεωρία των Πολυσυστημάτων

Abstract

In the present thesis, first, I tried to trace the motives of Righas Veletinlis regarding his choice to translate six novels from the work of Rétif de La Bretonne *Les Contemporaines ou aventures des plus jolies femmes de l'âge present*, to which he gave the title *School of delicate lovers* and then I selected two of those six novels. "*The New Pygmalion*" and "*The Eclipse of Honor because of Love*" in order to carry out a comparative translational study exploring the decisions he took as a translator. Based on the Polysystem Theory, we justified the liberties he took, drawing some examples from his translation.

Keywords: Righas Veletinlis, School of Delicate Lovers, The New Pygmalion, The eclipse of honour because of love, Polysystem Theory

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος.....	σ. 7
Εισαγωγή.....	σ.σ. 7-8
Κεφάλαιο 1	
1.1. Μεταφρασμένη λογοτεχνία: Από το Παρίσι στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα.....	σ.σ. 9-13
1.2. <i>Les Contemporaines</i> πίσω από το <i>Σχολείον των ντελικάτων</i> <i>εραστών</i>	σ.σ. 13-16
1.3. Ζητήματα μετάφρασης και παιδαγωγίας στο έργο του Ρήγα <i>Σχολείον των</i> <i>ντελικάτων εραστών</i>	σ.σ. 17-20
Κεφάλαιο 2	
<i>Ο νέος Πυγμαλίων - LE NOUVEAU PYGMALION</i>	σ.σ. 20-24
Κεφάλαιο 3	
<i>Η έκλειψις της τιμής εξ αιτίας του έρωτος - L'HONNEUR ÉCLIPSÉ PAR</i> <i>L'AMOUR</i>	σ.σ. 24-28
Συμπεράσματα.....	σ.σ. 29-30
Βιβλιογραφία.....	σ.σ. 31-32
Παράρτημα.....	σ.σ. 33-121

Πρόλογος

Αντικείμενο της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι η συγκριτική μεταφρασσιολογική μελέτη του έργου του Rétif de La Bretonne *Les Contemporaines ou aventures des plus jolies femmes de l'âge présent* που εκδόθηκε το 1780 με το μετάφρασμα-διασκευή που έκανε ο Ρήγας Φεραίος σε έξι μόνο νουβέλες από το σύνολο του έργου, στις οποίες έδωσε τον τίτλο *Σχολείον των ντελικάτων εραστών*.¹ Το έργο εκδόθηκε στη Βιέννη το 1790. Πρόκειται για μια ερευνητική εργασία, στόχος της οποίας υπήρξε η διερεύνηση των λόγων για τους οποίους ο Ρήγας Βελεστινλής επέλεξε να μεταφράσει μέρος του συγκεκριμένου έργου του επιτυχημένου σύγχρονου του Γάλλου συγγραφέα Rétif de La Bretonne, καθώς και το γιατί εξέδωσε το έργο αυτό τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή. Ο Ρήγας ήθελε να πετύχει κάτι. Να αφυπνίσει τον υποδουλωμένο λαό και να διώξει το δυνάστη του. Η μετάφραση του λοιπόν μετατρέπεται σε ιδεολογικό όπλο. Η Γαλλική Επανάσταση έχει μόλις προηγηθεί και ο Ρήγας μέσω του *Σχολείου* μεταφέρει επαναστατικά μηνύματα έμμεσα, κεκαλυμμένα. Συζητά για το γάμο, τη σεξουαλική συμπεριφορά των ανθρώπων υπό το πρίσμα της οικογενειακής ευτυχίας.²

Η εργασία επικεντρώθηκε σε δύο από τις έξι μεταφρασμένες νουβέλες του έργου *Les Contemporaines* από τον Ρήγα. Τη νουβέλα «Ο νέος Πυγμαλίων» και «Η έκλειψις της τιμής εξ αιτίας του έρωτος».

Εισαγωγή

Τυπωμένο στη Βιέννη το 1790, το *Σχολείον των Ντελικάτων εραστών*, ένα σύνολο έξι διηγημάτων με θεματολογία τον έρωτα, μεταφρασμένων από το πολύτομο *Les Contemporaines ou aventures des plus jolies femmes de l'âge présent* (1780-1782) του Rétif de La Bretonne³, αντικατοπτρίζει πολλές από τις ιδέες με τις οποίες ήρθε αντιμέτωπος ο Ρήγας πολύ πριν φτάσει στην αυστριακή πρωτεύουσα. Ο Ρήγας στη Βιέννη είχε την ευκαιρία να πραγματώσει το όνειρό του για την έκδοση βιβλίων εντός ενός πλαισίου του απόδημου

¹ Στο σύνολο το έργο του Ρήγα *Σχολείον των ντελικάτων εραστών* περιλαμβάνει έξι μεταφρασμένες νουβέλες, στις οποίες έδωσε τους εξής τίτλους: *Ο νέος εξωμερίτης*, *Το τσιράκι του εργαστηρίου*, *Το πρώτον αμόρι*, *Ο ερωτικός θάνατος*, καθώς και το *Ο νέος Πυγμαλίων* και το *Η έκλειψις της τιμής εξ αιτίας του έρωτος*, με τα οποία ασχοληθήκαμε στην παρούσα εργασία.

² Βασιλική Κοντογιάννη, <https://ejournals.epublishing.ekt.gr>Ρήγας> και Rétif de la Bretonne, 2016, σ. 158.

³ Άννα Ταμπάκη, *Περί νεοελληνικού διαφωτισμού, Ρεύματα ιδεών και διάλογοι επικοινωνίας με τη δυτική σκέψη*, Αθήνα, Εκδόσεις Ergo, 2004, σ. 172.

ελληνισμού, που ήταν εκεί ιδιαίτερα δραστήριος και πνευματικά ανεπτυγμένος, με σκοπό να ενταχθεί δυναμικά στο έργο της πνευματικής ανάτασης του Γένους.

Παρά το γεγονός ότι ο Ρήγας όξυνε το εθνοδιαφωτιστικό έργο του προοδευτικά, το πρώιμο *Σχολείον* δεν εξαιρείται από αυτόν τον στόχο. Ενώ φαινομενικά μόνο απευθύνθηκε στο κοινό ως "αισθαντικός νέος της εποχής",⁴ ο ίδιος δηλώνει ότι χρησιμοποιεί την έφεση που έχει για να δώσει μία αμυδρή εικόνα των ευρωπαϊκών ιδανικών αναγνώσεων στους Έλληνες. Το εγχείρημά του δεν είναι απλώς το ξεχείλισμα συναισθηματισμού ενός νεαρού λόγιου και του πάθους του για τη ζωή, αλλά παρουσιάζει αρκετά νωρίς τη φιλελεύθερη ιδιοσυγκρασία του. Αυτή φανερώνεται στο μεταφραστικό πόνημα του Ρήγα, καθώς και η ιδεολογική του θέση, που ελπίζει να οδηγήσει στην ψυχική ακμή των ανήσυχων νέων της εποχής του. Με αυτό το κριτήριο, επιδίδεται σε μια σειρά μεταφραστικών εγχειρημάτων, μεταξύ των οποίων και το *Σχολείον* - ένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικό για την ελληνική περίπτωση έργο - που διεκδικεί τον ρόλο του στη μορφοποίηση της προεπαναστατικής εθνικής συνείδησης και δεν αποτελεί μόνο μια απλή αφορμή γνωριμίας με την λογοτεχνία και τα ήθη του εξωτερικού. Ο Ρήγας στο *Σχολείον* διαβλέπει την ανάγκη εκσυγχρονισμού της κοινωνίας σύμφωνα με τα πρότυπα της Δύσης⁵.

Στην παρούσα εργασία θα γίνει σύγκριση στις δύο μεταφρασμένες νουβέλες που προαναφέραμε στην προσπάθειά μας να εντοπίσουμε ορισμένες από τις ελευθερίες που πήρε ο Νεοέλληνας λόγιος στις μορφολογικές και γλωσσικές επιλογές του κατά την μεταφορά στην ελληνική γλώσσα, αφού προηγουμένως γίνει μια ακριβής τοποθέτηση του εγχειρήματος στον πολιτισμικό τόπο και χρόνο. Αξίζει να σημειωθεί ότι το *Les Contemporaines* σχεδόν αμέσως μετά την έκδοσή του μεταφράζεται στη Γερμανική γλώσσα και σύμφωνα με την επιτυχία που σημείωσε θα περίμενε κανείς να ακολουθήσουν μεταφράσεις του στην Αγγλική και την Ιταλική. Κάτι τέτοιο όμως δε συνέβη και έρχεται ο Ρήγας με την επαναστατική του πένα να το αποδώσει στην Ελληνική.⁶

⁴ Λέανδρος Βρανούσης, Πρόλογος στο *Σχολείον των ντελικάτων εραστών* στο Ρήγας, Αθήνα: Εκδόσεις Αετός, 1953, σ. 124.

⁵ Άννα Ταμπάκη, *Περί νεοελληνικού διαφωτισμού, Ρεύματα ιδεών και δίαυλοι επικοινωνίας με τη Δυτική Σκέψη*, Αθήνα: Εκδόσεις Ergo, 2004, σ. 168.

⁶ Βασιλική Κοντογιάννη, <https://ejournals.e-publishing.ekt.gr>Ρήγας> και Rétif de la Bretonne, 2016, σ. 157.

Κεφάλαιο 1

1.1. Μεταφρασμένη λογοτεχνία: Από το Παρίσι στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα

Το 1790, όταν τυπώνεται το *Σχολείον*, στην Ευρώπη έχουν ηχήσει ήδη τα εμβατήρια της Γαλλικής Επανάστασης και τα ιδεολογικά προτάγματα του Διαφωτισμού κυριαρχούν. Η λογοτεχνία έχει μετατραπεί σε όχημα διάδοσης των νέων ιδεών και «διατάραξης» της κοινωνικής ησυχίας των ανώτερων τάξεων, με την Γαλλία να πρωτοστατεί στη διασπορά της σπίθας της ισότητας. Η θεματολογία του Διαφωτισμού που αναδεικνύεται στα λογοτεχνικά έργα της εποχής είναι ποικίλη, αλλά μπορούμε εδώ να την συνοψίσουμε ως εξής: ανάδειξη της ισοτιμίας των ανθρώπων, διεκδίκηση της δυνατότητας αλλαγής των (μέχρι τότε δεδομένων) ταξικών σχέσεων, ύμνος στην εργασία ως άξονα της προσωπικής ευημερίας και δυνατότητά της να προσφέρει ταξική κινητικότητα, προβολή ενός ατόμου που κυριαρχεί επάνω στη μοίρα του, που πιστεύει και πραγματώνει την αλλαγή της προσωπικής του τύχης πέρα από κοινωνικά στεγανά ερχόμενος σε ρήξη με τα στερεότυπα, ευελιξία στις κοινωνικές σχέσεις μέσα από την πραγματοποίηση μεικτών κοινωνικά γάμων που ισχυροποιούν τις κοινωνικά ασθενέστερες πλευρές, διαπροσωπικές σχέσεις, έρωτας, πάθη και ευτυχία ως κινητήριοι μοχλοί της ψυχικής και διανοητικής ανάτασης του ανθρώπου, που τον ανάγουν, από το ενστικτώδες και ζωώδες, στο εκλεπτυσμένο.⁷

Ο Nicolas Edme Restif, γνωστός ως Rétif de La Bretonne, ήταν γιος πολυμελούς οικογένειας από τη Βουργουνδία. Γεννημένος στο Σασύ το 1734, από πατέρα αγρότη δεν εξαιρείται από το κλίμα της εποχής του. Έζησε στη φύση, βοηθώντας τον πατέρα του στις αγροτικές εργασίες μέχρι την εφηβεία του. Ενδιαφέρεται για τον κόσμο του βιβλίου και σχεδόν αυτοδίδακτος μαθαίνει ανάγνωση. Διαβάζει ολόκληρη τη Βίβλο και γοητεύεται. Ασπάζεται τον Καθολικισμό αν και προέρχεται από οικογένεια με προτεσταντικές ρίζες. Το 1755 βρίσκεται τυπογράφος στο βασιλικό τυπογραφείο του Λούβρου. Παντρεύεται το 1760 με την Agnès Lebègue, αλλά ο γάμος του δεν είναι ευτυχισμένος, ενώ από τις τέσσερις κόρες τους επιζούν οι δύο. Το 1767 αφοσιώνεται στη συγγραφή λογοτεχνικών βιβλίων. Το 1790 εγκαθιστά τυπογραφείο στο χώρο του και αυτονομείται συγγραφικά και

⁷ Λουκάς Αξελός, *Ρήγας Βελεστινλής-Σταθμοί και όρια στην διαμόρφωση της εθνικής και κοινωνικής συνείδησης στην Ελλάδα*, Αθήνα, Εκδόσεις Στοχαστής, 2012, σσ. 203-204.

εκδοτικά.⁸ Έζησε μια γεμάτη περιπέτειες ζωή και υπήρξε υποδειγματικός εκπρόσωπος του διανοούμενου προλεταριάτου του Διαφωτισμού. Το έργο του, και ειδικότερα το *Monsieur Nicolas* (1794-1797), προσφέρει μια ιδεώδη περιγραφή του παρελθόντος, μέσα από άπειρες πολύτιμες λεπτομέρειες, που αφορούν κοινωνικές τάξεις που έχουν αφήσει ελάχιστες μαρτυρίες στη λογοτεχνία. Ο Rétif ήταν το πρώτο από τα επτά παιδιά του πρώτου γάμου του πατέρα του, από τον οποίο και κληρονόμησε τον τίτλο de La Bretonne. Γνώρισε την αλλαγή κοινωνικής διαστρωμάτωσης, όταν η οικογένειά του μεταφέρθηκε από την επαρχία στο Παρίσι. Στα δεκατέσσερά του χρόνια γνωρίζει τη νεαρή Ζανέτ, την οποία δε θα μπορέσει να κατακτήσει, κρατώντας την ανάμνησή της μέχρι το θάνατό του. Δέχτηκε πολλές επιρροές από τον ετεροθαλή αδερφό του Thomas, που ανήκε στην Αδελφότητα των Γιανσενιστών, όμως παρά το γεγονός ότι είχε την κλίση του λογοτέχνη από νεαρή ηλικία, δεν μπήκε στα γράμματα παρά αρκετά αργότερα εξαιτίας των αντιρρήσεων του πατέρα του. Στο πλούσιο έργο που έχει αφήσει πίσω του (*La Fille naturelle*-1769, *Le Ménagement parisien*-1773, *Les Nouveaux mémoires d'un homme de qualité*-1774, *La Vie de mon père*-1779, *Les Françaises, ή XXXIV exemples choisis dans les mœurs actuelles, propres à diriger les filles, les femmes, les épouses et les mères*-1786, κ.α.) μας αποκαλύπτεται ως οξύς παρατηρητής των αγροτικών και παρισινών εθίμων και ως τολμηρός μεταρρυθμιστής. Πέθανε στο Παρίσι στις 3 Φεβρουαρίου 1806, έχοντας απολαύσει εν ζωή το θαυμασμό και τη δόξα.⁹ Στο έργο του αποτυπώνει την πόλη του, το Παρίσι, από την καθημερινότητά της, τους δρόμους, τα μαγαζιά ως και τα ρούχα των κατοίκων της, την ομιλία και τα συναισθήματά τους.¹⁰ Ως εκ τούτου, η προτίμηση για μεταφράσεις του συγκεκριμένου συγγραφέα, ο οποίος είχε κυριεύσει την κοινωνία της εποχής και ιδιαίτερα τον νεανικό κοινό με το επαναστατικό του ύφος, το εθνικό πάθος και

⁸ Βασιλική Κοντογιάννη, <https://ejournals.epublishing.ekt.gr>Πήγας> και Rétif de La Bretonne, 2016, σσ. 140-142.

⁹ Restif de La Bretonne, Nicolas-Edme, Βιογραφία στο *Les Contemporaines, ou Aventures des plus jolies femmes de l'âge présent: les contemporaines mêlées*, Paris, Gustave Charpentier et Co. Éditeurs, 1781 σσ. 2-7.

¹⁰ Βασιλική Κοντογιάννη, <https://ejournals.epublishing.ekt.gr>Πήγας> και Rétif de La Bretonne, 2016, σ. 143.

την επιθυμία ανατροπής της ασφυκτικής ατμόσφαιρας ανωτέρων τάξεων, δεν είναι τυχαία.¹¹

Ο Ρήγας, γεννημένος πιθανότατα το 1757, ήταν γιος εύπορων Ελλήνων από το Βελεστίνο και έλαβε σπουδαία εκπαίδευση, οπότε και τέθηκαν τα θεμέλια της πεποίθησής του ότι αυτή αποτελεί «βασική ανάγκη για τον ελληνικό λαό»¹² και ότι η απλή, ομιλούμενη ελληνική γλώσσα είναι για τον σκοπό αυτό οδηγός. Μετά από μια σύντομη επαγγελματική ενασχόληση ως δάσκαλος στη Θεσσαλία, αναχωρεί για την Κωνσταντινούπολη, όπου αντιμετωπίζει νωθρές διαθέσεις για επανάσταση στους εκεί Έλληνες. Εν συνεχεία, έχοντας αναπτύξει σχέσεις με τον κύκλο του Αλέξανδρου Υψηλάντη, φεύγει για το Βουκουρέστι, και έχει ήδη αποφασίσει να διευρύνει την καλλιέργειά του και αυτή των συμπατριωτών του.¹³ Στο Βουκουρέστι «τα ταλέντα του επρόκειτο να ανθήσουν»¹⁴, σε ένα περιβάλλον υψηλών εκπαιδευτικών υποδομών και πνευματικής ανάπτυξης. Ως «γραμματικός» σπουδαίων πολιτικών προσώπων εισχωρεί στους τρόπους της εκλεπτυσμένης κοινωνίας και αναμειγνύεται με πολιτικά ζητήματα που ισχυροποιούν μέσα του το επιτακτικό της άμεσης επέμβασης για την ανάταση του Γένους, με σκοπό την προετοιμασία της Ελληνικής Επανάστασης. Ως μεταφραστής και συνοδός ενός τοπικού άρχοντα της Μολδοβλαχίας, του Χριστόδουλου Κιρλιάνου, ο Ρήγας φτάνει στη Βιέννη μόνο για λίγους μήνες, στα τέλη του 1790 μέχρι τις αρχές του 1791, όπου τυπώνει δύο βιβλία, γεγονός που επιβεβαιώνει το επιχείρημα των μελετητών ότι είχε αποφασίσει την έκδοσή τους πριν φτάσει εκεί, και απευθύνθηκε σε δύο διαφορετικά τυπογραφεία για να συντομεύσει τη διαδικασία εκτύπωσης του *Σχολείου* και της *Φυσικής Απάνθισμα* ταυτόχρονα.¹⁵

Το έργο *Les Contemporaines* του Rétif είχε ήδη τυπωθεί σε μια πρώτη έκδοση μεταξύ 1780-1785 και είναι βέβαιον ότι έπεσε στα χέρια του Ρήγα αρκετά νωρίς πριν την οριστική διαμόρφωση του μεταφραστικού του πλάνου. Όμως, η επιλογή για μετάφραση του εν λόγω έργου εμπεριέχει και ορισμένα άλλα πλεονεκτήματα, όπως αυτό της μη σαφούς πολιτικής χροιάς, ώστε να μην μπορεί να εγείρει υποψίες επαναστατικότητας, της ευκολίας στην

¹¹ Λουκάς Αξελός, *Ρήγας Βελεστινλής-Σταθμοί και όρια στην διαμόρφωση της εθνικής και κοινωνικής συνείδησης στην Ελλάδα*, Αθήνα, Εκδόσεις Στοχαστής, 2012, σ. 200.

¹² Christopher Montague Woodhouse, *Ρήγας Βελεστινλής- Ο πρωτομάρτυρας της Ελληνικής Επανάστασης*, Εκδόσεις Παπαδήμα, Αθήνα 2009, σ. 18.

¹³ Christopher Montague Woodhouse, ό.π., 2009, σ. 26.

¹⁴ Christopher Montague Woodhouse, ό.π., 2009, σ. 35.

¹⁵ Λέανδρος Βρανούσης, ό.π., 1953, σ. 121.

κατανόηση και την ανάγνωση και της ιδεολογικής ταύτισης με τον ίδιο τον μεταφραστή. Επιπλέον, το βιβλίο του Rétif de La Bretonne έχοντας ήδη δρέψει δάφνες στη Γαλλία, έκανε τον Ρήγα να πιστεύει στην ανταπόκριση που επρόκειτο να έχει με βεβαιότητα στους νέους λόγω του τολμηρού του περιεχομένου. Τα παραπάνω θεωρούνται ως συστατικά στοιχεία της εμπορικής επιτυχίας που ήλπιζε να έχει -και τελικά είχε- ο Ρήγας, όταν τύπωνε στα 1791 το *Σχολαίον των ντελικάτων εραστών* στη Βιέννη.¹⁶ Πλήθος άλλων πρωτότυπων συνθέσεων και μεταφράσεων, σε πρόζα ή σε στίχο, με ποικίλο περιεχόμενο (*Χάρτα της Ελλάδος*-1797, *Ηθικός Τρίπους*-1797, *Νέος Ανάχαρσις*-1797, *Θούριος* κ.α.), αποτελούν το έργο του, ενώ στο σημείο αυτό θα ανατρέξουμε μόνο σε στοιχεία σχετικά με τη μεταφραστική στρατηγική του στο πλαίσιο της συμπίεσης του με τον Αδαμάντιο Κοραή, τον Δημήτριο Καταρτζή και άλλους με στόχο τη δημιουργία του Νεοελληνικού Διαφωτισμού.

Στα τέλη του 18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα, οπότε και κυρίως εκτυλίσσεται η διαδικασία εμπλουτισμού της πνευματικής ζωής του ελληνισμού, με την έντονη τάση επικοινωνίας και διάδοσης του κοσμοπολιτισμού και των νέων ιδεών, γεννιέται η επιτακτική ανάγκη αναγέννησης μέσω των μεταφράσεων.

*«Τώρα που εντείνεται η προσπάθεια αναζήτησης ενός νέου τρόπου ζωής και ο νέος ελληνισμός καθώς απαγκιστρώνεται από το παραδοσιακό πνεύμα αποτολμά να κατασκευάσει έναν καινούργιο κώδικα ηθικών και κοινωνικών αξιών αλλά και να δοκιμάσει νέες αισθητικές απολαύσεις, η ηθικολογία και ο αναπότρεπτος διδακτισμός της περιόδου θα στραφούν σε νέους χώρους».*¹⁷

Ο Ρήγας συνασπίζεται με το ρεύμα αυτό και με το πρόταγμα να χρησιμοποιηθούν αναγνώσεις αισθαντικές και ηδονικές προς διαπαιδαγώγηση των νέων και όχι μόνο.

*«Με αυτό τον τρόπο, την αναγωγή τους δηλαδή σε ηθικοδιδασκτικά σχήματα, τα ευρωπαϊκά λογοτεχνικά είδη (...) διεισδύουν στην ελληνική πνευματική ζωή (ο Restif de la Bretonne, ο Jean François Marmontel, ο Salomon Gessner αλλά και ο Metastasio, ο Carlo Goldoni)».*¹⁸

¹⁶ Λουκάς Αξελός, ό.π., 2012, σ. 200.

¹⁷ Άννα Ταμπάκη, ό.π., 2004, σ. 168.

¹⁸ Άννα Ταμπάκη, ό.π., 2004, σ. 169.

Σε αυτό το κλίμα εντάσσονται και άλλα μεταφραστικά έργα του Ρήγα, όπως ο *Ηθικός τρίποδας*, που περιέχει τα *Ολύμπια (Olympiade)* του Metastasio, τη *Βοσκοπούλα των Άλπεων (La bergère des Alpes)* του Marmontel και το ειδύλλιο *Ο πρώτος ναύτης (Der Erste Schiffer)* του Salomon Gessner.¹⁹

Ο Ρήγας στη Βιέννη γίνεται στόχος, λόγω της επαναστατικής του δράσης, από τους Αυστριακούς, οι οποίοι τον υποβάλλουν σε ανακρίσεις: πρόκειται για την αφετηρία μιας διεθνούς προσπάθειας περιορισμού του, η οποία θα ολοκληρωθεί με τον θάνατό του στα 41 του χρόνια. Στα τέλη του 1797 ο Ρήγας συλλαμβάνεται στην Τεργέστη για τη δράση του, παραδίνεται στις οθωμανικές αρχές του Βελιγραδίου και οδηγείται στο θάνατο δια απαγχονισμού μαζί με τους συντρόφους του.²⁰ Πολύ νωρίτερα πίσω στη γενέτειρά του, η αδελφή του και η οικογένειά της είχαν σκοτωθεί από τους Οθωμανούς για τον ρόλο που διαδραμάτισε ο Ρήγας στην υποκίνηση μιας Επανάστασης στην Ελλάδα, ενώ οι γονείς του είχαν διαφύγει στο εξωτερικό, γεγονός που του αποδίδει -κατά τον Woodhouse- το προσωνύμιο του «πρωτομάρτυρα».²¹

1.2. *Les Contemporaines* πίσω από το *Σχολείον των ντελικάτων εραστών*

Παρά το γεγονός ότι το *Σχολείον* υπάγεται χρονολογικά στα νεανικά έργα του συγγραφέα, είναι πιθανόν οι μεταφράσεις να ξεκίνησαν όσο ο Ρήγας ζούσε ακόμα στην Κωνσταντινούπολη, και πριν εγκατασταθεί στη Βλαχία, δηλαδή πριν το 1786, όπως βεβαιώνει η μικρή περιγραφή που εντάσσει ο συγγραφέας στο τελευταίο διήγημα που μεταφράζει και η οποία αποπνέει αέρα Κωνσταντινούπολης.²² Το γεγονός αυτό απεικονίζει το πρότερο ενδιαφέρον του για τις μεταφράσεις, γενικά, αλλά και για το *Les Contemporaines* ειδικότερα. Τα επιλεγθέντα διηγήματα που μεταφράζει ο Ρήγας φέρουν τους τίτλους: «*Ο νέος εξωμερίτης*» (*Le petit Auvergnat*), «*Το τσιράκι του εργαστηρίου*» (*Le garçon de la boutique*), «*Ο νέος Πυγμαλίων*» (*Le nouveau Pygmalion*), «*Η έκλειψις της τιμής εξ αιτίας του έρωτος*» (*L' Honneur éclipsé par l'Amour*), «*Το πρώτον αμόρι*» (*Le*

¹⁹ Άννα Ταμπάκη, ό.π., 2004, σ. 175.

²⁰ Christopher Montague Woodhouse, ό.π., 2004, σ. 121.

²¹ Christopher Montague Woodhouse, ό.π., 2004, σ. 25.

²² Λέανδρος Βρανούσης, ό.π., 1953, σ. 123.

premier amour) και «Ο ερωτικός θάνατος» (*La mort d'amour*) και ο τίτλος που τους δίνεται είναι το *Σχολείον των ντελικάτων εραστών*.²³

Αν και φαίνεται ιδιαιτέρως παραπλανητικός ο τίτλος, για το αν πρόκειται για ωφέλιμα και ηθοπλαστικά αναγνώσματα, γίνεται σαφές από το περιεχόμενο ότι δεν πρόκειται για έξι αθώα ερωτικά διηγήματα με αφελές και ανάλαφρο περιεχόμενο, αλλά για μεταπλάσεις «που καταλήγουν σε ένα διδακτικό επιμύθιο».²⁴ Ειδικότερα για την επιλογή του τίτλου *Σχολείον των ντελικάτων εραστών*, η ερευνήτρια Ελένη Τσαντσάνογλου, και η Βασιλική Κοντογιάννη εικάζουν ότι πρέπει να αποφασίστηκε κατά την παραμονή του Ρήγα στη Βιέννη, καθώς την ίδια εποχή, 26 Ιανουαρίου του 1790 ανέβηκε στο Αυτοκρατορικό Βασιλικό θέατρο της Βιέννης η όπερα *Έτσι κάνουν όλες ή Σχολείον εραστών* (*La scuola degli amanti ossia così fan tutte*) του Μότσαρτ, σε λιμπρέτο Lorenzo da Ponte.²⁵ Επιπροσθέτως, η Κοντογιάννη αναρωτιέται στην έρευνά της αν ο Ρήγας εμπνεύστηκε τον τίτλο *Σχολείον των ντελικάτων εραστών* από έργα προηγούμενων ετών όπως το *Σχολείο γυναικών* (*L'école des femmes*) του Μολιέρου. Αν δεχτούμε ως αληθινή αυτήν την εκδοχή, απαντάται στη νουβέλα *Ο νέος Πυγμαλίων*, όπου ο ήρωας έχει εκπαιδεύσει τη γυναίκα του, την έχει διαμορφώσει με σκοπό την οικογενειακή ευτυχία. Στη συνέχεια, κρίνουμε ότι ούτε το επίθετο «ντελικάτων» του τίτλου είναι τυχαίο. Οι γυναίκες που δε χαρακτηρίζονται από *délicatesse*, δέχονται άκριτα όλους τους υπονήφιους εραστές. Οι μη ντελικάτοι άντρες από την άλλη επικεντρώνονται στη σαρκική ηδονή και όχι στα συναισθήματα των γυναικών. Με αυτήν τη λέξη-κλειδί ο Ρήγας εισάγει τα νέα ήθη του 18^{ου} αιώνα της Γαλλίας.²⁶

Στον πρόλογο του, ο Ρήγας δηλώνει ότι επιδιώκει να μορφώσει με ένα ηθικό βιβλίο και να χρησιμοποιήσει το ερωτικό περιεχόμενο για να προσφέρει στους νέους και τις νέες ορισμένα ευρωπαϊκά αναγνώσματα που δεν στοχεύουν απλώς στην ευχαρίστηση, αλλά είναι και εποικοδομητικά. Στρέφει την έφεσή του στο να συστήσει την Ευρώπη στους Έλληνες, καθώς έτσι διαδίδονταν τα λογοτεχνήματα με σημαντικό περιεχόμενο στα

²³ Άννα Ταμπάκη, ό.π., 2004, σ. 172.

²⁴ Λέανδρος Βρανούσης, ό.π., 1953, σ. 125.

²⁵ «Από επιστολή του Ρήγα μαθαίνουμε πως στις αποσκευές του είχε έτοιμα τα χειρόγραφα δύο βιβλίων του», Γιώργος Μηλιώνης, «Ρήγα Βελεστινλή: Σχολείον των ντελικάτων εραστών» (άρθρο), Περιοδικό Ριζοσπάστης, ηλεκτρονική έκδοση, ημερομηνία δημοσίευσης 10/04/2021, πρόσβαση [10/02/2024] και στο Βασιλική Κοντογιάννη, <https://ejournals.e-publishing.ekt.gr>Ρήγας> και Rétif de La Bretonne, 2016, σ. 161.

²⁶ Βασιλική Κοντογιάννη, ό.π., 2016, σσ. 162-163.

ελληνικά περιφερειακά κέντρα. Με την κίνηση της έκδοσης του *Σχολείου* ο μεταφραστής γνωρίζει πως θα προκαλέσει αίσθηση, αλλά αυτό που πράττει δεν αποτελεί νεωτερισμό για την ισχύουσα πρακτική της εποχής. Επιπλέον, γνωρίζει ότι μπορεί να δεχθεί επίθεση από τους συντηρητικούς κύκλους, όπως και έγινε, ωστόσο επιθυμεί με την τόλμη του να εκφράσει μία ανατρεπτική θέση απέναντι στην ισχύουσα νοοτροπία του λαού, και να προτείνει τις κραταιές θέσεις του Διαφωτισμού, ότι δεν είναι «αμαρτία» η χαρά και η ομορφιά της ζωής. Πρόκειται για ένα είδος λιμπεραλισμού που είναι ενταγμένο στη λογοτεχνία- ιδιαίτερα στη γαλλική παράδοση και στο οποίο πρωτοστατεί το ερωτικό στοιχείο, οι κοινωνικές σχέσεις, η κοινωνική διαστρωμάτωση, οι νέες αντιλήψεις του Διαφωτισμού, η δυνατότητα πνευματικής και κοινωνικής ανόδου, η αξία της παιδείας. Όλα τα παραπάνω απεικονίζονται σε ιστορίες που, ενώ μοιάζουν με «ρομάντζα», είναι ικανές να κατακτήσουν το πνεύμα του κοινού και να το παιδαγωγήσουν.²⁷ Η χρήση της γλώσσας είναι σε «απλούν ύφος» κατά την επιθυμία του, ώστε να γίνεται κατανοητή από το ευρύ κοινό, ενώ επιλέγει να εντάξει πλήθος διαλογικών αποσπασμάτων για να προσθέσει αμεσότητα και σφρίγος.²⁸

Οι προθέσεις του Ρήγα στο *Σχολείον των ντελικάτων εραστών* όπως και στην Επαναστατική του Προκήρυξη είναι δεδομένες. Επιθυμεί με το έργο του να τονώσει την αυτοπεποίθηση των υπόδουλων Ελλήνων, προκειμένου να εμφυσήσει μέσα τους τη δύναμη να αποτινάξουν τον τουρκικό ζυγό. Στην προκήρυξή του, εντύπωση, μεταξύ άλλων, προκαλεί το γεγονός ότι απευθύνεται στους υπόδουλους Έλληνες αποκαλώντας τους «Έθνος», ενώ στη συγκεκριμένη χρονική στιγμή θα ταίριαζε ο όρος «Γένος». Μιλά συχνά για Ελευθερία ως φυσικό δικαίωμα του ανθρώπου, για δικαιοσύνη και Νόμους. Διατηρεί «Ε» κεφαλαίο για την Ελευθερία και «Ν» για τους Νόμους αντίστοιχα, θέλοντας να τονίσει ένα αγαθό υψίστης σημασίας, υποδεικνύοντας ταυτόχρονα και το μέσο για να αποκτηθεί.²⁹

²⁷ «εκ των γραμμάτων γεννάται η προκοπή, με την οποίαν λάμπουν τα ελεύθερα έθνη» γράφει στην Επαναστατική του Προκήρυξη στο Ρήγας Βελεστινλής, «Επαναστατική Προκήρυξη», *Ελληνική Δημιουργία, Ρήγας Βελεστινλής*, τχ. 147, Εκδόσεις Δημητρίου Ν. Παπαδήμα, Αθήνα 1973, σσ. 340-345.

²⁸ Λέανδρος Βρανούσης, ό.π., 1953, σ. 127.

²⁹ Ρήγας Βελεστινλής, «Επαναστατική Προκήρυξη», *Ελληνική Δημιουργία, Ρήγας Βελεστινλής*, τχ. 147, Εκδόσεις Δημητρίου Ν. Παπαδήμα, Αθήνα 1973, σσ. 340-345.

Αναφορικά με την επιλογή του συγκεκριμένου συγγραφέα, του οποίου ο τρόπος ρεαλιστικής γραφής συμβάλλει στην ηθική αναμόρφωση, ο Ι.Α. Θωμόπουλος παρατηρεί ότι η γραφή του διαπνέεται από ιδέες που επέδρασαν λυτρωτικά στον δημόσιο βίο και διέπνεαν τις αρχές της Γαλλικής Επανάστασης. Πρόκειται στην ουσία για την παρουσίαση ενός «νέου ανθρώπου», εκείνου που απεικόνιζε την έννοια του αυτοδημιούργητου όντος του 19ου αιώνα. Η επιλογή του Restif, ενός συγγραφέα όχι ισάξιου του Βολταίρου ή του Ντιντερό, γίνεται γιατί είναι ένας ακροατής της καθημερινής πραγματικότητας, που δημιουργεί ζωντανούς και αντιφατικούς ήρωες της εποχής του και με τους οποίους το κοινό μπορεί να ταυτιστεί. Πρόκειται για μία συνειδητή επιλογή, η οποία στόχο έχει να στρέψει την προσοχή στην κοινωνική πραγματικότητα και μέσα σε αυτήν να ανανεωθεί η αντίληψη των πραγμάτων προς μία δημοκρατικότερη οδό.

*«Με τα ενδιαφέροντα αυτά συμβάδιζε ένα δεδηλωμένο δημοκρατικό αίτημα διατυπωμένο με βάση τις ριζοσπαστικές κοινωνικές αντιλήψεις του Restif, που κλιμακώνονταν από την κατάργηση των κληρονομικών δικαιωμάτων και την κοινωνική ρύθμιση της πορνείας μέχρι την κομμουνιστική προσφορά εργασίας και την ανταλλαγή αγαθών μέχρι το τις ανάγκες του καθενός χωρίς τη μεσολάβηση χρημάτων...Με τη συναισθηματική αναπαράσταση του ανθρώπινου δράματος σε κάθε επεισόδιο, ο Restif de La Bretonne σκόπευε να υπογραμμίσει τη θεμελιώδη αρχή της αδελφοσύνης των ανθρώπων, πέρα από τους χαλκευμένους φραγμούς των κοινωνικών προκαταλήψεων και των ταξικών διακρίσεων. Οι δοκιμασίες των αβρών πρωταγωνιστών συνιστούσαν ηθική διαμαρτυρία κατά των συμβάσεων και της υποκρισίας της κοινωνίας και αίτημα για ηθική και κοινωνική απελευθέρωση εμπνευσμένη από τους βαθύτερους πόθους της ανθρώπινης καρδιάς.»*³⁰

Και ο ίδιος ο Ρήγας, εξάλλου, το υπερασπίζεται για τον ίδιο λόγο, όταν διακηρύσσει ότι:

«Η αληθινή ευγένεια είναι φυτεμένη εις το υποκείμενον του ανθρώπου και όχι εις τους ματαίους τίτλους των προπατόρων (καθώς μεγαλαυχούν μερικοί και υπεραίρονται, ωσάν να

³⁰ Πασχάλης Κιτρομηλίδης, στο *Ρήγας Βελεστινλής θεωρία και πράξη*, αναπαράγεται στο Λουκάς Αξελός, *Ρήγας Βελεστινλής-Σταθμοί και όρια στην διαμόρφωση της εθνικής και κοινωνικής συνείδησης στην Ελλάδα*, Αθήνα, Εκδόσεις Στοχαστής 2012, σσ. 201-202.

εκατέβηκαν από τα σύννεφα με το ζεμπίλι και αν τους παρατηρήσει κανείς τους ευρίσκει ή τρελλούς ή μωρούς»³¹

Όπως θα δούμε παρακάτω, τα παραπάνω δεν επιβεβαιώνονται μόνο μέσα από την επιλογή των *Les Contemporaines* και των συγκεκριμένων διηγημάτων που μεταφράστηκαν, αλλά και από τις επιλογές που πραγματοποίησε κατά τη διαδικασία της μετάφρασης, απόδοσης των λέξεων και των νοημάτων και, εν τέλει, τη μετεγγραφή του έργου.

1.3. Ζητήματα μετάφρασης και παιδαγωγίας στο έργο του Ρήγα Σχολείου των ντελικάτων εραστών

Το γεγονός ότι κάθε μετάφραση ενσωματώνει τις διαφορετικές διαστάσεις της κοινωνίας στην οποία απευθύνεται αποτελεί το φαινόμενο της ιστορικότητας της μετάφρασης. Σύμφωνα με την Άννα Ταμπάκη «στη μετάφραση αποτυπώνονται και συνενώνονται ποικίλες πραγματικότητες, κοινωνικές, ιδεολογικές, ιστορικές και άλλες που βρίσκουν την άρθρωσή τους μέσα από μία καθαρά γλωσσική επιλογή και επεξεργασία»³². Ο Ρήγας στη μετάφρασή του περιέγραψε την ατμόσφαιρα του Διαφωτισμού, την οποία εκείνος βίωνε και ήθελε να την μεταφέρει στους Έλληνες. Πρόκειται επομένως για μια σχέση που υποδηλώνει την "ευρυχωρία της λογοτεχνίας"³³ και που παραδέχεται την ανεξαρτησία του μεταφρασμένου κειμένου από το πρωτότυπό του, ιδίως ως προς τα τυπολογικά και γλωσσικά του χαρακτηριστικά. Επιπλέον, η εξέταση των χαρακτηριστικών αυτών για ένα σύνολο μεταφράσεων που ανήκουν σε μία εθνική λογοτεχνία μπορεί να παρέχει σημαντικές πληροφορίες ιστορικής σημασίας, καθώς συμμετέχει στη διαμόρφωση ενός ενιαίου ιδεολογικού ή φαντασιακού χώρου που τελικά χαρακτηρίζει ένα συγκεκριμένο πληθυσμό.³⁴

Όσον αφορά τις μορφολογικές και γλωσσικές επιλογές των μεταφράσεων τον 18ο αιώνα, παρατηρούνται διάφορες τάσεις που συμπορεύονται με το κλίμα της εποχής όπως είναι η

³¹ Δημήτρης Καραμπερόπουλος, «Η άδικη κρίση του Ιωάννη Φιλήμονος για τον επαναστάτη Ρήγα Βελεστινλή» στο *Μελέτες για τον Ρήγα Βελεστινλή, 30 χρόνια (1990-2020)*, Αθήνα, 2020, σσ. 526-527.

³² Άννα Ταμπάκη, ό.π., 2004, σ. 78.

³³ Η Άννα Ταμπάκη χρησιμοποιεί αυτόν τον όρο για να υπογραμμίσει το εύρος ευελιξίας που παρατηρείται και στην μεταφραστική διαδικασία, ό.π., 2004, σ. 78.

³⁴ Την ιδιαίτερη σημασία που κατέχει το μεταφραστικό έργο για την πνευματική ζωή του νεότερου ελληνισμού υπογράμμισε και ο Κ.Θ. Δημαράς. Πρόκειται για «μία ιστορική σύγκρουση που επαγγέλλεται τη γνωριμία και την αφομοίωση, την ευτυχή πρόσληψη του τοπικού χαρακτήρα (...) με το καινούργιο, το ξένο», ό.π., 2004, σ. 82.

εγκατάλειψη του έμμετρου στίχου ή, όπως στην περίπτωση του *Σχολείου*, όπου ο Ρήγας πραγματοποιεί μία εύστοχη πρόσμειξη πεζού και έμμετρου λόγου. Λαμβάνοντας υπόψη ότι την περίοδο αυτή καταργούνται τα όρια και εισάγεται μια σχέση ρευστότητας και ελευθερίας του μεταφραστή στο να επιλέξει όχι μόνο το τι μεταφράζει, αλλά και το πώς το μεταφράζει, παρατηρούμε και στον Ρήγα τη συνήθη περίπτωση της ελεύθερης διασκευής με πολιτισμικές μετατροπές, δηλαδή μία ιδεολογικού τύπου οικειοποίηση που ενέχει στοιχεία μετάπλασης, δηλαδή επεξεργασίας της μορφής και μετατροπής του έργου σε ένα άλλο είδος.³⁵

Σχετικά με τον βαθμό μεταφραστικής παρέμβασης στο πρωτότυπο έργο, ο ίδιος ο συγγραφέας χαρακτηρίζει τη μετάφραση του «ελευθέρα» ώστε να είναι κατάλληλη στο ύφος της ελληνικής γλώσσας. Οι μεταφράσεις του μεταβάλλονται σε πρωτότυπα έργα που φέρουν την προσωπική σφραγίδα του Ρήγα, ενώ το σύνολο του μεταφραστικού του έργου έχει την ίδια αξία με το πρωτότυπο έργο του³⁶. Με το παραπάνω σκεπτικό όπως αναφέρει ο Λουκάς Αξελός συντάσσεται και ο Παναγιώτης Πίστας με την διαπίστωση «ότι στο *Σχολείον* δεν έχουμε να κάνουμε με μία απλή μετάφραση αλλά με μία ελεύθερη και δημιουργική απόδοση που φτάνει (...) τα όρια της διασκευής».³⁷

Ο συγγραφέας συχνά, προσθέτοντας χωρία ή τίτλους κεφαλαίων μέσα στην ιστορία του, επιθυμεί να δώσει μία διαφορετική παιδαγωγική διάσταση στο τελικό κείμενο και όχι απλώς να αποδώσει το πρωτότυπο. Μαζί με αυτά παρατηρείται και προσθήκη σημειώσεων και μορφολογικές αλλαγές που επιβεβαιώνουν την επιθυμία του μεταφραστή να δημιουργήσει ένα νέο έργο, διαφοροποιημένο από την πηγή του, αλλά πιστό στο νόημά της. Και όπως επισημαίνεται, το αποτέλεσμα δεν πρέπει να κρίνεται με το αυστηρό, σύγχρονο κριτήριο για το λογοτεχνικό ύφος του, αλλά ως το πρώτο ή ένα από τα πρώτα «παραδείγματα της νεοελληνικής ρομαντικής λογοτεχνίας»³⁸.

³⁵ Άννα Ταμπάκη, ό.π., 2004, σ. 88.

³⁶ «Το εκδοτικό πρόγραμμα του Ρήγα αποτελεί εκτός των άλλων ένα κάτοπτρο, μέσα στο οποίο έχουμε τη δυνατότητα να ανιχνεύσουμε την γνωστική πολυσημία την οποία αναζητούσε ο νεότερος ελληνισμός. Μέσα από τις επιλογές του οδηγούμαστε βαθμιαία από την ανανέωση των δομών της καθημερινής ζωής, της οικογένειας, των διαπροσωπικών σχέσεων, στην ανανέωση του τρόπου σκέψης, στην κατάκτηση της επιστημονικής γνώσης και της εθνικής αυτογνωσίας», Άννα Ταμπάκη, ό.π., 2004, σ. 179.

³⁷ Λουκάς Αξελός, ό.π., 2012, σ. 210.

³⁸ Η άποψη αυτή του Christopher Woodhouse ότι ο Ρήγας με τον *Σχολείον* γεννάται ως ρομαντικός ποιητής αναπαράγεται στο Λουκάς Αξελός, *Ρήγας Βελεστινλής - Σταθμοί και όρια στην διαμόρφωση της εθνικής και κοινωνικής συνείδησης στην Ελλάδα*, ό.π., 2012, σ. 212.

Χρησιμοποιώντας τους σύγχρονους όρους της εφαρμοσμένης Μεταφρασιολογίας, ξεφεύγουμε από το «ελευθέρα» μετάφραση, όπως τη χαρακτήρισε ο Ρήγας, από το «διασκευή», όπως τη χαρακτήρισε ο Πίστας και αγγίζουμε τον όρο «επανεγγραφή». Στην προσπάθειά μας να αναλύσουμε τον τρόπο με τον οποίο επέλεξε ο Ρήγας να αποδώσει το *Σχολείον των ντελικάτων εραστών*. Ο όρος συναντάται σε σύγχρονα περιγραφικά μοντέλα της αποκαλούμενης περιγραφικής ή πολυσυστηματικής προσέγγισης των μεταφραστικών σπουδών των James S. Holmes και Gideon Toury, όπως η «Θεωρία των Πολυσυστημάτων» και η «Πολιτιστική Στροφή της Μετάφρασης» των Andre Lefevere και Susan Bassnett³⁹.

Χάρη σε αυτά τα μοντέλα ο μεταφρασιολόγος σήμερα, είναι σε θέση να αναλύσει έργα όπως το *Σχολείον των ντελικάτων εραστών*, το οποίο ξεφεύγει από την καθιερωμένη διαδικασία μετάφρασης λέξη προς λέξη, εμπλουτίζοντας το πρωτότυπο με στοιχεία που έχουν νόημα στον πολιτισμό άφιξης. Αυτό είναι το σημείο όπου υπεισέρχεται η «Θεωρία των Πολυσυστημάτων» του Ιταμάρ Έβεν Ζοχάρ, βάσει της οποίας το μετάφρασμα είναι λογοτέχνημα που διαμορφώνεται και επηρεάζεται από το κοινωνικό, ιστορικό και πολιτισμικό περιβάλλον στο οποίο απευθύνεται⁴⁰.

Ο Ρήγας μεταφράζει σε μια χρονική στιγμή όπου υπάρχει η έντονη ανάγκη για ύπαρξη εθνικής γλώσσας, για αυτό και στο μετάφρασμά του στο *Σχολείον* ενοποιεί τις διαφορετικές γλωσσικές τάσεις (αρχαΐζουσα, καθαρεύουσα, διάλεκτοι κλπ.). Από την άλλη, παίρνουμε ως δεδομένο ότι τα κείμενά του δεν αποτελούν αθώες ρομαντικές ιστορίες, αλλά μία σαφώς διατυπωμένη πολιτική στάση. Επομένως, θα πρέπει να συνεξεταστεί εκτός από την ιστορική πηγή, και ο πολιτισμικός χωροχρόνος κατά τον οποίο πραγματοποιείται η μετάφραση του *Σχολείου*. Το κοινό του είναι υπήκοοι της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, δεν είναι ελεύθερο έθνος. Ο ίδιος είναι πολιτικός, έχει όραμα, προετοιμάζει την εξέγερση των Ελλήνων και το μετάφρασμά του είναι μέρος του πολιτικού του σχεδιασμού.⁴¹

³⁹ Σωτηρία Λητώ Αλεξάκη, Πρακτικά Υπέρεια, τόμος 8, Πρακτικά Η' Διεθνούς Συνεδρίου "Φεραί-Βελεστίνο-Ρήγας", (Βελεστίνο, 5-7 Μαΐου 2023, Αθήνα, 2024), ISBN 978-960-6733-30-7, άρθρο υπό δημοσίευση.

⁴⁰ Jeremy Munday, *Μεταφραστικές Σπουδές, Θεωρίες και εφαρμογές*, Εκδόσεις ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ, Αθήνα, 2002, σσ. 179-198.

⁴¹ Σωτηρία Λητώ Αλεξάκη, Πρακτικά Υπέρεια, τόμος 8, Πρακτικά Η' Διεθνούς Συνεδρίου "Φεραί-Βελεστίνο-Ρήγας", (Βελεστίνο, 5-7 Μαΐου 2023, Αθήνα, 2024), ISBN 978-960-6733-30-7, άρθρο υπό δημοσίευση.

Στη μετάφρασή του ο Ρήγας παίρνει κάποιες ελευθερίες. Έχει την τάση να επιλέγει τη λαϊκή χρησιμοποιούμενη γλώσσα και να την διανθίζει με την καθαρεύουσα, όταν απαιτείται, προκειμένου να προσεγγίσει πιο εύκολα τον απλό λαό στη γλώσσα που χρησιμοποιεί καθημερινά.

Ο Λουκάς Αξελός κατηγοριοποιεί -ενδεικτικά- μερικές από τις παρεμβάσεις που επιχειρεί ο Ρήγας στο *Σχολείον* ως εξής:

1. Κειμενικές, δηλαδή προσθήκες κυρίως πολιτισμικού χαρακτήρα, όπως το «Με έδωσε μερικά αμύγδαλα χιώτικα...» ή παιδαγωγικές ή προσθήκη επικεφαλίδων.
2. Αρχαιογνωστικές σημειώσεις, όπως η φράση «Μυθολογούν ότι εστάθη εις την Κύπρον ένας βασιλεύς ονομαζόμενος Πυγμαλίων, όστις έκαμεν ένα πολύ εύμορφον άγαλμα της νύμφης Γαλάτειας» (πρβλ. Παράρτημα σ. 77).
3. Προσθήκες που δηλώνουν αντιλήψεις και επιλογές, όπως το «Η ωραιότης των Ελληνίδων έγινε παροιμία εις τους Ευρωπαίους, θέλοντες να εκφράσουν ένα ωραίον πλάσμα, λένουν- Voilà une beauté grecque - να μια ελληνική ωραιότης»⁴².

Κύριο στοιχείο διαφοροποίησης του *Σχολείου των ντελικάτων εραστών* του Ρήγα - δηλωτικό μιας ευθείας επέμβασης επάνω στο έργο του Γάλλου συγγραφέα - είναι και η παρεμβολή στο σύνολο δεκατριών ερωτικών στιχουργημάτων, εκεί που στην πρωτότυπη έκδοση υπάρχει μόνο ένα. Πρόκειται για μία οργανική ένταξη των τραγουδιών μέσα στο σώμα του κειμένου γεγονός που αντικατοπτρίζει λογοτεχνικές συνήθειες από την Πόλη και δημιουργεί με τον τρόπο αυτό μία πολιτισμική συνάφεια που είναι ήδη γνωστή στον Ρήγα και τους Έλληνες. Η έρευνα έχει δείξει ότι (Πίστας, Σπάθης) τα στιχουργήματα είναι κατασκευές του ίδιου του Ρήγα, αλλά παράλληλα «παντρεύονται» και με τα φαναριώτικα λαϊκά τραγούδια της εποχής.⁴³

⁴² Λουκάς Αξελός, ό.π., 2012, σσ. 213-214.

⁴³ Λουκάς Αξελός, ό.π., 2012, σσ. 214-216.

Κεφάλαιο 2

2. Ο νέος Πυγμαλίων - *LE NOUVEAU PYGMALION*⁴⁴

Η επιλογή της συγκεκριμένης ιστορίας (τρίτη κατά σειρά στο *Σχολείον*) σίγουρα δεν είναι άσχετη από την αρχαιόθεμη θεματολογία της, που δίνει στον Ρήγα τη δυνατότητα να εισαγάγει σε αυτήν αρχαιογνωστικές σημειώσεις σχετικές με την ελληνική αρχαιότητα (που δεν υπάρχουν, ασφαλώς, στο πρωτότυπο) και να υπενθυμίσει στο Γένος την κραταιά του θέση στο πολιτισμικό πάνθεον.

Η ιστορία έχει ως εξής: Η φτωχή και όμορφη Λιζέτα αποσπάται από το ορφανοτροφείο από έναν πλούσιο αριστοκράτη - τον νεαρό Μαρκή - ο οποίος συγκινημένος από τη θλιβερή της κατάσταση παίρνει την απόφαση να την υποστηρίξει στη βελτίωση της κοινωνικής της θέσης, όχι μόνο παρέχοντας τα οικονομικώς απαραίτητα για τη διατροφή της, αλλά κυρίως φροντίζοντας για την εκπαίδευσή της και την απόκτηση όλων των αξιών εκείνων που χαρακτηρίζουν τα τέκνα ευγενούς καταγωγής. Κατά τη διάρκεια αυτής της μεταμορφωτικής πορείας της νεαρής, ο Μαρκής ενθουσιάζεται με το «άγαλμα» που δημιουργείται και την ερωτεύεται, γεγονός που δε συνάδει με τα κοινωνικά στερεότυπα της εποχής. Ο Μαρκής παντρεύεται μία άλλη νεαρή, την Εριφύλη, και μαζί με αυτήν καλείται να αντιμετωπίσει και τη σκληρόκαρδη πεθερά του, την Κοντέσσα, η οποία αντιστρατεύεται στη συγκατοίκηση της Λιζέτας και του ζευγαριού. Οι δύο νεαρές γυναίκες αναπτύσσουν αδερφική φιλία. Παρόλα αυτά, η Κοντέσσα εξακολουθεί να προσπαθεί να καταστρέψει τη Λιζέτα, οδηγώντας στην ίδια παγίδα -από λάθος- την καλόκαρδη κόρη της. Μετά από το οδυνηρό τέλος της συζύγου του, ο Μαρκής μπορεί πλέον να έρθει κοντά στην αγαπημένη του Λιζέτα, έχοντας παραμείνει εκείνος πιστός στο γάμο του και εκείνη στη φιλία της με την αδικοχαμένη Εριφύλη. Ο νεαρός πρωταγωνιστής, ομολογώντας ότι επιτέλεσε ό,τι ήταν δυνατόν ως κοινωνικό χρέος, είναι πλέον ελεύθερος να ακολουθήσει τη βούλησή του και να ενωθεί με τη Λιζέτα.

Ο Ρήγας βλέπει μία ωφέλεια στη φρόνηση και την πραγματική ανάταση και «ανάσταση» του ανθρώπου, την έξοδό του από τη μηδαμινότητα και τη φτώχεια του πνεύματος, την αποκατάσταση των κοινωνιών, την ισότητα χάρη στη διοχέτευση της γνώσης και της

⁴⁴ πρβλ. Παράρτημα σ. 72.

παιδείας σε όλο το λαό. Αυτό αποτελεί ύψιστο χρέος προς τον άνθρωπο. Αυτό διατυπώνει ότι προσπαθεί ο ίδιος -ως ενάρετος- και αυτό πρέπει να αποζητούν όσοι τα ίδια επιθυμούν. Εδώ βλέπουμε, από την πρώτη κιόλας φράση του έργου, την στόχευση του Ρήγα και τη μεταπλαστική ελευθερία που παίρνει. Ο Ρήγας αποδίδει το «Loin la stérile vertu, qui n'est utile à personne»⁴⁵ ως εξής:

*«Ένα καλόν και ενάρετον έργον, όπου δεν εκτείνεται γενικώς, και εις τους επιλοίπους ανθρώπους, αλλά περιορίζεται μόνον εις εκείνον όπου το ενεργεί και εις αυτόν τον ίδιον προξενεί την ελπιζομένην ωφέλειαν, δεν πρέπει να ονομασθή σωστόν καλόν, επειδή και το καθαυτό καλόν, τότε λέγεται τοιούτον όταν μετέχη και άλλος.»*⁴⁶

Ο Ρήγας επιλέγει να συμπεριλάβει στο *Σχολείον* τη νουβέλα *Ο νέος Πυγμαλίων*, να προτείνει δηλαδή μέσα από τον Restif, ένα νέο είδος ανθρώπου, εκείνου που σπάει τα δεσμά της κοινωνικής του τάξης για να ρίξει το βλέμμα του σε μία ορφανή, να την αναλάβει υπό την προστασία του, να της παράσχει την απαραίτητη αγωγή, ώστε να διαμορφώσει με επιμέλεια και φροντίδα μέσω της εκπαίδευσης έναν αναστημένο, ανανεωμένο και εν τέλει, χρήσιμο για την κοινωνία, άνθρωπο.

Ας εξετάσουμε, στο σημείο αυτό, μερικά αποσπάσματα της νουβέλας *Ο νέος Πυγμαλίων* σε σύγκριση με το πρωτότυπο (με πλάγια και σκούρα γράμματα οι προσθήκες)⁴⁷.

«Qui m'empêche, se dit-il, de rendre service à cette enfant? Un jour sa beauté pourra lui procurer un parti, et j'aurais fait deux heureux; prenons-en soin» (M. de M...) (πρβλ. Παράρτημα σ. 32)	«Ποιος με εμποδίζει από του να υπερασπισθώ την κακορίζικη πτωχήν αυτήν; Ο τρόπος είναι στο χέρι μου, ίσως κανέναν καιρόν η ευμορφιά της ήθελε να γίνει αιτία εις το να την βοηθήση να υπαδρευθή, και τότε κάμνω δύο
---	---

⁴⁵ πρβλ Παράρτημα σ. 35.

⁴⁶ Στην έρευνα με τα κατ' αντιπαράθεση αποσπάσματα του πρωτοτύπου και της μετάφρασης έχουν εμπλακεί μελετητές όπως οι Ι.Α. Θωμόπουλος, Λεάνδρος Βρανούσης και Απόστολος Δασκαλάκης, και διαπιστώνουν τις ποικίλες αποκλίσεις από το πρωτότυπο, μία πολύ μεγαλύτερη σε έκταση απόδοση με μεγάλη ελευθερία και σε μορφή διαλόγου σε σημεία. Ενδεικτικά, αναφέρεται εδώ ένα από τα χαρακτηριστικά παραδείγματα που έχουν φέρει στο φως οι παραπάνω ερευνητές και προέρχεται από την έναρξη του «Ο νέος Πυγμαλίωνας». Τα αποσπάσματα που εξετάζουν συμπεριλαμβάνονται στο Λουκάς Αξελός, ό.π., 2012, σ. 211.

⁴⁷ Ρήγας, *Σχολείον των ντελικάτων εραστών*, επιμέλεια Παναγιώτης Πίστας, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Ι.Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ, Α.Ε., Αθήνα, 1994, σσ. 78-117.

	ευτυχείς. Ὅθεν ας λάβω αυτήν την φροντίδα, <i>ας την συνδράμω, ας ενεργετήσω την ανθρωπότητα</i>» (Μαρκής) (πρβλ. Παράρτημα σ. 66)
«Ma petite, si vous le voulez, je prendrai soin de vous» (πρβλ. Παράρτημα σ. 32)	«Να σε ειπώ, κόρη μου, <i>η φυσιогνωμία σου, το ηθικόν σου, με παρακινεί εις ευσπλαχνίαν</i> και απεφάσισα να σε βοηθήσω» (πρβλ. Παράρτημα σ. 68)
«Il est impossible d'exprimer combien Lisette profita rapidement des leçons qu'elle reçut. Il est vrai qu'elle avait été assez bien élevée par sa mère, et qu'elle n'avait pas encore pris les défauts de la condition ou M. de M...l'avait trouvée». (πρβλ. Παράρτημα σ. 34)	«Είναι αδύνατον να περιγράψει κανείς <i>την άκραν ευφροσύνην της, την άοκνον επιμέλειάν της, και την επίμονον σπουδήν</i>, όπου έδειχνε εις τα μαθήματά της. Ήτον αληθινά και ολίγον τι καλά αναθρεμμένη από την μητέρα της και δεν είχαν προφθάση να φθαρούν τα ήθη της τόσον εις την χαμερπή κατάστασίν της, <i>από την οποία η ευσπλαχνία του Μαρκή την είχεν εβγάλη</i>» (πρβλ. Παράρτημα σ. 71)
«Je veux gagner votre amitié, mademoiselle, lui dit-il, en la lui présentant, par quelques petits cadeaux». (πρβλ. Παράρτημα σ. 35)	«Εγώ πάσχω να αποκτήσω <i>την αγάπην σου</i>, ακριβή μου Λιζέτα, την είπεν (εγχειρίζωντάς την τα διαμαντικά <i>με μιαν ευγενικήν χάριν και αγαλλίασιν</i>)» (πρβλ. Παράρτημα σ. 72.)
«Lise obéit et sa beauté relevée par l'éclat des quelques diamants, fut éblouissante» (πρβλ. Παράρτημα σ. 36)	«Η Λιζέτα <i>με άκραν ταπεινώσιν εκαταπαείσθη</i>, και υπήκουσεν εις τους λόγους του Μαρκή. Ὅθεν

	εμψυχουμένη περισσότερο η ωραιότης της, από την λάμψιν των διαμαντικών εκείνων, <i>έγινε λαμπρότατην, πλανήτης έμοιαζεν, ακτινοβολούσε το πρόσωπόν της, και εφαίνετο μια πηγή ωραιότητος</i>» (πρβλ. Παράρτημα σ. 73)
«Permettez-moi de me plaindre de la longueur de votre absence. Je vous assure que je m'ennuie bien, de ce que tous les jours s'écoulent sans vous voir arriver le soir» (πρβλ. Παράρτημα σ. 37)	«Παρακαλώ να με δώσετε την άδειαν να παραπονεθώ κομμάτι δια την διεξοδικήν απουσίαν σας, <i>η οποίαν καταθλίβει την καρδιά μου, και κάμνει να τρέχουν ακαταπαύστως τα δάκρυά μου, να σας φανερώσω η κακορίζικη την υπερβολικήν λύπη οπού δοκιμάζω</i> όταν στοχάζομαι ταις ημέραις να περνούν, κι εγώ να μην αξιώνομαι το βράδυ να σας ιδώ» (Ραβάσι της Λιζέτας) (πρβλ. Παράρτημα σ. 74)

Το πρωτότυπο διήγημα του Γάλλου συγγραφέα είναι λιτό και με οικονομία σε όλα τα επίπεδα. Ασφαλώς, στην απόδοση γίνονται αντιληπτές οι ελευθερίες, με κυρίαρχες τις προσθήκες που προσδίδουν ποιητικότητα και ρομαντικό πνεύμα στον λόγο⁴⁸, η χρήση ενικού αριθμού μεταξύ των δύο πρωταγωνιστών, αντί για πληθυντικό ευγενείας στην αρχή της γνωριμίας τους⁴⁹, η προσθήκη επικεφαλίδων (*Πρώτη συνομιλία του Μαρκή και της*

⁴⁸ «Κλάψε με λοιπόν τώρα, κόρη μου, λυπήσου με, συμπόνεσέ με. Αυτό μόνον σε ζητά ο φίλος σου, ο πατέρας σου, ο ευεργέτης σου». Υποσημειώση: Με κλάμα. (Στο *Ο νέος Πυγμαλίων*) πρβλ. Παράρτημα σ. 83.

⁴⁹ «Να με θάψης, Λιζέτα μου, μη μελαγχολής, μην λιγνένης...» (Στο *Ο νέος Πυγμαλίων*) πρβλ. Παράρτημα σ. 80.

Λιζέτας, Αρχή του έρωτος κλπ.), η χρήση μελίρρυτου, συναισθηματικού λόγου, εισαγωγή υποσημειώσεων⁵⁰ και ⁵¹.

Ο Restif, ακολουθεί την χρηστή παιδευτική οδό, και πλάθει μία νέα «Γαλάτεια»⁵² επιμελή και επίμονη στη μαθητεία της, άξια και εργατική. Ωστόσο, ο ακέραιος χαρακτήρας της και οι πολλαπλές της ικανότητες αποτυπώνονται από τον συγγραφέα χωρίς κοσμητικά επίθετα, ενώ το ίδιο διδακτικό περιεχόμενο στο *Σχολείον* του Ρήγα αποδίδεται με πολύ πιο πλούσιο γλωσσικό διάκοσμο, με έμφαση στα χρηστά ήθη, με υπογράμμιση της ενάρετης επιλογής, και όχι με την δωρικότητα του πρωτοτύπου.⁵³ Έτσι, το γρήγορο ανάγνωσμα που προσφέρει ο Restif μετατρέπεται σε ελεγεία του έρωτα, η διακριτική παιδαγωγία γίνεται νουθεσία και το *Les Contemporaines* μετατρέπεται σε ένα νέο πρωτότυπο: το *Σχολείον των ντελικάτων εραστών*.

Κεφάλαιο 3

3. *Η έκλειψις της τιμής εξ αιτίας του έρωτος - L' HONNEUR ÉCLIPSÉ PAR L'AMOUR*⁵⁴

Η τέταρτη ερωτική ιστορία που μεταφράζει ο Ρήγας, με τίτλο *Η Έκλειψις της τιμής εξ αιτίας του έρωτος* έχει ως εξής: Η κόρη ενός πλούσιου παριζιάνου, η Ζεμίρα και ο τρίτος ξάδερφός της Φίλιππος, ερωτεύονται απροσδόκητα. Ενώ η οικογένεια της νεαρής έχει αποφασίσει να την παντρέψει με ένα πλούσιο ευγενή, καλούν στο σπίτι τους τον Φίλιππο για να τον υποστηρίξουν επαγγελματικά, δίπλα στον ευγενή γαμπρό τους. Όταν η νεαρή Ζεμίρα και ο Φίλιππος ερωτεύονται, ο πατέρας της νεαρής θυμώνει και αγανακτεί

⁵⁰ Ενδεικτικά, η υποσημείωση (α) στο συγκεκριμένο διήγημα αναφέρει ένα στοιχείο από το κοινωνικό πλαίσιο στη Γαλλία της εποχής: «Είναι συνήθεια εις την Ευρώπην τα ορφανά να αναθρέφονται με βασιλικά έξοδα, και αφού μεγαλώσουν, τότε ή τα υπανδρεύουν, αν είναι κορίτσια ή τα κάμνουν στρατιώτας, αν είναι αρσενικά (...)».

⁵¹ «Ωραιότατη Ζεμίρα, δεν είναι τωρινή η πληγή μου. Την πρώτην ώραν οπού έλαβα την ευτυχίαν να σας ιδώ, εκείνην την ιδίαν εδέχθηκα και τες χρυσές αλυσίδες της γλυκυτάτης σκλαβιάς μου. Εκείνην την ιδίαν στιγμήν εκόνευσε το φλογερόν βέλος του έρωτος εις τα σωθικά μου». (Στο *Η έκλειψις της τιμής εξ αιτίας του έρωτος*), πρβλ. Παράρτημα σ. 114.

⁵² Ο Πυγμαλίωνας ήταν Βασιλιάς της Κύπρου. Ερωτεύτηκε άγαλμα γυναίκας από ελεφαντόδοντο, την Γαλάτεια. Σύμφωνα με κάποιους γλύπτες του αγάλματος ήταν ο ίδιος. Και όπως ο Νάρκισσος ερωτεύτηκε την εικόνα του, ο Πυγμαλίων ερωτεύτηκε το δημιούργημά του. Ζήτησε από τη Θεά Αφροδίτη μια γυναίκα που να έχει τη μορφή του αγάλματός του. Το άγαλμα ζωντάνεψε. Παντρεύτηκαν και απέκτησαν την Πάφο. Ο μύθος του Πυγμαλίωνα παραδίδεται μόνο από τον Οβίδιο στις *Μεταμορφώσεις*, βιβλίο Χ. Αξιοποιήθηκε από μεταγενέστερους συγγραφείς και δείχνει είτε την ανηθικότητα των Θεών, είτε ότι η τέχνη εξαπατά μιμούμενη πειστικά την πραγματικότητα. Υπάρχουν κι άλλες εκδοχές του μύθου. Αντλήθηκε από <https://www.greek-language.gr>pygmalion>, αντλήθηκε στις 10/8/2024.

⁵³ Αντώνης Χουρδάκης, *Παιδαγωγία και διαφωτισμός στο «Σχολείον των ντελικάτων εραστών» του Ρήγα Βελεστινλή*, 1999, σ. 139.

⁵⁴ πρβλ. Παράρτημα σ. 118.

αντιδρώντας σθεναρά στο ειδύλλιο, βρίζοντας και απαξιώνοντας τους δύο νέους και υποσημειώνοντας την ατίμωσή του από την κόρη του, την οποία και απομονώνει από τον Φίλιππο. Μπροστά σε αυτή την αντίδραση, η νεαρή προφασίζεται ότι είναι έγκυος από τον Φίλιππο και έτσι παίρνει τη συγκατάθεση του πατέρα της για τον γάμο. Όταν το ζευγάρι οδηγείται τελικά στην εκκλησία, ο πατέρας την ίδια εκείνη ημέρα μαθαίνει την αλήθεια για την αγνότητα της κόρης του και ευτυχισμένος συνειδητοποιεί πως η Ζεμίρα ήταν βαθιά ερωτευμένη με τον Φίλιππο και πάντοτε πιστή στην αξία της τιμής της οικογένειας: η τιμή κρύφτηκε για λίγο (σαν σε έκλειψη) και αναδύθηκε και πάλι δυνατή.

Πρόκειται για μια πολύ συντομότερη σε έκταση ιστορία, με προφανές ηθικό δίδαγμα το ότι οι κόποι των ερωτευμένων δεν είναι ποτέ μάταιοι, εφόσον αγαπούν βαθιά και από ψυχής. Και σε αυτό το διήγημα ο έρωτας λειτουργεί ως φόντο και αφορμή στοχασμού επάνω στις κοινωνικές τάξεις, την απόλαυση της χαράς, τους γάμους συμφέροντος, τις ηθικές αξίες αλλά και τις δίκαιες διεκδικήσεις των «σύγχρονων» γυναικών της εποχής. Η κοινωνική διαστρωμάτωση αλλάζει -σε σχέση με την νουβέλα *Ο νέος Πυγμαλίων*- ανάμεσα στον άντρα και τη γυναίκα, καθώς εδώ είναι ο Φίλιππος ο ευεργετημένος από μια ανώτερη -κοινωνικά και οικονομικά- οικογένεια. Όμως, το μοτίβο του έρωτα και της ευτυχούς κατάληξής του, παραμένει. Στο επίπεδο των μεταφραστικών επιλογών, επίσης, παρατηρούμε παρόμοιες επιλογές από πλευράς του Ρήγα. Για παράδειγμα κειμενικές προσθήκες με περιγραφές και υποσημειώσεις που δεν περιλαμβάνονται στο πρωτότυπο, αλλά φωτίζουν διαυγέστερα για τον αναγνώστη το αισθητικό και πολιτιστικό γίνεσθαι της πόλης του Παρισιού, που δεν είναι δεδομένο, παραλήψεις χωρίων, αρχαιογνωστικά σχόλια, κοσμητικά επίθετα και ποιητικές περιγραφές. Επίσης συναντούμε αισθαντικούς στοχασμούς και τον ιδιωματικό λόγο της Πόλης.

Αναφέρουμε μερικά ενδεικτικά παραδείγματα που επισφραγίζουν τις μεταφραστικές ελευθερίες και την εσκεμμένη αλλαγή ύφους από το *Les Contemporaines* στο *Σχολείον των ντελικάτων εραστών*.⁵⁵

⁵⁵ Ρήγας Βελεστινλής, *Σχολείον των ντελικάτων εραστών*, επιμέλεια Παναγιώτης Πίστας, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Ι.Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε., Αθήνα, 1994, σσ. 120-138.

«Il y avait à Paris, proche le quai Pelletier» (πρβλ. Παράρτημα σ. 56)	«Εις το Παρίσι, επάνω είς μίαν όχθην του ποταμού Σεν, <i>όστις διαμοιράζει την περίφημον αυτήν πολιτείαν εις διάφορα τερπνά χωρίσματα, και φέρει εις την όρασιν του ανθρώπου μίαν ηδονήν, μίαν αγαλλίασιν οπού νομίζει κανείς πως ευρίσκεται εις τον επίγειον παράδεισον, ήτον το σπίτι ενός...</i>» πρβλ. Παράρτημα σ. 102.
«Zémire avait été très bien élevée; ses parents étaient riches mais gens de fortune, et elle était fille unique» (πρβλ. Παράρτημα σ. 57)	“...μίαν μονογενή, ωραιοτάτην κόρην, ονόματι Ζεμίραν, αναθρεμμένην με ευταξίαν <i>κατά τους κανόνας της ευγενείας, χαριτωμένην, τέρας του κάλλους, και έμψυχον εικόνα της Αφροδίτης</i>» (πρβλ. Παράρτημα σ. 102)
(Δεν υπάρχει σχετικό απόσπασμα εξ’ου η συγκεκριμένη αναφορά)	«Ο βασιλεύς των αισθαντικών καρδιών έρωτας, εφαιnéτο πως να είχεν στήσει τον θρόνον του εις το αγγελικόν πρόσωπόν της, οι φλογερές σαγίταις του να ετοξεύοντο από τα πυρφόρα μάτια της, και όλοι όσοι έφτασαν να υποταχθούν εις το σκήπτρον του, επήγαινον εις τους πόδας της, δια να πληρώσουν τον φόρον των επαίνων, όπου ήρμοζαν εις το εράνιον τουτό πλάσμα». (πρβλ. Παράρτημα σ. 102)
«J’ignore si Zémire était son vrai nom, ou si ses parents, honteux de lui faire porter à leur fille celui d’une sainte trop vulgaire , avaient jugé à propos de l’appeler par	(Το χωρίο για την εικασία γύρω από το όνομα της Ζεμίρας έχει παραληφθεί στη μετάφραση)

celui-là. C'est une chose assez indifférente, sans doute, et je n'en dirais mot, si je n'avais de fortes raisons, pour croire que mademoiselle Zémire, s'appelait Javotte» (πρβλ. Παράρτημα σ. 56)	
«Ce sentiment le rendit attentif, empressé, complaisant; il voulut être aimable, il voulut plaire et il plu. Il faut convenir aussi qu'il était difficile de se défendre des charmes de Zémire» (πρβλ. Παράρτημα σ. 57)	«Η καρδιά του έξαφνα αισθάνθηκεν μίαν νύξιν, <i>μία αγνώριστη δύναμις τον ετραβούσε προς τα κάλλη της, τον εκινούσε, τον ετάραττε. Μίαν σύγχυσις τον εκρατούσεν. Η αναπνοήν του έβγαине διακεκομμένη. Έλαβε μίαν τοιαύτην κλίσιν δια τη νέαν Ζεμίραν, οπού την ηγάπησε περισσότερον από συγγένισσάν του, η αξιολάτρευτη εικόνα της, η χαροποιά ιδεά της, αδιακόπως εσχηματίζετο εις τον νουν του, και τον έκαμε να γένει τζιριμονιόζος, προσεκτικός εις τα θελήματά της, ογλήγορος εις κάθε τι και όλος προσηλωμένος εις τα νεύματά της. Επάσχιζε να λάβη χώραν εις το πνεύμα της, να ελκύση την αγάπην της, να αποκτήση την εύνοιάν της, και να έμβη εις τα μυστικά της. Τέλος πάντων, το εκατόρθωσε» (πρβλ. Παράρτημα σ. 104)</i>

Αξίζει να αναφερθούμε στις επικεφαλίδες που προσθέτει ο Ρήγας και που «πλοηγούν» τον αναγνώστη στο χρονικό του έρωτα του ζευγαριού, όπως «Σημεία του αμοιβαίου έρωτος αυτών» (πρβλ. Παράρτημα σ. 109), «Με ποιον τρόπον εκμυστηρεύονται τον έρωτά τους» (πρβλ. Παράρτημα σ. 111) και «Αποχωρισμός του Φιλίππου και της Ζεμίρας» (πρβλ.

Παράρτημα σ. 116). Τέλος, στη συγκεκριμένη ιστορία που επικρατούν τα διαλογικά μέρη κυρίως μεταξύ των ερωτευμένων νέων από τον Restif, ο Ρήγας επιλέγει να προσθέσει ένα είδος «σκηνικών οδηγιών» (π.χ. «φιλεί τα χέρια της», «χύνει δάκρυα», «με θυμόν», «αποσβολωμένος») προσθέτοντας την ζωντάνια της δραματουργικής γραφής.

Συμπεράσματα

Σκοπός του δημιουργού του *Σχολείου των ντελικάτων εραστών* ήταν να εκφράσει με τρόπο εκλαϊκευμένο τα κοινωνικά ιδεώδη που εντοπίζει στις χώρες όπου ανθεί ο Διαφωτισμός και να τα προτείνει στους Έλληνες από αυτή την αποσπασματική μετάφραση των διηγημάτων του Restif που επιλέγει. Άλλωστε, το διαφωτιστικό ρεύμα είναι το μόνο που τον ενδιαφέρει και η ενεργός συμμετοχή του στην ιδεολογική προετοιμασία του αγώνα. Εν όψει ενός τέτοιου μεγαλεπήβολου στόχου, εκείνου της εθνικής αφύπνισης που θα οδηγήσει στην απελευθέρωση δεν περιορίζεται στη μεταφραστική συστηματικότητα και συνέπεια, αλλά προτείνει μία μετεγγραφή. Ο Ρήγας εκφράζει αφενός τον στοχασμό που του γεννά ο γαλλικός ριζοσπαστισμός, αλλά και την πολιτική κοινωνική και πολιτισμική ιστορία του ελληνισμού, που τον έχει απασχολήσει καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του και της πορείας του από την Κωνσταντινούπολη και το Βουκουρέστι.

Πράγματι, η συγκεκριμένη επιλογή των έξι διηγημάτων από τον Βελεστινλή υπογραμμίζει την ανάγκη απελευθέρωσης της συνείδησης του ανθρώπου από τις προλήψεις του παρελθόντος και την καταπίεση των ισχυρών τάξεων, την προβολή του ηθικού φιλελευθερισμού και μία επανεξέταση της σχέσης του ανθρώπου με την κοινωνία και τη φύση (μία ακόμα σημαντική διάσταση που τόνιζε ο Restif). Έτσι, λόγου χάρη, στη νουβέλα *Ο νέος Πυγμαλίων* υπεισέρχεται το κοινωνικό ζήτημα του γάμου μεταξύ κοινωνικά ανόμοιων τάξεων, θέμα που αντικατοπτρίζει τις γενικότερες φιλελεύθερες τοποθετήσεις που πρόβαλε η Γαλλική Επανάσταση για την ταξική κινητικότητα.

Ο Ρήγας ενστερνίζεται τα προτάγματα για την ηθική και κοινωνική διαπαιδαγώγηση των Ελλήνων και θεωρεί, όπως και ο Restif, πως είναι κοινωνική επιταγή να μοιράζεται κανείς με τους συνανθρώπους του το ενάρετο στην πράξη και όχι απλά στη θεωρία. Ως πρωταρχική μέριμνα του ανθρώπου -πόσο μάλλον του διδασκάλου- ορίζει το όφελος προς τον πλησίον ή την πατρίδα.

Οι απόψεις αυτές δεν μένουν στη θεωρία, αλλά εισέρχονται στην ανθρώπινη ζωή με τρόπο πρακτικό, διαμέσου και της λογοτεχνίας της εποχής, και με την ηθική επιβράβευση του τελικού ενάρετου στόχου: την μετάβαση του κοινωνικά κατώτερου σε ανώτερη θέση. Για να γίνει αυτό πιο άμεσο χρησιμοποιείται μια κειμενική μετεγγραφή – με χαρακτηριστικό, απλό ιδίωμα και προσθήκες- κατάλληλη για το κοινό στο οποίο απευθύνεται, και το τελικό

αποτέλεσμα απομακρύνεται αισθητικά από το πρωτότυπο. Ωστόσο, αυτός φαίνεται να είναι και ο στόχος, γιατί η αισθητική πλευρά του λογοτεχνήματος ενδιαφέρει λίγο, καθώς τίθενται ζωτικά θέματα σε κοινωνικό επίπεδο σε σχέση με ζητήματα συμπεριφοράς, τάξεως, κοινωνικής κατακραυγής, σεβασμού και άλλα.

«Ο έρωτας, η αγάπη, οι σχέσεις των δύο φύλων είναι ασφαλώς μεγάλα ζητήματα που συναντώνται στα περισσότερα λογοτεχνικά έργα. Το ενδιαφέρον της υποθέσεως, όμως, αυτής συνίσταται στο ότι η μεταφορά των βασικών χαρακτηριστικών των παριζιάνων ηρώων του Restif γίνεται με τέτοιον οργανικό τρόπο από τον Ρήγα, ώστε οι βαλκάνιοι αναγνώστες του να μπορούν χωρίς γεωγραφικά και πολιτισμικά χάσματα να αναζητήσουν τους ήρωες και τις ηρωίδες των διηγημάτων και στους δρόμους της Πόλης ή του Βουκουρεστίου»⁵⁶

Σε αυτά τα λόγια του Λουκά Αξελού συνοψίζονται οι επιλογές του Ρήγα. Με τα δεδομένα αυτά, όχι μόνο ως αντιλήψεις, αλλά και ως κινητήριες δυνάμεις της συγγραφικής του παρόρμησης, ο Ρήγας συμπεριέλαβε στο έργο του ιστορίες που περιλάμβαναν την παροχή βοήθειας προς τους αδυνάτους εκ μέρους των ισχυρών, των ευυπόληπτων και των μορφωτικά ανώτερων, με σκοπό την εξισορρόπηση των μορφωτικών διαφορών, οι οποίες ανατρέπουν την κοινωνική ισότητα. Τις αντιλήψεις αυτές τις διαχειρίστηκε λογοτεχνικά με το προσωπικό του ύφος, το οποίο απομακρύνθηκε από την λιτή λογοτεχνικότητα του Restif, αλλά εξέφρασε τη συγγραφική ορμή του ίδιου του Ρήγα. Η ηθική δράση του ανθρώπου στον αιώνα του Διαφωτισμού υιοθετείται πλήρως από τους λόγιους που εισάγουν τις ιδέες αυτές στην προεπαναστατική Ελλάδα: την ευεργεσία ως φυσική κοινωνική ορμή και τη διοχέτευση στον πλησίον της ατομικής αγαθής δύναμης, ως μιας φυσικής και νομοτελειακής ανθρώπινης ιδιότητας. Όμως όλοι τους προσθέτουν κάτι από τα χαρακτηριστικά του Γένους στα έργα που δημιουργούν, παράγουν κατάλληλα για την περίσταση λογοτεχνήματα, τα οποία ενέχουν το προσωπικό τους στίγμα και υποστηρίζουν τις μεταφραστικές τους επιλογές επί τη βάση της δημιουργίας μιας εθνικής λογοτεχνίας.

⁵⁶ Λουκάς Αξελός, ό.π., 2012, σσ.202-203.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

1. Αλεξάκη Σωτηρία Λητώ, Πρακτικά *Υπέρεια*, τόμος 8, Πρακτικά Η' Διεθνούς Συνεδρίου "Φεραί-Βελεστίνο-Ρήγας", (Βελεστίνο, 5-7 Μαΐου 2023, Αθήνα, 2024), ISBN 978-960-6733-30-7, άρθρο υπό δημοσίευση.
2. Αξελός Λουκάς, *Ρήγας Βελεστινλής-Σταθμοί και όρια στην διαμόρφωση της εθνικής και κοινωνικής συνείδησης στην Ελλάδα*, Εκδόσεις Στοχαστής, Αθήνα, 2012.
3. Βελεστινλής Ρήγας, *Σχολείον των ντελικάτων εραστών*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Ι.Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε., Επιμέλεια Παναγιώτης Πίστας, Αθήνα, 1994.
4. Βελεστινλής Ρήγας, «Επαναστατική Προκήρυξη», *Ελληνική Δημιουργία, Ρήγας Βελεστινλής*, τχ. 147, Εκδόσεις Δημητρίου Ν. Παπαδήμα, Αθήνα 1973.
5. Βρανούσης Λεάνδρος, Πρόλογος στο *Σχολείον των ντελικάτων εραστών* στο *Ρήγας*, Εκδόσεις Αετός, Αθήνα, 1953.
6. Καραμπερόπουλος Δημήτριος, *Μελέτες για τον Ρήγα Βελεστινλή, 30 χρόνια (1990-2020)*, Επιστημονική εταιρεία μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα, Αθήνα, 2020.
7. Κιτρομηλίδης Μ. Πασχάλης, *Ρήγας Βελεστινλής Θεωρία και πράξη*, ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, Αθήνα, 1998.
8. Ρήγας Βελεστινλής, «Επαναστατική Προκήρυξη», *Ελληνική Δημιουργία, Ρήγας Βελεστινλής*, τχ. 147, Εκδόσεις Δημητρίου Ν. Παπαδήμα, Αθήνα, 1973.
9. Munday Jeremy, *Μεταφραστικές Σπουδές, θεωρίες και εφαρμογές*, Εκδόσεις ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ, Αθήνα 2002.
10. Ταμπάκη Άννα, *Περί νεοελληνικού διαφωτισμού, Ρεύματα ιδεών και διάλογοι επικοινωνίας με τη Δυτική Σκέψη*, Ergo, Αθήνα, 2004.
11. Χουρδάκης Αντώνης, *Παιδαγωγία και διαφωτισμός στο «Σχολείον των ντελικάτων εραστών» του Ρήγα Βελεστινλή*, Τυπωθήτω- Γιώργος Δάρδανος, Αθήνα, 1999.
12. Woodhouse C.M., *Ρήγας Βελεστινλής- Ο πρωτομάρτυρας της Ελληνικής Επανάστασης*, Εκδόσεις Παπαδήμα, Αθήνα 2009.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

1. Rétif de La Bretonne, Nicolas-Edme, *Les Contemporaines, ou Aventures des plus jolies femmes de l'âge présent : les contemporaines mêlées*, Paris: Gustave Charpentier et Co. Editeurs, διαθέσιμο στο

<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k646375.r=bretonne%20%20%20nouveau%20pygmalion?rk=42918;4#>, ημερομηνία άντλησης 08/01/2024.

Άρθρα

1. Μηλιώνης Γιώργος, «Ρήγα Βελεστινλή: Σχολείον των ντελικάτων εραστών», Περιοδικό Ριζοσπάστης, ηλεκτρονική έκδοση, ημερομηνία δημοσίευσης 10/4/2021, ημερομηνία άντλησης 10/2/2024.

Διαδικτυακοί τόποι

2. <https://www.greek-language.gr/pygmalion>, ημερομηνία άντλησης 10/8/2024.
3. Κοντογιάννη Βασιλική, <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/Pηγας> και Rétif de la Bretonne, 2016.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

RESTIF DE LA BRETONNE

LES CONTEMPORAINES

OU

AVENTURES DES PLUS JOLIES FEMMES DE L'ÂGE PRÉSENT

Choix des plus caractéristiques de ces nouvelles pour l'étude des mœurs à la fin du
XVIIIe siècle.

VIE DE RESTIF

RESTIF ÉCRIVAIN-SON ŒUVRE ET SA PORTÉE

BIBLIOGRAPHIE RAISONNÉE DES OUVRAGES DE RESTIF

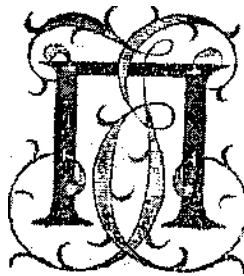
Annotations tirées surtout des autres écrits de l'Auteur

PAR

J. ASSEZAT

LES CONTEMPORAINES MÊLÉES

VIE DE RESTIF

PARIS

ALPHONSE LEMERRE, ÉDITEUR

27, PASSAGE CHOISEUL, 29

LE NOUVEAU PYGMALION

Loin la stérile vertu, qui n'est utile à Personne! Un Brahmine, un Fakir contemplatifs, sont des -monstres à bannir du régime social. Mais, eût-on d'ailleurs quelques faiblesses (inséparable appanage de l'humanité), si l'on donne des Enfants à la Patrie; si par son travail et son industrie on forme autour de soi une sphère d'activité; si l'on tire du néant, de la honte, de la misère, un Être infortuné, pour en faire un Citoyen; on a rempli le devoir de l'Homme, et l'on est de ceux que la Société doit canoniser.

Un jeune-homme, de haute naissance et fort-riche, passait un-matin par la rue de *la-Comédie française*. Au coin de celle des Cordeliers, il aperçut une petite Fille d'environ douze ans, qui ramassait des cendres au pied d'une borne. Il la fixa. Sous des haillons, et deux doigts de poussière qui la défiguraient, la Petite était encore jolie; elle avait surtout dans les yeux cette douceur engageante, qui est le charme le plus puissant de la Beauté. Le cœur de l'Homme riche fut ému: -Qui m'empêche, se dit-il en lui-même, de rendre service à cette Enfant? Un-jour sa beauté pourra lui procurer un Parti, et j'aurai fait deux Heureux: Prenons-en soin. Après ce court monologue, il s'approcha de la petite Fille, et lui demanda la demeure de ses parents. Je suis orfeline, Monsieur, lui dit-elle; une Voisine m'a retirée, et je tâche de gagner mon pain, pour qu'on ne me mette pas à l' Hôpital. Vous y seriez mieux que vous n'êtes, mon Enfant.

-Oh! Monsieur, ce n'est pas ce que m'a dit une de mes petites Camarades qui y est; elle aimerait autant mourir de faim, que d'être nourrie-là. — N'y donne-t-on pas le nécessaire?

-Oui, Monsieur; mais c'est un si mauvais nécessaire, que ma Camarade s'en-va en langueur.

-Ma Petite, si vous le voulez, je prendrai soin de vous; je vous donnerai une Maîtresse, qui vous montrera un genre de travail plus honnête et moins sale; on vous habillera, on vous instruira: tout ce que je vous demande, ce sera de profiter de la dépense que je ferai, pour vous, de bien contenter votre Maîtresse et de vous faire aimer de vos Compagnes.

-Oui, Monsieur.

-Laissez cela, et menez-moi dans la maison où vous demeurez.

La Petite obéit, et conduisit son Protecteur chés une pauvre Fruitière de la rue *Percée*. Là, il s'informa d'elle, et en reçut d'assés bons témoignages, pour la douceur du caractère et le goût de l'occupation. Il apprit aussi qu'elle savait lire et même écrire; qu'elle était fille d'un Commis de la *Valée*, déjà veuf à sa Mort, dont la longue maladie avait consumé toutes les ressources, et qu'elle s'appelait *Louise-Agathe-Passemantier*. Il voulut bien exposer ses vues à la Fruitière; il promit de lui payer une petite pension pour le temps qu'elle avait gardé Louise; ensuite il envoya chercher une Couturière, à laquelle il donna ordre d'acheter de quoi habiller sa Pupile. Il dit à cette Ouvrière de se hâter, et d'apporter un déshabiller complet, d'une jolie indienne pour le lendemain. Il fit sur-le-champ approprier *Lisette* (c'est ainsi qu'il nomma l'Orfeline), et la fournit du linge le plus nécessaire.

Un homme qui trouve un beau diamant, sous la croûte raboteuse du caillou, n'a pas autant de joie qu'en ressentit le Protecteur de Lisette, lors qu'il la vit au sortir du bain. Mais le lendemain, ce fut bien autre chose! en arrivant il trouva la Couturière qui l'habillait; elle lui avait acheté un corps souple, qui allait à la ravir: Lisette avait d'assés beaux cheveux, malgré l'inculture où on les avait laissés; la Fruitière l'avait peignée le matin, et l'avait fait coiffer; elle était charmante, à un peu de maigreur et de pâleur près, qui indiquait que le tempérament avait déjà souffert.

Rien ne fait tant d'impression sur le cœur d'une Jeune-fille que de prendre soin de sa parure; Lisette montra de la reconnaissance à son Bienfaiteur, par sa joie, par ses gestes, par le plaisir qu'elle marqua à le voir. M^r De-M*** fut enchanté. Il voulût déjeuner avec elle et les deux Femmes; ensuite, sans perdre de temps, il la conduisit chés une Maîtresse, fameuse par son bon-goût, et dont la maison était un modèle de régularité. Cette Marchande-de-modes était riche; l'ordinaire y était assés bon pour rétablir Lisette, et la dame avait tout ce qu'il fallait pour lui donner le ton du monde, et des manières agréables.

-Madame, dit M^r De-M***, voici une jeune Élève que je vous amène. Ne soyez pas surprise de ne point voir de Femme avec elle; c'est une Orfeline qui n'a que

moi (je me suis fait son Tuteur), et je ne suis pas marié. Du reste, en la mettant entre vos mains, je vous donne sur elle tous les droits d'une Mère; ayez la bonté de lui en servir; je me dépouille de toute mon autorité, et ne me réserve que le droit de payer sa pension, dans laquelle sera compris son entretien. Je m'en rapporterait à vous là-dessus: fixez-la pour entretenir Mlle Lisette comme une de vos Filles à vous-même: je veux la même chose pour- elle qu'aux Démoniselles dont vous êtes mère; ni plûs ni moins. La Dame parla d'une somme de douze-cents livres par an.

- J'en mettrai quinze-cents, Madame, parce qu'il y aura sans-doute de la peine à prendre pour la former Je vous prie de l'aimer, et je l'engage à vous chérir; à aimer vos Filles comme ses Sœurs; à respecter comme ses Aînées celles qui sont plus âgées qu'elle; à être douce et obligeante pour toutes ses autres Compagnes. Je vous prévien, Madame (dit-il en-particulier à la Maîtresse), que je ne lui parlerai jamais tête à tête; que je ne vous la demanderai jamais pour sortir avec moi; et que si l'envie me prenait quelque fois de lui faire voir les spectacles, ce ne serait qu'avec vous, ou deux de mesdemoiselles vos Filles, qu'il vous plairait de lui donner pour l'accompagner: je ne m'écarterai jamais de cette loi, sous aucun prétexte. La marchande fut très satisfaite de cet arrangement et ne prévoyant que de l'agrément à se charger de Lisette, elle la prit dès cet instant en amitié. |

Mr De-M*** ne l'était pas moins, et l'honnêteté de ses vues, était un baume salutaire, qui remplissait agréablement son cœur. Il ne s'était fait accompagner ni par la Fruitière, ni par la Couturière, parce qu'il ne voulait pas qu'on sût l'excès de misère d'où il avait tiré Lisette. Il apportait lui-même dans sa voiture les habillemens qu'il lui faisait faire, et dont on lui avait pris mesure, et il les lui remettait comme s'ils eussent été ceux qu'elle tenait de ses Parens.

Il est impossible d'exprimer combien Lisette profita rapidement des leçons qu'elle reçut. Il est vrai qu'elle avait été assés assez bien élevée par sa Mère, et qu'elle n'avait pas encore pris les défauts de la condition où M^r De-M*** l'avait trouvée. Elle était charmante et elle embellissait tous les jours; elle prit un goût exquis; elle devint d'une adresse infinie à tous les

ouvrages de Femme,

M^r De-M**** fut quelque temps sans la voir, après y avoir été chaque soir les premiers jours pour faire connaissance avec elle, et se l'attacher par les choses obligeantes qu'il lui dit. Il y avait trois-mois qu'il ne l'avait vue, lorsqu'il vint payer le second quartier de sa pension. Il fut surpris des progrès de sa Pupile: elle avait un air distingué, qui rendait sa jolie figure encore plus intéressante, et sa modestie, en voyant entrer son Bienfaiteur, doubla ses charmes. M^r De-M**** s'approcha d'elle pour la saluer: mais au lieu de l'embrasser, comme les premières-fois, il lui baisa la main. La raison de cette conduite respectueuse c'est qu'en la voyant, il s'était dit à lui-même? -Heureus Pygmalion! les Dieus animent ta Statue; rens leur grâce, et respecte leur présent! Il s'assît vis à vis d'elle, et lui parla du même ton y qu'il aurait fait à une Demoiselle son égale; afin de lui élever l'âme, et d'achever ainsi l'ouvrage qu'il avait commencé. Il s'informa ensuite en-particulier à la Marchande.

-C'est un trésor, Monsieur, lui dit cette Dame: qu'elle persévère, c'est tout ce qu'on peut lui demander: votre Lise est la douceur et l'obligeance mêmes: elle se met au-dessous de tout le monde, quand il faut rendre quelque service; on dirait qu'elle se croit ici par un effet de notre bonté; il faut qu'elle ait été bien élevée, je vous assure, ou. par des Gens bien durs à son égard!... Elle est d'une adresse infinie; mais on voit qu'elle ne l'acquiert que par une extrême application; souvent on apperçoit des gouttes de sueur sur son front, et on est quelquefois obligé le soir de lui refuser de l'ouvrage.

M^r De-M**** enchanté de cet éloge, qui, dans ses principes, était le plus beau qu'on pût faire de sa Pupile, sortit comblé de joie.

-Heureus Pygmalion! quelle belle Statue la bonté des Dieus anime par tes soins!
Le lendemain soir, il revint un-peu plutôt qu'à l'ordinaire; il avait éprouvé tout le jour une impatience extrême de revoir Lisette, Il lui apporta un joli présent en bijoux: des boucles-d'oreilles, un collier, des bracelets, de belles boucles, un étui d'or. Tout-cela était dans une jolie boîte du même métal qui avait assés la forme d'une tabatière, sans en être une; car Mr De-M**** avait rigoureusement interdit le tabac.

-Je veux gagner votre amitié, Mademoiselle, lui dit-il en la lui présentant, par quelques petits cadeaux.

-Vous n'avez pas besoin de recourir à ces moyens, Monsieur: tout mon cœur est à vous.

-C'est donc le plus précieux de mes biens.

-*Que* vous êtes bon !...Je parle quelque fois de vous à Mlle' Monclar l'aînée (c'était la Fille de la Maîtresse); elle dit que vous êtes mon Bon-Ange; et si je ne lui ai pas tout dit.

-Il ne le faut pas non-plus, ma chère Lise: je veux être le seul à posséder ce secret avec vous; encore en suis-je si jaloux que je voudrais que vous l'eussiez oublié.

-L'oublier, Monsieur! comment cela se pourrait-il?...

Si l'osais dire tout ce que je pense!...

-Pourquoi non, ma chère Fille?

-C'est Monsieur, que depuis quelques mois, en jettant les yeux sur l'état dont vous m'avez tirée, je frissonne d'horreur; surtout lorsque je le compare à celui où vous m'avez placée.

-Ces réflexions sont bien avancées pour votre âge!

-J'avais une Mère bien bonne, Monsieur, bien capable de m'élever! elle me disait que des choses utiles et sensées; je n'y faisais pas alors grande attention: mais elles me reviennent à présent.

-Ma chère Lise, ma Fille!... voyez un peu ce que renferme la boîte que je vous donne. (Elle l'ouvrit et examina tout.)

-Cela est trop beau pour une pauvre Orfeline, Monsieur!

-Si cela est trop beau pour une pauvre Orfeline, il ne l'est pas trop pour ma Fille... Oui, Lise, c'est le nom que mon cœur vous donne, et si le titre de Père, que je prens à votre égard, a de grands devoirs, j'espère de tous remplir. Sois sans inquiétude, ma chère Fille; ton bonheur est un devoir et un plaisir pour moi... Je voudrais vous voir cela, Mademoiselle; mettez-le-un-peu.

Lise obéit, et sa beauté, relevée par l'éclat de quelques diamans, fut éblouissante.

M. De-M**** admirait son ouvrage:

-Dieu! qu'elle est belle! Si j'avais rencontré une aussi charmante Personne dans

les maisons où je vais chaque jour, ne l'aurais-je pas adorée?

-Voilà ce qu'il pensa très-souvent depuis.

Le lendemain, une affaire imprévue l'empêcha de voir Lisette: il fut même obligé de partir pour une de ses terres, où sa présence était nécessaire. Il y resta six mois, et reçut deux Lettres de sa Pupile dans cet intervalle, incluses dans deux de la Marchande, à laquelle Mr De-M*** avait envoyé un ordre pour recevoir les deux quartiers de la pension. La Dame marquait, que Lise se perfectionnait de plus-en-plus; qu'elle était extrêmement raisonnable, pour une Jeune personne de quatorze-ans, et surtout qu'elle était si tendrement aimée de ses deux grandes Filles, qu'elles ne pouvaient penser à l'idée de la quitter un-jour, sans verser des larmes. Elle ajoutait dans la dernière que Lise devenait un peu triste.

Voici les lettres de Lise elle-même :

Monsieur et très cher Papa :

Permettez-moi de me plaindre de la longueur de votre absence: je vous assure, que je m'ennuie bien de ce que tous les jours s'écoulent sans vous voir arriver le soir. Ce n'était qu'un instant; mais cet instant-là était bien agréable et bien désiré! Pardon, cher Papa, de la liberté que je prends de griffonner sur la lettre de Mme Monclar: mais elle me l'a permis. Je suis avec un profond respect, votre très soumise Fille,

Luise-Agathe-Passemantier,

*Monsieur, etc. **

La bonté que vous avez eue de louer mon griffonnage m'enhardit à en faire encore une ici. Comment, très-cher Papa, pouvez-vous ne pas revenir où vous êtes si fort désiré! Je voudrais être un Oiseau, je volerais où vous êtes; je vous verrais; je ramagerais un peu, et je reviendrais contente, pour retourner le lendemain: car je crois qu'un Oiseau ferait bien tout le trajet en quelques heures. Je m'occupe beaucoup de cette idée, toute folle qu'elle est. Vous vous faites trop aimer cher Papa, de votre Fille, pour en être si longtemps absent: il fallait être un-peu moins bon à son égard, et ne la pas gêner, comme vous avez

fait, elle s'est trop accoutumée au plaisir de vous voir et de vous entendre...Tenez. voilà une larme: je suis bien aise qu'elle soit tombée sur le papier; vous la verrez, et bon comme vous l'êtes, elle fera impression sur vous. J'ai écrit bien fin pour vous en dire davantage; mais il faut finir malgré moi. Je suis, avec ... ce que je ne puis exprimer,

Votre, etc.

M. De-M*** fut extrêmement sensible à l'attachement que lui montrait sa Pupile: il expédia ses affaires, et se hâta de revenir. Lisette était absolument formée, quoiqu'elle accomplit à peine quinze ans. Sa beauté fit alors une véritable impression sur le cœur de son Protecteur. Il le sentit, et en craignit les suites. Il rendit ses visites fort rares: mais il ne pouvait s'empêcher de laisser percer la tendresse qui remplissait son cœur. Lisette, de son côté, s'était éprise de son Protecteur; elle l'adorait sans s'en douter; et comme elle ne voyait aucun mai à ses sentimens, elle les exprimait avec une naïveté extrêmement touchante.

M. De-M*** fut ainsi près d'année à se contraindre, et à ne venir qu'une fois en quinze jours: mais enfin la privation lui parut trop cruelle: il succomba au penchant qui le portait à voir tous les jours sa Pupile. Dès qu'il en eût pris l'habitude, Lisette montra l'enjouement le plus aimable: elle ne déguisait pas sa joie le moins-du-monde, lorsque son Protecteur arrivait; elle la manifestait par une exclamation, par un mouvement précipité qui la faisait quelquefois aller à lui dans une sorte de transport; et comme tout siéait à la Beauté, ces petites choses étaient autant de charmes insurmontables dans Lise. Un soir, après des sérieuses réflexions, que Mr De-M*** avait faites dans la journée sur ses sentimens pour sa Pupile, il entra d'un air un-peu couvert. Lisette s'approcha de lui, et d'un ton mignard et caressant, elle lui dit:

-Le cher Papa a du chagrin? Ah! que ne puis-je le lui ôter tout, tout! Il n'en aurait plus.

-Lise, il est ôté, dès que je vous vois, mais il me reprend dès que je vous quitte.

-Ah! cher Papa!... ne me quitte pas?

-C'est impossible.

-Non, ce n'est pas impossible. Je suis à vous; je ne vis, je ne respire qu'à pour servir à votre bonheur; et si je puis, par ma présence, chasser le chagrin de mon Papa, je ne veux pas le quitter.

-E n f a n t... mais charmante!... est-ce qu'une Fille de votre âge peut ne pas quitter un Homme du mien; v i v r e ensemble dans la même maison?

-Avec son Papa! pourquoi non...s'il le fallait pour v o t r e repos?...

-Oui, il le faudrait, Lise: ... mais vous m'êtes trop chère pour exposer votre réputation, l'h o n n e u r d'une grande Fille de seize ans, qui m é r i t e...

-Ma réputation mon honneur, mon mérite, tout cela est-à-vous; c'est vous q u i me l'avez donné.

-Oui, ma Fille je le veux: mais ces biens-là, pour les reprendre, il faudrait que je fusse un monstre.

-Je n'entens pas trop cela, mon cher Papa: car e n f i n, je suis à vous: D i t e s, n'y suis-je pas?

-Oui, oui, ma chère Lise, et je vous ai déjà dit u n j o u r, que c'est le p l u s précieux de mes biens.

-Prenez-moi donc, si je suis à vous, et si je vous suis nécessaire!

-Cette E n f a n t me désole et m'enchant! Vous êtes à moi, Lise, et je ne puis vous prendre... Écoutez, ma chère Lise; écoutez-moi, Fille trop a i m a b l e et trop séduisante. J'ai un nom, un titre, des biens, un rang à soutenir; il me faut une Femme qui m'assortisse, c'est-à-dire qui m'apporte des richesses, et me fasse une alliance: mais pour me m a r i e r, il faudrait aimer une Femme de ma condition, et je ne saurais aimer que vous. Voilà pourquoi je suis malheureux. Mais le tourment que tu causes à ton Papa ne te rend que plus chère à son cœur... ma Lise... je t'adore:... tu es mon ouvrage; c'est moi qui t'ai créée, pour a i n s i

dire; je t' aime en Père en frère, en Amant: je ne puis être que malheureux sans toi: je serais un Monstre, si j'abusais de mes droits sur toi: ma Famille m'accâblerait de sa colère si je t'épousais. Voilà ma situation, chère Lise. Plains-moi, c'est tout ce que ton Ami, ton plus tendre Ami te

demande.

Pendant ce discours, Lise était en proie à mille idées, jusqu'alors inconnues; à-peine elle concevait ce que lui disait son Protecteur; c'était pour elle un chaos, une confusion , d'où son intelligence ne pouvait sortir.

-Ferais-je le malheur de Celui qui me rend si heureuse, dit-elle enfin! et ne puis-je donc rien pour vous, cher Papa, qui avait tant fait pour votre Fille!... Quoi! je ne puis rien, rien! Ah! je puis quelque chose et vous me le cachez, par générosité sans doute...Ne me tirerez-vous pas de la cruelle perplexité où je me trouve?

-Lise, ma Fille, ma Pupile, ma vraie Fille, puisque vous êtes le choix de mon cœur, devenez tranquille; la raison me fera trouver un remède à ma situation. Aimez-moi: je vous aime bien tendrement!

-Ah! et moi je n'ai que vous dans la tête du matin au soir; éveillée, endormie, c'est toujours à vous que je pense, c'est vous que je rêve, que je vois. Mon cher Papa, je vous rends ainsi tous les momens de l'existence que vous m'avez donnée.

-Charmante Fille, Ange céleste!...non, il n'est rien dans la nature qui t'égale!... Achéons mon ouvrage!... Adieu, ma Lise: je vous reverrai demain.

-Tous les jours, n'est-ce pas?

-Oui, tous les jours; aussi bien l'absence n'y fait-elle rien du tout.

-O mon Dieu-non, je vous assure!... si ce n'est pourtant qu'elle me fait bien souffrir.

Mr De-M***, après cette visite, se trouva dans la plus cruelle irrésolution. Épouser Lise!... son cœur le lui disait: mais le monde, la

raisin même, dans un siècle où le luxe est porté si haut, que la dot d'une Femme est presque aussi essentielle que la différence du sexe: ses parens, une Famille puissante, dans laquelle on le voulait allier, et avec laquelle ce mariage inégal ne manquerait pas de le brouiller à jamais, tout cela faisait un puissant contrepoids à l'amour! Aulieu de fuir Lise, il resolut de la voir tous les jours, et de s'accoutumer pour ainsi dire, au poison, comme on dit que fit autrefois Mithridate, pour le braver ensuite.-L'amour est une fièvre, pensa-t-il; on en guérit: cette maladie suit la marche des maladies aiguës, auxquelles elle ressemble; elle a un faible commencement, une crise violente, après laquelle elle diminue insensiblement. Souffrons; la victoire en sera plus douce un jour, et je n'aurai pas de repentir.

Ce parti pris, Mr De-M*** vint tous les jours voir sa Pupile, souvent deux-fois dans la journée, si ses affaires le lui permettaient: Lise était enchantée. L'amour croissait dans le cœur de Mr De-M***, mais il s'y était attendu, et il tâchait de suivre en Philosophe les progrès de cette passion. 11 avait un grand avantage, qui le préservait de faire ce qu'on nomme une folie; c'est que son amour n'avait que ses forces naturelles; il n'était ni soufflé par la jalousie, ni attisé par l'intrigue et le déguisement: l'aimable Lisette, simple, naïve, ne dissimulait pas sa sensibilité: son cœur brûlait purement, comme un parfum exquis donne une flâme agréable, claire, et répand une odeur délicieuse: M^r De M***, toujours le maître d'être heureux, n'était donc pas tenté de saisir une occasion unique et favorable, tous les instans étaient égaux. Voilà pourquoi, malgré l'excès de sa passion, les caresses quelquefois voluptueuses de Lise, il eut assés d'empire sur lui-même pour se vaincre, et ne se permettre ni faiblesse, ni démarche imprudente,

Cependant Mme Monclar (la Marchande) s'aperçut de la passion des deux Amans. Lise n'en faisait aucun mystère? elle témoignait son amour pour son Protecteur de toutes les manières; par ses discours; par sa langueur en son absence; par ses transports quand l'heure de le revoir approchait; par son tressaillement lorsqu'il entrait; par les larmes qui souvent accompagnaient et suivaient son départ. Ce cœur vertueux et tendre, ressentait toute la violence

de l'amour, unie à toute la douceur de la reconnaissance, fondue avec tous les sentimens honnêtes, l'attachement, l'estime, le respect.

-Ma chère Fille lui dit un jour Mme Monclar, vous aimez trop votre Tuteur; prenez-y garde! ce sentiment pourrait vous rendre malheureuse, par-la-suite

-Me rendre malheureuse! ah Madame! cela ne se peut pas! tout ce qui quelque rapport à M^r De-M*** ne peut faire que mon bonheur.

-Ma chère Fille, il peut se marier.

-Eh-bien! Madame, s'il s'assortit bien pour la bonté et la beauté, j'en serai charmée: Peut-être, alors me prendrait-il et me mettrait-il avec son Épouse: je le verrais à chaque instant, ou du moins Une Autre de lui-même.

-Si vos sentimens sont tels que vous montrez-là, je n'ai plus rien à vous dire, et vous êtes comme il convient.

-Ma chère Madame, auriez-vous donc cru que je n'avais pas pour mon Tuteur les sentimens qui conviennent?

-Mon Dieu, non, ma chère Fille! mais enfin, à votre âge, on peut avoir de l'amour, au lieu de simple reconnaissance.

-Aussi en ai-je, Madame: quand je sonde mon cœur, je trouve que j'aime mon Tuteur de toutes les manières possibles; je l'aime en Fille...Ah! s'il était mon Père!... Je l'aime en femme... si vous saviez, Madame, tout ce que je ferais, s'il était mon Mari!... Je l'aime comme un Maître adoré: je voudrais, et cela suffirait pour mon bonheur, le servir, qu'il ne tînt rien que de ma main; lui tout apprêter, tout faire ce qui a rapport à lui: Ce n'est pas un Homme que mon cher Tuteur, c'est un Dieu pour moi.

-Charmente, mais inconcevable Fille!... Ma chère Lise, ah! que vous avez d'innocence et d'amour!

Lorsque Mr De-M*** revint, la marchande lui rendit mot pour mot cette conversation.

-Et moi, croyez-vous que je pense autrement, Madame (répondit-il) je l'adore.

-Que prétendez-vous en faire?

-Voilà mon embarras! En faire ma femme, est certainement le plus noble, peut-être le plus raisonnable; mon bonheur y est attaché. Mais ma Famille! que

dirait-on dans le monde? à la cour? de quel œil serait elle vue?

-Mais, n'a-t-elle donc des Parens?

-Elle a des Parens honnêtes; si j'étais un Homme du commun... (heureuse médiocrité!) je pourrais l'épouser, et m'honorer de sa parenté: Mais un Homme de mon rang ne peut se choisir une Femme hors de la Noblesse, à-moins que l'or dont elle est chargée n'éblouisse les yeux du monde, et ne les empêche de voir son origine. Étrange abus! on me pardonnerait d'épouser la Fille d'un vil Oppresseur, qui fait murmurer et gémir des Provinces par ses concussions; on m'excuserait de partager ses rapines, de mêler mon sang avec le sien; d'en oblir ses vols, en les faisant passer à mes Enfants! et la Fille du Citoyen honnête et paisible, qui ne lésa personne, est indigne de moi!;

-Je n'ai rien à vous dire, Monsieur: votre conduite, jusqu'à présent, marque tant d'élévation, de grandeur et de bonté, que j'ai pris pour vous une partie des sentimens de votre Pupile. Consultez votre noble cœur; lui-seul est digne de vous conseiller.

-Il me conseille d'épouser ma Lise, Madame: mais je veux la consulter elle-même, cette charmante Enfant; lui exposer le pour et le contre; en un mot, lui dire tout ce que je dirais à un Tiers désintéressé. Je verrai ce que décidera la belle Nature dans toute sa pureté.

Il s'approcha de sa Pupile, et lui demanda un moment d'entretien particulier.

-J'ai à vous consulter sur mon sort, ma chère Fille. Il s'agit de me marier. L'usage, les convenances, mes Parens veulent que j'épouse une Demoiselle noble et riche: mon cœur, au contraire, s'y refuse, et, s'est donné malgré-moi à une jeune-personne toute aimable. Si je prens le premier parti, je serai approuvé de tout le monde; je ferai mon chemin; je m'avancerai: soutenu par la Famille à laquelle je m'allierai, je pourrai prétendre aux faveurs de la Cour, servir l'État, acquérir un nom. Ce n'est pas tout; mes Enfants, un-jour, me remercieront de leur avoir fait puiser la vie dans deux sources également illustres... Mais avec tous ces avantages, serai-je heureux?... Je ne le crois pas; car j'adore la Jeune-personne que mon cœur préfère, et que je repousse le préjugé. D'un autre côté, si je me satisfais en l'épousant, que d'inconvéniens j'entrevois!

D'abord je serai desapprouvé des plus indifférens; ma Famille ne me le pardonnera pas: un pareil mariage me donnera un louche à la Cour, et me fera regarder du Prince lui-même, comme un Homme faible, incapable des grandes choses, puisqu'il n'a pu résister

à un penchant amoureux. Il faudra que je mène une vie obscure et retirée, presque inutile. Un-jour les Enfants même de Celle que je préfère aujourd'hui me reprocheront la tendresse que j'aurai eue pour elle. Cependant, si je juge de la suite par mes dispositions actuelles, je serai heureux avec la Personne que j'aime. Assés riche pour nous-deux; menant une vie réglée; trouvant ensemble tous nos plaisirs, nous coulerions des jours dignes de l'âge d'or. Que me conseille ma chère Lise, elle qui a le sens si droit, et une raison qui n'a point encore été faussée par les opinions des Hommes et la politique des Familles entêtées de ces prérogatives, dont elles ont sucé le préjugé avec le lait?

-Je répondrais mal à l'honneur que vous me faites de me consulter, mon cher Papa, si je déguisais le moins du monde.

-Je n'ai pas douté un instant que vous ne répondissiez d'après votre cœur: Laissez-le parler, ma Fille: et, quelque chose que vous disiez, votre décision sera suivie.

-Vous me donnez trop d'importance... Mais enfin, l'honneur que vous me faites, retourne à vous puisque je suis votre ouvrage...J'avais d'abord envie de vous demander jusqu'à demain, pour satisfaire à votre question: Mais je viens de réfléchir, qu'il n'y a pas à hésiter, et que des années de réflexion ne servent à rien, pour étouffer la voix de la raison. Je me souviens qu'une fois que vous me donniez vos sages instructions, vous parlâtes de la coquetterie des Femmes, et que laissant le préjugé à-part, vous paraissiez porté à les excuser, si, en même-temps qu'elles voulaient (selon elles) suivre la simple nature, elles avaient consenti à renoncer à tous les avantages que la Société procure? Ce qui constitue la Société, disiez-vous, ce sont les lois, dont celle de la propriété est la plus sacrée: la loi de la fidélité des Femmes, qui ont elles-mêmes la propriété de leur Mari, tient à toutes les autres; qui la viole, n'est plus digne de participer

aux avantages de la société... Je ne veux pas faire plus longtemps la raisonneuse, même d'après vous, mon cher Papa: Vous êtes d'une condition qui a des lois et des avantages: ou renoncez aux derniers ou conformez-vous aux premières. Voilà ce que me dicte mon cœur. Vous êtes d'une condition: Il faut en remplir tous les devoirs: un de ces devoirs est une union convenable et décente: il faut le remplir. Laissez à l'infortunée que vous aimez, tout ce que vous pouvez lui laisser, l'estime, la compassion: mais ne lui donnez point ce qu'elle ne devrait pas accepter.

-Lise, cette Infortunée, c'est vous.

-Croyez-vous que j'en ai douté?

-Ah! ma chère Lise! vous allez contre ce que vous voulez me persuader! Ma Fille! mon charmant ouvrage (comme vous aimez à vous nommer vous-même) ah! que vous me rendez amoureux de votre mérite, de votre perfection! Eh! quelle Épouse est plus digne de moi, que celle que je me suis formée avec autant de soin que de plaisir!

-Elle ne serait pas digne d'être votre ouvrage, si elle pensait autrement. Que de larmes ne verserait-elle pas, quand elle verrait son Bienfaiteur au-dessous de ses Égaux, languir dans cette obscurité dont vous parliez!...

Oh! mon Papa, je ne veux pas de bonheur à ce prix!... Glorieuse d'être votre ouvrage; heureuse de vous être chère, je vous consacrerai tous mes momens. Vous servirez l'état; vous obtiendrez les distinctions que votre mérite (et qui en a autant que vous!) ne peut manquer de vous procurer. Moi, je vous admirerai. et je dirai: Voilà mon Papa! je tiens à cet Homme-là par les liens les plus doux de l'amour et de la reconnaissance. Je tressaillerai, de plaisir, à chaque action d'éclat que vous ferez, à chaque bien qui vous arrivera. Le premier de ces biens que je vous désire, c'est une Épouse qui augmente vos richesses (vous en faites un si bon usage!) et la splendeur de votre nom... Mon Papa, je vous promets d'être heureuse de votre bonheur, glorieuse de votre gloire; daignez donc être heureux vous-même! Vos Enfants seront ce que j'aurai de plus cher, après vous; je ne vous demande (et cela m'est dû) que de leur rendre les mêmes soins que vous m'avez rendus: je serai leur Sœur-aînée, leur seconde Maman; je vous aimerai, je vous servirai en eux. Mais donnez-

leur une Mère digne d'eux et de vous. La plus noble, la plus aimable que vous pourrez choisir, et la plus vertueuse, voilà celle qui a tous mes vœux.

-Vous me persuadez, Lise: ce que vous venez de me dire m'élève au-dessus de moi-même: tout ce que vous venez de me dire, se fera. Adieu, ma Fille: ce n'est plus qu'en Père que je veux vous regarder: adieu, ma Lise. Je serai quelques jours sans vous voir: vous y consentez?

-Tout ce qu'il vous plaira.

-Je suis bien glorieux, charmante Enfant, de ma pénétration; de t'avoir aimée, dès le premier moment où je t'ai vue. Ma Lise est ma gloire, c'est mon chef d'œuvre, et j'en serai fier toute ma vie. Adieu ma Fille.

j'en serai fier toute ma vie, Adieu, ma Fille.

Il la quitta dans une sorte d'enthousiasme. En arrivant chés lui, sa Mère (car M. De-M*** avait encore ses Parens) lui fit dire de passer auprès d'elle. Il y courut.

-On dit, mon Fils, que vous avez une Maîtresse; une Fille-de-modes?

-On s'est trompé, Madame.

-Ou vous me trompez, Monsieur.

-Je ne prétens pas vous rien déguiser: voici réellement ce que j'ai.

-Mr De-M*** détailla toute l'histoire de Lise; mais il tut, et le désir de l'épouser qu'il avait eu, et tout ce qui pouvait y avoir rapport. Il ajouta: - J'aime tendrement cette Fille; je l'aime en père: elle est d'un mérite si supérieur, que vous l'aimerez dès qu'elle vous sera connue; je suis fier de tous les avantages qu'elle a reçus de la nature et de l'éducation; sans moi que serait-elle! Pygmalion, Madame, n'était pas plus enchanté de sa Statue, que je le suis de ma Lise. Je prierai mon Épouse, lorsque je serai marié, de la prendre avec elle, et de la traiter comme si c'était ma Fille d'un premier mariage: du reste, tout ce que je ferai pour elle, passera par les mains de mon Épouse.

-Ce que vous dites en-dernier-lieu, me rassure, Monsieur. Vous êtes donc disposé à vous marier, à-présent!

-Très disposé, Madame; si pourtant le parti me convient. Je veux de la naissance, des grâces, des qualités, de la fortune.

-Vous êtes bien raisonnable, mon Fils! et vous me ravissez. Croyez que Celle que nous vous destinons, a tout ce que vous demandez: elle est jeune, riche, belle; elle a mille qualités charmantes; c'est Mlle De Lan**.

-Il est vrai, Madame; je l'ai vue une fois; elle m'a paru une Jeune personne accomplie: mais sa Mère est une terrible Femme!

-Ce n'est pas sa Mère que vous épousez. Je veux vous présenter dès demain.

-Quand il vous plaira, Madame.

-Votre Père sera enchanté: allons lui faire part de vos dispositions, etc.

Mr De-M*** Père, satisfait au-delà de toute expression des sentimens de son Fils, dit à son Épouse: -Vous voyez bien, Madame, que Mr De... ne savait ce qu'il disait, en voulant vous persuader que le Marquis entretenait une Fille?

-Pardonnez-moi, Monsieur, dit Mr De-M*** fils; mais ce n'est pas une Maîtresse que j'entretiens: c'est une Orfeline dont je prens soin, et pour laquelle je vous demande votre amitié, comme je l'ai déjà demandée à ma Mère, qui a eu la bonté de me la promettre pour ma Pupile.

-C'est selon: si les choses sont comme vous les dites, volontiers.

Le lendemain, Mme De-M*** présenta son Fils chés la Comtesse de-Lan**; et comme elle avait déjà expliqué ses intentions, on fit beaucoup d'accueil au Marquis. Je laisse tous les détails de ce mariage. Mlle de-Lan** était charmante; M. De-M*** l'épousa, et ne revit Lise que le lendemain de son mariage, dont les préparatifs n'avaient duré que dix jours.

Le soir de cette union, lorsque M. De-M*** fut en liberté avec sa jeune Épouse, il lui parla de Lise. Elle était à-demi au-fait: il acheva de l'instruire de ce qui regardait cette Jeune-personne. Mme De M*** consentit avec plaisir à la prendre auprès d'elle, et à la traiter comme son mari le désirait. Ainsi le nouvel-Époux alla chercher l'orfeline dès le lendemain, à la sollicitation de sa Femme.

-Lise, lui dit-il, je suis marié...

-Êtes-vous content, Monsieur?

-Oui, mon Amie.

-Je ne demandais que de vous savoir heureux.

-Je le suis, et vous en serez témoin: Ma jeune Épouse veut faire connoissance avec vous; et si vos caractères s'accordent (comme je m'en flatte) vous serez

inséparables: je réunirai tout ce que j'aime. Venez, ma chère Lise, dans les bras d'Une-autre moi-même.

Lise marqua la joie la plus vive, et suivit son Protecteur.

Elle fut reçue de la jeune Marquise avec les témoignages de la plus tendre amitié: Mme De-M*** qui sortait du Couvent, était de l'âge de Lise; elle vit en elle une Compagne aimable, et ne songea pas, étant belle elle-même, à être jalouse des charmes de cette Fille.

Lise mise avec goût, parut dans l'Assemblée, à côté de la jeune Épouse; elle charma tout le monde par sa beauté, surtout par sa modestie. On demanda qui elle était, à la nouvelle Marquise De-M***, qui répondit, que c'était sa Sœur. Elle ne dit la vérité qu'à sa Mère et à celle de son Mari. Cette Dernière fit beaucoup de caresses à Lise; mais la Première ne parut pas la voir de bon-œil. M. De-M*** qui observait tout, en ce premier moment, s'en-apperçut; et il résolut de ne pas laisser fortifier dans l'esprit de sa Belle-mère, des impressions défavorables. Il la joignit seule, et lui fit l'histoire de Lise, d'une manière qu'il crut propre à la rendre intéressante. Il se trompait. Il y mit trop de feu apparemment; ou peut-être l'orgueil de la Comtesse fut-il blessé de voir une Fille-de-rien traité d'égale par Mlle De-Lan**. Elle en fit entendre quelque chose à son Gendre, qui se promit de tenir ferme, et de ne jamais sacrifier sa Pupile.

Pour aller à ce but plus sûrement, il se proposa d'avoir, avec son Épouse, une conduite exempte de tout reproche et de tout soupçon. Il les prit toutes-deux en-particulier dès le même soir, et leur tint ce discours:

- Vous êtes chacune ce que j'ai de plus cher; l'une est ma femme; je lui dois le bonheur, et je me dois moi-même: l'Autre est ma fille; je lui sers de Père depuis l'enfance; je me suis promis de la rendre heureuse, et j'aimerais mieux mourir que d'y manquer: mais il ne faut pas que le bonheur de l'Une puisse nuire à celui de l'Autre. Voici le moyen que j'ai trouvé pour cela. Soyez inséparables; que jamais Lise ne se trouve seule avec moi, pas même un instant: que tout ce qu'elle recevra de moi, lui vienne par les mains de ma Femme: que ma charmante Épouse puisse se répondre à elle-même de toutes les actions de Lise. Il faut loger notre jeune Amie en conséquence: elle occupera les deux petites pièces

qui donnent sur le jardin, et on condamnera la porte qui y répond, à-moins que mon Épouse n'aime mieux, en avoir seule la clef, pour sa commodité particulière: par ce moyen, jamais on ne pourra aler chez Lise, qu'on ne passe par l'appartement de Mme De-M***. Enfin, je marierai ma Pupile dès que j'aurai trouvé un Parti qui lui conviendra, ainsi qu'à nous.

Tout cela fut accepté avec beaucoup de joie par la jeune Marquise, dont Lise commençait à se faire aimer. Dans les huit premiers jours du mariage, cette amitié fut à son comble, et l'orfeline n'était pas plus chère à M. De-M***, qu'à son Épouse. Ce fut, à cette époque, que la Mère de la jeune Marquise étant venue la voir, elle fut témoin de l'intimité qui régnait entre ces deux jeunes Beautés, de leur familiarité: elle apprit aussi l'arrangement par lequel Lise était fixée à l'hôtel. Mme De-Lan** écouta tout cela d'un air froid, et lorsqu'elle fut sur le point de sortir, elle prit sa Fille en-particulier, pour lui dire, Qu'elle était surprise que son Mari lui donnât, dès là première semaine, pour Compagne, sa Maîtresse, une Fille qu'il avait entretenue; que si ce train-de-vie continuait, elle provoquerait une séparation, et reprendrait sa Fille chés elle.

La jeune Marquise, étonnée de ce langage, tâcha de désabuser sa Mère, en lui faisant part de tout ce qui s'était passé; elle lui apprit même une chose que son Mari lui avait confiée, c'est que Lise avait déterminé son Protecteur au mariage. -Sans doute, répondit Mme De-Lan**, parce qu'il comptait faire ce que je vois aujourd'hui. Je vous défends, ma Fille, de vous prêter à cet arrangement, ou je vous mépriseraï autant que sa Lise, et je ne vous verrai plus.

Elle partit en achevant ces mots, laissant la jeune Épouse très embarrassée et très-affligée.

Mme De-M*** n'eut garde de parler à Lise de cette scène désagréable; mais lorsqu'elle fut seule avec son Mari, elle ne lui déguisa rien. M. De-M*** vit qu'il allait avoir une persécution à essayer; il pria sa Femme de continuer à garder le silence avec Lise, et de vivre sur le même pied, lui promettant de faire parler à sa Mère par la sienne, de parler lui-même et de la ramener, Il y eut encore huit jours de tranquillité.

Tandis que la comtesse de Lan** tramait la plus odieuse des noirceurs contre une Fille innocente, cette charmante Personne se livrait avec sécurité aux

sentiments que lui inspirait l'Epouse de son Protecteur. Elle l'adorait, et comme je l'ai dit, elle avait si bien gagné son cœur, qu'elle en était également adorée. Aussi la jeune marquise, dans un entretien avec sa Mère, d'après la première démarche de Mme De-M*** et de son Fils, prit-elle vivement le parti de Lise; elle déclara qu'elle obéirait à son Mari, qui voulait cette liaison, et fit de sa jeune compagne un éloge complet. Mme De-Lan** sortit furieuse; et comme c'était une Femme fort-violente, et qu'elle avait beaucoup de crédit, elle alla dans son premier mouvement trouver un Ministre de ses Amis; elle en obtint un ordre pour faire enlever Lise, et la faire renfermer.

Cet ordre extraordinaire, ardemment sollicité, fut obtenu et exécuté dans la même journée, La jeune Marquise et son Amie allaient se mettre au lit ensemble, le Marquis ayant une légère indisposition, lorsqu'on vint heurter à la porte de l'hôtel, de la part du roi. Le Suisse courut avertir son Maître, et prendre ses ordres.

-Il fallait ouvrir sur-le-champ, répondit le Marquis; je ne résiste jamais, pas même en idée, aux ordres du Père de la Patrie, et dès qu'il commande, j'obéis. Il se leva, tandis que son Suisse ouvrait et alla recevoir les ordres du prince jusque sur l'escalier. On les lui présenta sans difficulté. Jamais étonnement n'égala celui de M. De-M***; il ne pouvait en croire ses yeux.

Cet ordre est surpris, Monsieur, dit-il à l'Exempt; mais je le respecte: Permettez-moi seulement d'adoucir à une Victime innocente, ce qu'il a de plus terrible: vous serez plutôt loué que blâmé de votre indulgence. Il entra dans l'appartement de sa femme, et la mit seule au-fait de ce qui se passait. La jeune Marquise alarmée pour son Amie, et connaissant jusqu'où sa Mère portait la haine, vit d'où partait le coup; elle dit à son Mari:

-Monsieur, ce malheur est terrible pour moi, plûs encore que pour Lise! Il peut me faire perdre votre cœur; je le sens: Il me vient une idée: mais avant que je vous la communique, il faut me jurer de me la laisser exécuter.

-Je vous promets tout, ma chère Femme: loin de perdre mon cœur, comme vous le craignez, jamais vous ne me fûtes si chère qu'en ce moment.

-Le Porteur de l'ordre ne me connaît pas: laissez-moi prendre la place de Lise:

on sera demain au désespoir d'avoir accordé cet ordre injuste. Retirez-vous dans votre appartement, sans entrer dans le mien, après avoir recommandé à l'Exempt d'en user avec la considération que l'on doit à une Jeune personne honnête. Dès que je serai partie, mettez Lise en sûreté: courez en même temps chez le ministre, et dites-lui en jetant les hauts-cris, et en marquant la plus grande fureur, qu'on vient de vous enlever votre Femme. Vous voyez mon dessein; il n'y a que ce moyen de sauver ma Lise; que sais-je moi? je le veux; il le faut, Monsieur. J'ai des craintes que je ne vous communique pas.

M. De-M*** voulut s'opposer à la résolution de sa Femme: mais elle lui dit, qu'elle le voulait, et qu'elle ne consentirait jamais à se préparer une douleur éternelle. Il fit tout ce qu'elle lui avait recommandé auprès de l'Exempt; ensuite il se retira. Cet Officier ayant demandé Lise, la Marquise se présenta seule: a v a i t Elle avait auparavant, et sans la p r é v e n i r, e n f e r m é Lise d a n s son appartement. On lui dit de se préparer à p a r t i r de l'ordre du roi. -Je suis prête, répondit-elle: je n'ai rien à prendre. Et elle descendit. Son Mari avait achevé de s'habiller à-la-hâte, et venait de donner ordre à un Domestique de confiance de conduire Lise auprès de Mme De-M*** la mère: Pour lui, il s u i v i t sa femme, et la v i t enfermer aux *Madelonnettes*. Dès que l'Exempt et sa cohorte se furent retirés, M. De-M*** fit demander la Supérieure. -Sur votre vis, Madame, l u i dit-il, traitez avec respect la jeune Dame qu'on vient de vous remettre, et surtout ne l u i donnez aucune chose qui v i e n n e de la comtesse de-Lan**. Je cours chés le Ministre, et vous ne tarderez pas à avoir de mes nouvelles. Il partit aussitôt. Il trouva M.De-...prêt à se mettre au lit. Sur son nom, on l'avait laissé pénétrer jusqu'à la porte de la chambre à coucher. On l'annonça.

-Je ne veux pas le voir, dit le Ministre.

-Ah! Monsieur! voyez-moi, ou je meurs ici: on vient d'enlever ma Femme: L'Exempt s'est trompé sans doute...

A ces mots, M. de-...-... lui permit d'approcher.

- V o t r e Femme!

-Oui, la Marquise elle-même.

-L'ordre était pour Lise.

-Pour Lise, Monsieur! de quel droit? qui a osé...

-Moi, Monsieur.

-Votre conduite est scandaleuse.

-Je vous exposerai ma conduite, Monsieur, et si elle est seulement suspecte, je consens qu'elle soit punie.

Cependant le Ministre écrivait l'ordre de la sortie de la Marquise, et le donna à M. De-M*** lui-même, qu'il fit accompagner de son premier Valet de chambre. Ils coururent aux *Madelonnettes*, et ils y arrivèrent en même temps que Mme De-Lan**, qui, avertie de l'enlèvement, venait contempler sa victime, et peut-être...

M. De-M*** frêmit en la voyant; à peine pouvait-il commander à sa fureur. Mais il se retint.

-Nous entrerons ensemble, Madame, lui dit-il.

-C'est ce que nous allons voir, répondit-elle avec rage.

Elle le vit, car les portes s'étant ouvertes, le Marquis montra son ordre, et la jeune Marquise lui fut aussitôt amenée. Qu'on juge de la surprise et de l'impuissant emportement de Mme De-Lan**!

-Quoi! c'est ma Fille!

-Oui, ma Mère: vous faites mon malheur; et voici mon refuge;

(se jetant dans les bras de son mari, qui l'embrassa tendrement, en lui donnant les marques de tendresse les plus touchantes).

-Je t'adore à jamais, lui disait-il, ma chère Femme, non-seulement comme mon Épouse, mais comme ma Bienfaitrice, comme l'Héroïne de l'amour et de l'amitié.

-Ma Fille s'est livrée pour sauver sa Rivale! s'écria aussitôt Mme De-Lan**.

-Ma Rivale! non, non, ma Mère; mais mon Amie, ma Compagne: demain nous irons tous nous jeter aux genoux du Roi, pour lui demander le secours de sa toute-puissance... Mais pourquoi demain? partons à l'instant, mon cher Mari: nous attendrons le lever du plus juste des monarques, et nous obtiendrons de sa bonté, de pouvoir vivre et nous aimer en sûreté. Mme De-Lan** frémissait.

-Je n'ai qu'une Fille, disait-elle; je l'adorais...

-Ma Mère! ma chère Mère, interrompit la Jeune Marquise, en allant se jeter dans ses bras; eh-bien, si vous m'aimez, laissez-moi donc être heureuse! Je le suis; M. De-M*** est le plus tendre des Maris: sa Pupile, loin de diminuer mon bonheur, l'augmente.

-Si elle avait l'âme belle, aurait-elle consenti....

-Elle l'ignore, Madame; je l'ai trompée: elle ignore tout: c'est moi qui me suis livrée, pour donner le temps de la sauver: c'est moi qui l'ai exigé de mon mari, et par un serment, avant de lui découvrir mon projet: quant à Lise, elle doit être dans une étrange inquiétude, en voyant tant de mouvements extraordinaires, dont elle ignore la cause!

-Il est indécent, autant qu'imprudent, ma Fille, de garder avec vous la Maîtresse de votre Mari.

-Mais ce n'est pas sa Maîtresse; perdez donc cette idée: c'est une Jeune-personne honnête et vertueuse, qui a gagné mon cœur par ses belles qualités, et que j'aime autant que si elle était ma Sœur.

-Non! ou j'y périrai,— s'écria la Furie.

Alors, M. De-M*** qui était bouillant, sortant, des bornes de la modération, allait lui répondre. Je te brave, impuissante Mégère...- sa jeune Épouse retint ces terribles expressions sur les lèvres par un baiser. Il la prit dans ses bras; la porta jusqu'à la voiture, en jetant un regard de fureur et de mépris sur la Lan**.

Le lendemain, ils allèrent ensemble chés le Ministre, ami de la cruelle Femme; et par une exposition aussi vraie que touchante de tout ce qui regardait, ils fermèrent pour jamais cette ressource à la méchanceté.

Il ne s'agissait plus que de cacher le motif de ces tristes scènes à Lise. On ne lui en parla pas, et elle était loin de les conjecturer: la sécurité est compagne de l'innocence. La jeune Marquise ne parut cependant plus avec elle en public, pour ne point braver sa mère, à laquelle elle marqua toujours l'attachement le plus respectueux. Son Mari même se contraignit jusqu'à la rechercher. Mais cette Femme était contrariée, et quoiqu'au fond elle ne put avoir de véritables soupçons, elle ne pouvait pardonner à Lise de l'emporter sur elle, encore qu'elle sût parfaitement que cette jeune-personne l'ignorait. Elle tenta

de l'en instruire par écrit, espérant qu'elle demanderait à se retirer. M. De-M*** ouvrit toutes les lettres.

Elle-voulut la faire enlever par des scélérats, Les précautions étaient trop exactes. Enfin elle eut recours à ce moyen affreux, par lequel l'infâme De-Brinvilliers termina les jours de son propre Père. Elle feignit de revenir peu à peu: elle vint voir sa Fille, demanda Lise, et alla jusqu'à la caresser. M. De-M*** ni son Épouse n'en furent les dupes, et Mme De-Lan** ayant deux fois tenté d'emmener Lise, jamais ils ne voulurent le permettre. Dépitée, elle les invita chez elle tous trois. La jeune Marquise de M*** voulait que Lise feignît une indisposition pour se dispenser d'y aller. Mais la Jeune-personne le désirait, et M. De-M*** la seconda. On partit. Mme De-Lan** fit mille caresses à Lise. La jeune Marquise qui connaissait sa Mère souffrait cruellement: enfin, elle devint plus tranquille; elle venait de prendre un parti. Elle dit en particulier à Lise:

-Tu ne mangeras de rien que de ce qu'on m'aura servi; je t'en donnerai comme en jouant. N'y manque pas, ma Fille? Je t'en dirai la raison: mais elle est si importante, que si tu y manques le moins du monde, nous sommes brouillées à jamais. Lise se conforma aux ordres de son Amie. Mme De Lan** n'y fit pas d'abord attention; apparemment parce que les premiers services étaient indifférents. Mais lorsqu'on en fut au dessert, ayant donné une belle pêche à Lise, et celle-ci ayant offert de la partager avec la Marquise. Mme De-Lan** s'y opposa, et lui dit de la garder. En même-temps elle en donna une toute pareille à sa Fille... Lise oubliant en ce moment les défenses de son Amie, allait manger la pêche. La jeune Marquise la lui arracha en riant, et lui donna la sienne. Mme De-Lan**, dépitée, dit impérieusement à sa Fille:

-Laissez cela.

Dans le même moment, M. De-M*** qui avait tremblé que sa femme ne goûtât de cette maudite pêche, y porta la main, et s'aperçut qu'elle avait été coupée en deux: cette découverte augmenta ses soupçons; il fit tomber les deux moitiés comme par maladresse, en écrasa une, et ramassa l'autre, qu'il serra, sans être vu. Mme De Lan**, rassurée, reprit alors un air serein.

Restait le café; car c'était à dîner. Il fut bien résolu dans le cœur des deux époux,

que Lise ne prendrait pas le sien. On l'apporta. Mme De-Lan**, sans-doute secondée par celui de ses Gens qui servait, fit en-sortre qu'il ne restât que la tasse de Lise et la sienne sur le cabaret. Mais par un effet du hasard, tandis qu'elle faisait appeler un Domestique, Lise prit une des deux tasses; la jeune Marquise la lui. fit tomber des mains, et voulut partager avec elle. Mme De Lan** était furieuse: cependant elle se contraignit, et ne montra sa rage, qu'en parlant avec aigreur à celui de ses gens qu'elle avait demandé. Comme cette tasse cassée l'avait un peu distraite, elle allait prendre son café sans attention, lorsque sa Fille faisant réflexion que Lise avait pris elle-même sa tasse, et qu'il se pourrait bien qu'elle ne se fût pas donnée celle qu'on lui destinait, elle fit signe à cette: jeune-personne d'en empêcher: Lise ôta bien vite la tasse des mains de Mme De-Lan**, en lui disant: -Il ne vaut plus rien, Madame, on va vous en servir d'autre. Ces mots rappelèrent l'attention troublée de Mme De Lan**; elle aperçut la marque qu'elle avait faite à la tasse destinée à Lise. Comme elle aimait beaucoup la vie, elle fut sensible à ce service.

-Tu as raison, mon Enfant!, dit-elle à l'orfeline: elle sonna, fit jeter son café devant elle, et s'en fit apporter d'autre. Mais pour que ses abominables desseins ne fussent plus douteux, la bonne fortune de Lise voulut qu'un Singe accoutumé au café, vint égouter la dernière tasse, dans laquelle il était resté un peu de liqueur; M. De-M*** fut le seul qui le remarqua. Au bout de quelques instants, l'animal poussa des petits cris plaintifs. Le Marquis lui jeta la moitié de la pêche qu'il avait conservée: le Singe la mangea encore. Mais après cette nouvelle dose, il ne tarda pas à faire des bonds horribles; il brisa sa chaîne, ravagea l'appartement, et tomba mort en jetant de l'écume par la bouche.

Durant cette scène, M. De-M*** instruisait sa femme de ses véritables causes: Ils se consultèrent ensemble sur ce qu'il convenait de faire; et voici le parti qu'ils prirent. La jeune Marquise alla trouver sa Mère, qui venait de se retirer dans son appartement tout effrayée: elle commença par se jeter à ses genoux, et par lui protester qu'elle était toujours sa tendre et respectueuse Fille. Ensuite, elle lui dit sans ménagement, toutes les découvertes que son Mari et elle-même venaient de faire. Elle ajouta que c'était de concert avec M. De-M*** qu'elle lui en faisait l'aveu; protestant qu'ils ne demandaient tous-deux, que des

sentiments plus dignes d'elle, pour tout oublier, et tout ensevelir dans le plus profond secret. Mme De-Lan** voulut l'interrompre, et nier: mais sa Fille n'y fit aucune attention. Elle alla jusqu'à lui dire que c'était elle qui avait voulu que Lise l'empêchât de prendre son café afin qu'elle dût la vie à cette Fille aimable. Mme De-Lan**, toute barbare qu'elle était, fut touchée de cette action de sa Fille; et comme elle l'aimait beaucoup, elle pleura d'attendrissement.

-Mais es-tu bien sûre qu'elle n'est pas la maîtresse de ton Mari!

-Absolument sûre.

-En ce cas je pourrais lui pardonner, etc...

M. De-M*** ne se fia pas à cette apparence de repentir; mais la jeune Marquise y crut: cependant elle prenait toujours des précautions.... Elle fut enfin elle-même la déplorable victime de sa coupable Mère... et dans quel temps encore! lorsqu'elle venait de combler l'espoir de son Mari et de cette Mère barbare, en mettant un Fils au monde!... Dira-t-on que le Ciel punit l'innocence? Non; l'infâme De Lan** n'était pas digne d'avoir une pareille Fille, et le Souverain-Être la lui enleva.

Il est impossible d'exprimer quelle fut la douleur de M. De M***: elle ne pouvait se comparer qu'à celle de Lise. Cette aimable Fille descendit aux portes du tombeau: elle fut deux années en langueur; ce qui fit croire à M. De-M*** qu'elle n'avait pas été absolument garantie du poison. Mais l'événement a prouvé, qu'elle n'avait pris que celui de la douleur. ue celui de la douleur.

Je ne parlerai pas des transports de fureur et de désespoir dont le Marquis De M*** fut agité: il alla se plaindre au Ministre qui prit en horreur une aussi abominable Femme que la De Lan** et lui défendit de l'approcher. Il mourut dans ces sentiments pour elle, et la Coupable n'a traîné depuis que des jours malheureux, terminés par une mort affreuse et digne de sa vie.

Lise se rétablissait lorsque le Monstre n'était déjà plus. Depuis que la jeune Marquise lui avait été enlevée par une mort cruelle, elle avait composé de sa chambre une sorte de chapelle; elle y avait étalé ses habits, et tous les jours elle goûtait le triste plaisir de venir y pleurer, en baisant ces restes insensibles de ce qui avait appartenu à son Amie. M. De M*** l'ignorait. En proie à sa propre douleur, s'il allait quelquefois consoler Lise, il n'entrait

jamais dans un lieu qui lui eût trop vivement rappelé son malheur. Mais au bout de deux ans, et lorsque Lise commençait à revivre, pour ainsi dire, il voulut faire arranger l'appartement de son Épouse. Il y entra comme Lise y était. Il la trouva baignée de larmes, à genoux devant le portrait de la Marquise. Il ne voulut pas la distraire; il s'informa. Une femme-de-chambre lui dit, que Lise, même dans sa plus grande faiblesse, n'avait jamais manqué un jour à faire ce qu'il voyait. Touché de ce tendre attachement, qui mettait le comble aux vertus de sa Pupile, il revint auprès d'elle. Elle fit un geste de surprise en le voyant.

-Continue, ma Fille, d'honorer sa mémoire, ton cœur, et mon choix: ton cœur est le temple où elle vit encore, et où je l'adorerai moi-même. Je ne gênerai jamais ces précieuses marques de ta sensibilité; elles ne te rendent que plus chère à mon cœur: mais (et je ne veux point de résistance à ce que je vais dire) il est temps de le satisfaire ce cœur: j'ai fait ce que j'ai dû pour le monde, pour ma Famille, pour ma condition. J'ai un Fils, héritier de mon nom, qui doit transmettre à mes Descendants ma noblesse dans tout ce qu'on nomme son lustre. Je puis enfin satisfaire mon penchant, rendre hommage à la Vertu, et couronner l'ouvrage que j'ai commencé... Point d'obstacles, Lise... Elle vit dans votre cœur; elle vit dans le mien: unissons ce qu'elle a si tendrement aimé! Servez de Mère à son Fils, de Compagne à son Bien-aimé. Nous ne pourrions autrement passer nos jours ensemble, et il faudrait nous séparer.

-Vous me connaissez, répondit Lise; vous savez combien je vous aime ! mais mon cœur docile vous a toujours aimé comme je savais qu'il vous plaisait davantage que je vous aimasse. Je suis toute à vous; j'y ai toujours été, comme l'ouvrage est à celui qui l'a fait. Si vous ordonnez, j'obéirai; mais si je suis libre, j'irai trouver votre Mère; je lui dirai: «Madame, monsieur le Marquis votre digne fils et mon généreux protecteur, veut m'élever au rang de son Épouse; c'est votre volonté que je désire de suivre: disposez de moi: car votre Fils a tant de piété; vous avez, Madame, tant de tendresse pour lui, que vous ne pouvez rien faire qui ne soit à son plus grand avantage. Ainsi, décidez; je ferme les yeux, quoi que vous ordonniez, et j'obéis».

-J'y consens, ma Lise, répondit M. De-M**** allez-y dès l'instant.

Lise partit, et tint à Mme De-M**** la mère, le.. discours qu'on vient de lire. Cette

Dame, depuis longtemps prévenue par son Fils, et aussi instruite que lui du mérite de Lise, lui répondit:

-Écoutez bien, mademoiselle, comme je vais décider de votre sort: *Que dans huit jours, vous soyez l'Épouse de mon Fils ou.... je vous haïrai.*

Lise se jeta aux genoux de cette bonne Mère, en lui disant:

-Je puis donc être heureuse sans inquiétude, Madame!.... J'étais à vous; j'y serai encore davantage: réellement ma Mère par le cœur et par la générosité, vous avez encore l'être par la nature! puissé-je vous rendre une p a r t i e de ce que je vous dois par ma parfaite tendresse et mon profond respect! O ma Mère! ce nom si doux, c'est donc à vous que je dois le donner!... Mais, chère Maman! il n'y a pas de mot pour exprimer ce qu'est votre Fils pour moi.

-Si, ma chère Lise, il en est un, dit le Marquis en e n t r a n t ; c'est celui, de Mari, donne-mol ce nom, ma chère Femme!

P.-S. Ce mariage est le plus heureux qu'on puisse imaginer. Lise est précisément à l'égard de son Mari ce qu'il faudrait que fussent toutes les femmes; la Fille chérie, en un mot l'ouvrage de son Épous.

L'HONNEUR ÉCLIPSÉ PAR L'AMOUR

Il y avait à Paris, proche le quai Pelletier, une jeune personne très aimable, qu'on appelait Mlle Zémire H**; j'ignore si Zémire était son vrai nom, ou si ses parents, honteus de faire porter à leur fille celui d'une sainte très vulgaire, avaient jugé à propos de l'appeler par celui-là; c'est une chose assés indifférente, sans doute, et je n'en dirais mot, si je n'avais de fortes raisons pour croire que Mlle Zémire s'appellait Javotte.

Zémire avait été très-bien élevé; ses parents étaient riches, mais gens-de-fortune, et elle était fille unique. Si elle avait été une laideron, son père aurait pu songer

à lui faire épouser son Neveu, jeune provincial, fort beau garçon; mais Mlle H** étant riche et jolie, il se présenta tant de Partis relevés, dès qu'elle eût quatorze ans, que ses parents firent choix d'un d'un jeune C..., dont l'alliance leur parut propre à leur donner un certain relief dans le monde, et à ennoblir leurs richesses.

Dès que ce plan fut arrêté, M. H**, de concert avec son épouse, qui était une bonne pâte de Femme, fit venir son Neveu chés lui, dans le dessein de le pousser dans le monde sous la protection de leur Gendre futur. Le jeune H**, que nous appellerons *Philippe*, de son nom-de-batême, eut à-peine respiré l'air de la Capitale, qu'il devint charmant, et Zémire, sa Cousine, ne fut pas la dernière à s'en apercevoir. Mme H**, de son côté, en le voyant si bien fait, regrettait fort que son Mari eût des vues ambitieuses; et, comme elle l'aimait beaucoup, elle aurait désiré qu'il eût relevé son nom en faisant épouser Zémire à Philippe. Cependant elle ne voulait pas cela en Femme; ce n'était qu'une volonté de raison, de bon sens, de bienveillance pour Philippe et d'affection pour son mari, dont, au reste, elle respectait les lumières supérieures. (D'où venait donc cette Femme-là!)

De son côté, Philippe ne put voir Mlle H**; sans éprouver un sentiment plus tendre et plus vif que celui de Cousin. Ce sentiment le rendit attentif, empressé, complaisant; il voulut être aimable, il voulut plaire et il plut. Il faut convenir aussi qu'il était difficile de se défendre des charmes de Zémire. C'était une de ces brunes, dont l'embonpoint appétissant et l'éblouissante blancheur semblent faits pour parler aux sens. Elle avait un bel œil noir, un sourcil dont l'ébène rehaussait encore la blancheur de son teint, un visage arrondi, et des couleurs demi-rosées, dont le doux éclat réjouissait, en même-temps qu'il annonçait une âme sensible. Sa main et sa gorge étaient proportionnées à son genre de beauté; elle avait la jambe fine et un pied plus mignon que sa taille assés grande ne paraissait le promettre. Voilà, je crois, tout ce qu'il faut dans la figure, pour faire naître une passion violente, surtout si l'on y joint ce goût exquis dans la mise, qui distingue une jolie Parisienne de toutes les Femmes de l'Univers. Eh-bien, ajoutez encore à cela quelque chose de plus séduisant... l'amour, et

convenez qu'un garçon comme Philippe ne pouvait guère résister.

-Le C..., amant de Zémire, était un de ces flegmatiques dans lesquels les glaces de l'hiver semblent se réfugier au printemps; de ces Hommes que rien n'émeut, et qui cependant s'occupent des plus petites choses; dont tous les pas, toutes les paroles sont compassés, et pour qui le moindre manque à la plus plate étiquette est un crime. Ces Gens-là ne peuvent plaire à personne, pas même aux bégueules qui leur ressemblent. Aussi ne sut-il jamais plaire à Zémire. Elle aima son cousin dès qu'elle le connut, et elle en fut adorée.

Les deux amants ne tardèrent pas à s'entendre. D'abord Philippe brûla discrètement. Il connaissait les vues de son oncle, et il ne doutait pas que Zémire ne pensât comme son Père. Cependant il ne pouvait s'empêcher de montrer de l'empressement pour sa Cousine; et on y répondait longtemps avant qu'il s'en aperçût; car Philippe était modeste, presque autant que le C... était avantageux; mais ces Gens modestes, dès qu'ils s'aperçoivent qu'ils plaisent, sont bien plus ardents que d'autres; sans-doute parce-qu'ils sont reconnaissants. Dès que Philippe sentit qu'il intéressait, il rechercha Zémire; les occasions naissaient en foule; ils ne se quittaient presque pas, sans néanmoins paraître trop ensemble. La mère de Zémire regardait avec complaisance cette innocente tendresse, et en faisait honneur au bon-naturel de sa Fille et de son Beau-neveu.

Après que les deux Amans se furent parfaitement entendus, sans se parler, ils ajoutèrent ce dernier degré d'évidence à leurs sentiments mutuels. Un beau soir d'été, ils étaient ensemble, et seuls, appuyés sur un balcon, leurs bras se touchaient et ils conversaient avec cette douce familiarité ordinaire entre les Amis, et que les Amans envisagent comme le comble de la félicité, sans presque jamais y parvenir. Cette situation délicieuse opéra sur Zémire: elle songea au C... apparemment, car une larme s'échappa de ses beaux yeux.

-Vous pleurez, ma Cousine!

-Non; c'est une larme involontaire.

-Ah ! tant mieux! car... si vous avez des peines, (*à demi-voix*) je les sentirais aussi vivement que vous-même.

-Hélas! oui, j'en ai, mon cher H**! ce C... me désole.

-Et moi!

-Vous avez des peines aussi!... Non vous êtes heureux, et vous n'en avez pas?

-Je vous assure ma Cousine, que j'en ai!

-Et de quelle nature donc?

-Du genre... (*encore à demi-voix*) des vôtres.

-Du genre des miennes! craignez-vous une odieuse contrainte exercée... par un père que j'aime et que je tremble d'affliger...? car pour Maman...

-Ah! Zémire, la contrainte envers vous, serait encore plus cruelle pour moi que pour vous-même.

-Vous n'y songez pas!

-Si, si. j'y songe.

-Comment donc cela?

-Je m'ose vous le dire.

-Ah! dites-le moi, mon cher Philippe!

-Vous vous en offenseriez.

-Moi!... rien de votre part, mon Cousin, ne peut m'offenser, j'espère.

-Me promettez-vous de ne pas vous offenser de ce que je dirai, et de me parler tout comme auparavant?

-Mon Dieu, oui, je vous le promets; je ne me fais pas presser, comme vous voyez; mais c'est que je le pense bien réellement.

-J'ose... vous aimer.

-Ce sentiment est flatteur pour moi, mon Cousin. Était-ce là ce grand mystère?

-Il est dit, et ne l'est pas.

-Pourquoi donc ces énigmes avec moi?

-Vous ne m'avez pas entendu.

-(*Après quelques moments de silence, et à demi-voix*), Si, mon Cousin et voyez si je suis fâchée!

-Ah! Zémire!

-Mais, mon cher H**, en serez-vous plus heureux?

-Oui, oui, oui! être aimé de vous, Zémire. ah! vous ne sauriez avoir l'idée d'un si grand bonheur!

-Vous comptez donc que je vous aime?

-(*interdit*) Je suis un téméraire...

Ah! Dieu!...Mais voyez ma rougeur...

-Va mon ami, tu n'es t'es pas trompé; tu m'es cher comme parent... tu me le serais davantage encore, si je ne craignais de déplaire à mon Père; car pour Maman, je te l'ai déjà fait entendre, elle t'aimerait à tous les titres que je pourrais te donner.

Pendant cette réponse, Philippe avait entraîné sa Cousine, dont il avait pris la main, derrière un trumeau, et il était tombé à ses genoux. Il y était encore, couvrant de baisers cette belle main, lorsque M. H** entra. Les deux Amans demeurèrent immobiles. Le Père lui-même, malgré sa fureur, cherchait des expressions et n'en trouvait pas. Mais enfin l'orage creva, et les épithètes les plus fortes sortirent avec impétuosité de la bouche de ce Père irrité, qui se croyait outragé par sa Fille, par son Neveu, en-un-mot par ses Enfants. Le volcan termina son éruption par une défense absolue à Zémire de se trouver jamais seule avec Philippe; que M. H** en se calmant, voulut bien faire semblant de croire le seul coupable. Il ordonna en-même-temps à sa Fille de se préparer à devenir la femme du C...

Ce ne furent point de vaines paroles que celles de M. H**; Philippe fut relégué dans un endroit de l'hôtel, où la communication avec sa Cousine devenait impossible; il ne mangea plus à la table de son Oncle, et toute familiarité cessa absolument. À ce traitement, déjà si rigoureux, se joignit la perspective de peines plus cruelles encore, une expulsion totale, et le mariage de sa cousine avec le C...

-Bon! bon! disait l'Amour, en planant sur cette maison; me voilà sûr de deux cœurs: laissons reposer mes flèches dans mon carquois; la contrainte m'en tiendra lieu. En effet, séparée de Philippe, Zémire, qui ne l'aimait qu'avec tendresse, l'aima éperduement. Philippe, qui ne faisait qu'adorer Zémire, lorsqu'il la voyait à chaque instant, devint ivre d'amour, quand il ne la vit plus; il lui passa dans l'esprit cent projets funestes, dont celui de mettre le feu à l'hôtel, et de ruiner son Oncle, pour en obtenir ensuite Zémire pauvre, n'était ni le plus fou, ni le plus coupable. Il n'en exécuta aucun: l'Amour et la Contrainte travaillaient pour lui.

Zémire au désespoir, reçut le C... la première fois qu'il vint lui faire sa cour, de manière à lui ôter l'envie de l'obtenir pour Femme. Sa Mère lui en fit des reproches: mais Zémire s'expliqua sans détour avec une Mère indulgente, et mit tant de douleur et de larmes dans ses plaintes, que cette bonne Mère crut devoir la consoler. L'amour rend fine et rusée la Beauté la plus naïve: Zémire rassurée par Mme H** parut contente. Mais tous les jours, c'étaient de nouvelles demandes, que les larmes faisaient toujours accorder: Philippe écrivit: on permit de lui répondre. Après, il fut désiré de se voir: ce point fut difficile à obtenir; mais la Maman se laissa encore gagner. Ensuite, on en vint jusqu'à se parler, toujours sous les yeux de Mme H**. Enfin, on se vit sans témoin, et la Maman ferma les yeux.

Tout cela se passait, pendant que M. H** tonnait contre sa Fille, qui avait éconduit le C... et qui refusait, le plus respectueusement possible, toute visite de sa part. Enfin la persécution du Père, la facilité de la Maman, amenèrent un jour entre les deux Amans la conversation suivante:

-Que je suis malheureuse, mon Cousin!

-Il vous aime; vous êtes sa Fille-unique.

-Eh bien?

-Si vous vouliez. Ce que je vais dire n'est peut-être pas d'un Amant délicat: mais enfin, quand tout autre moyen manque, et que la vie en dépend?....

-Mais vous n'achevez pas!

-Si vous vouliez..., nous serions certainement l'Un à l'Autre.

-Ah! parlez; mon Cousin!

-Il y a un moyen d'y déterminer mon Oncle.

-Quel est-il?

-Je n'ose vous le dire.

-Est-ce donc une mauvaise action?

-Non, dans un sens.

-Mais, qu'est-ce?

-Je ne vous le dirai jamais.

-Mon Cousin (reprit alors Zémire avec d o u c e u r) que je juge au moins si je puis employer ce moyen-là?

-Exigez-vous que je le dise?

-Je vous en prie!

-Ah! Zémire! commandez, ou je ne vous le dirai pas.

-Va, tu te fais bien presser!

-(à ses *genoux*) Mettons un Tiers, ma chère Vie, dans nos intérêts.

-Ouai! tu te fais prier, pour me dire ce que je brûle d' e n v i e de faire!... Oui, mon Ami, parlons à Maman; touchons-la par notre tendresse, par nos larmes; je suis sûre que nous la vaincrons.

-Non, Zémire; elle craindrait trop de désobliger votre Père.

-Je ne te comprends donc pas!

-Ce n'est pas votre Maman, qu'il faut mettre d' i n t e l l i g e n c e avec nous.

-Eh! qui donc!

-Un-autre-vous-même, Zémire.

-Explique-toi mon Ami; le temps est précieux: vrai, je ne t'entens pas?

-Un-autre-vous-même, Zémire.... Quoi vous n'entendez pas ce langage?... N'êtes-vous pas pour ma Tante..., *une-autre-elle-même?*

Zémire rougit sans néanmoins entendre bien clairement encore.

-Comment!... en vérité... vous n'y pensez pas, mon Cousin!

-Il n'y a que ce moyen, chère Zémire: permettez à votre Amant... de l employer.... un Être innocent, qui nous devra le jour à tous-deux, qui portera son nom...

Zémire prit un air très sérieux.

-Laissons cette matière, mon Cousin: je n'entrerai jamais dans le mariage par cette porte-là.

-Il n'en est pas d autre, au degré de parenté où nous sommes, pour obtenir les dispenses de l'Église.

-Écoutez, mon Cousin: la Vertu est, je crois, essentielle aux Femmes: je suis entre

deus précipices: je tacherai de les éviter tous deux, et de ne perdre ni mon innocence, ni vous. Je sens bien qu'il faut ici un petit sacrifice, je le ferai. Nul autre objet au monde que vous, ne pourrait me déterminer à une fausseté; mais pour vous, mon Cousin..., je ferai l'impossible. Ne nous déshonorons pas l'Un et l'Autre; vous, en corrompant votre Cousine pour l'épouser; moi, en me rendant indigne de porter votre nom, qui est celui de mon Père, afin de le porter. Je me charge de tout; je feindrai ce que vous alliez me proposer... J'aurai bien plus de force pour soutenir la colère d'un Père, enveloppée dans mon innocence, que je n'en aurais étant coupable, et je n'exposerai pas... la vie peut-être du...

-Adorable Zémire! s'écria Philippe (voyant qu'elle n'achevait pas), que je sois à vous; voilà tout ce que je demande; les moyens me sont indifférents; je préfère celui que vous approuvez.

-Cet entretien met au fait du dessein de Zémire. Elle prit des boissons rafraîchissantes, qui sans incommoder sa santé, la maigrissent un-peu et firent pâlir les roses de son teint déjà peu coloré. Ensuite elle employa petit-à-petit un moyen que je ne dirais pas clairement sans faire rire. Ce moyen gâtait insensiblement (en apparence) la partie la plus importante de la taille déliée de Zémire...

Quelques mois après, un-jour, en sortant de table, M. H** jeta les yeux sur sa fille et les y tint fixés. Zémire s'attendait depuis quelque-temps à cette marque d'attention de sa part, cependant elle rougit jusqu'au blanc-des-yeux, en se voyant ainsi regardée; et lorsque son Père, d'une voix altérée par la fureur (car ce Bonhomme était sujet à cette maladie), appela Mme H**, elle faillit de s'évanouir.

-Pourriez-vous me dire, Madame, ce qu'à votre Fille?

-Mais... rien mon Ami... Qu'as-tu, Zémire?... mon dieu, mon Enfant comme tu te tiens mal!

Je crois, Madame, qu'elle a encore plus mal agi qu'elle ne se tient! Mais, corbleu! si mes conjectures se vérifiaient, malheur sur la s... (*ce mot ne s'écrit pas*) qui m'aurait déshonoré!

-Mon dieu! l mon Ami, quel langage!...

À ces mots, Zémire, dans une situation qu'il est possible de s'imaginer, tomba aux

genous de sa mère, et couvrit ses mains de larmes aussi réelles que sa faute l'était peu; son Père voulut lui donner un soufflet, en disant;

-Vous voyez, Madame, les effets de votre douceur! La crainte qu'eut Zémire de recevoir un traitement qu'elle n'avait jamais éprouvé, d'une main qui l'avait toujours caressée, la fit évanouir bien-réellement, et força son Père à la secourir lui-même. Lorsqu'elle fut revenue à elle on la porta sur son lit; mais le Grondeur, quoique terriblement irrité, n'osa plus tonner que de-loin.

M. H** fulmina durant quelques jours, chassa son Neveu, le rappela moins d'une heure après, et lui dit:

-Tu as fait la faute, tu la boiras. Ah! mon gaillard! vous me faites de ces tours à moi, qui vous regardais comme mon Fils, et vous me déshonorez!.. Corbleu! je saurai vous mettre à la raison!...

Alons, je vais obtenir de bonnes dispenses et vous serez mariés dès qu'elles seront arrivées.

-C'est ce que je demande, mon cher oncle.

-Je vous trouve bien insolent, de me répondre que c'est ce que vous demandez! Morbleu! ce n'est pas ce que je demandais, moi!... Mais elle vous aura et vous l'aurez! Ah! je vous ferai voir que ce n'est pas à moi qu'il faut se jouer! (Cet Oncle n'a pas grand-bon-sens! dira-t-on. Honorable Lecteur, voilà pourtant comme il faut être pour s'enrichir). Les préparatifs allèrent aussi promptement qu'il fut possible. Enfin le jour du mariage arriva.

Zémire quitta le matin tout ce qui déformait sa jolie taille; elle prit un corset souple, se fit lacer serré, on l'aurait pressée entre dix. doigts. Sa Mère vint auprès d'elle:

-Mon Dieu! mon enfant, prends donc garde! d'où vient te serrer comme ça!

-Ne craignez rien, chère maman, je suis dans mon état naturel.

-La Maman céda, suivant son usage. On fut à l'autel; on en revint.

-Ma fille, dit encore Mme H**, j'ai souffert que vous fussiez à l'église comme vous êtes, à cause du monde; on doit toujours éviter le scandale, mais à présent que vous voilà de retour, il faut songer à ce que vous portez.

-Ma chère Maman, répondit alors Zémire, en l'embrassant, pardonnez-moi une petite tromperie que j'ai faite pour être à mon Cousin et donner à mon Père un

plaisir auquel il paraît déjà plus sensible qu'à tout autre, celui de me voir porter son nom. J'en suis encore digne, Maman, et de ceux qui m'ont donné le jour: quelque tendresse que j'aie eue pour mon Cousin, depuis qu'il est à la maison, j'aurais mieux aimé être malheureuse que de manquer à ce qu'une fille bien née doit à ses parents et à elle-même. J'ai feint ce que vous avez cru réel.

Tandis que Zémire faisait cette confidence, M. H** qui s'était aperçu d'un entretien secret entre la Mère et la Fille, avait dit à son Neveu:

-Voyons un peu s'il ne se trame pas là quelque conjuration contre toi! écoutons.

A l'instant où Mme H** embrassait sa fille, en lui disant: -Ah! ma chère enfant tu as doublement bien-fait; mais cachons encore ceci à ton père! M. H** entra bruyamment tenant son Gendre par la main:

-Parbleu! je m'en serais douté! Est-ce qu'une Fille à moi pouvait faire une sottise? Mais pourquoi me cacher une chose qui me transporte de plaisir?...Viens, ma fille, que je te montre, et qu'on sache que tu tiens de moi pour la vertu et la finesse. Quant à vous, monsieur le bon Apôtre, que je croyais plus rusé que vous n'êtes, songez que je n'y veux rien perdre et que dans l'an il me faut un Garson...

M. H** exécuta ce qu'il venait de dire: il conduisit la nouvelle-Épouse dans une salle où était rassemblé tout le monde de la noce, et là, sans beaucoup s'embarrasser de sa rougeur, il divulgua le secret qu'il venait de surprendre; ensuite pressant la taille de sa Fille entre dix-doigts, il répétait: -Voyez, voyez, Mesdames?... Cette découverte fit beaucoup d'honneur à Zémire; mais il y eut des Gens qui en rabattirent d'un cran pour son Mari.

J'ai ouï dire dire que ce fait était arrivé plusieurs fois d'une manière un-peu différente dans les conditions communes, Je l'ai vu moi-même dans une ville de province. (*Dulis.*)

Ο νέος Πυγμαλίων⁵⁷

Ένα καλόν και ενάρτεον έργον, οπού δεν εκτείνεται γενικώς και εις τους επιλοίπους ανθρώπους, αλλά περιορίζεται μόνον εις εκείνον οπού το ενεργεί και εις αυτόν τον ίδιον προξενεί την ελπιζομένην ωφέλειαν, δεν πρέπει να ονομασθή σωστόν καλόν, επειδή και το καθαυτό καλόν, τότε λέγεται τοιούτον, όταν μετέχη και άλλος. Ένας Βραμίνος ή ένας Φακίρης⁵⁸ οπού στέκεται έξι μήνας και βαστά τα μάτια του με προσοχήν υψωμένα εις τον ουρανόν, χωρίς να προξενήση κανένα όφελος εις τον πλησίον του ή εις την πατρίδα, έπρεπε να εξορισθούν από την ανθρωπίνην συναναστροφήν ως ανωφελή και περιττά μέλη και «άχθη αρούρης». Αληθινά, το αναμάρτητον δεν είναι ίδιον του ανθρώπου (επειδή και είναι ζυμωμένη μαζί με την φύσιν του η ασθένεια της σαρκός)· αν καταγίνεται όμως να παιδογονήση κανείς δια την πατρίδα, αν γένη αιτία με την προστασίαν και φρόνησιν του να προκόψουν, να αναστηθούν και άλλοι, αν εβγάλη εκ του μη όντος, από την πενιχρότητα, από την άκραν πτωχείαν, ένα δυστυχισμένον κορμί, και με το μέσον του το αποκαταστήνη συμπολίτην του, το κάμνη ισότιμόν του, τότε αληθινά επλήρωσε το χρέος της ανθρωπότητας· τότε λέγεται το όντι ενάρτεος, και πρέπει όλοι με την ψυχήν τους έναν τοιούτον να τον αγαπούν και σχεδόν να εορτάζουν την ημέραν της θανάης του.

Ένας νέος, ευγενής και πλούσιος, διερχόμενος πουρνό από τον δρόμον του βασιλικού θεάτρου του Παρισίου⁵⁹, είδεν ένα κορίτσι έως δώδεκα χρονών, οπού εμάζωνε στάκτην εις μίαν κόχην. Εστάθη, το παρατηρεί καλύτερα και βλέπει, με όλον οπού ήτον ενδυμένη με παλιόρουχα και καταστακτωμένη, το πρόσωπον της όμως, το ήθος της, ήτον νόστιμον, και καλούτσικη, είχε προ πάντων εις τα μάτια της εκείνην την ελκυστικήν γλυκύτητα, οπού είναι το δυνατότερον θέλγητρον της ωραιότητας, εκείνην την χρυσήν αλυσίδα, οπού τραβά ανεπαισθήτως τον καθένα. Η καρδιά του πλουσίου εταράχθη, εκινήθη εις οίκτον και άρχισε να στοχάζεται λέγοντας εις τον εαυτόν του: «Ποιος με εμποδίζει από του να υπερασπισθώ την κακορίζικην πτωχήν αυτήν; Ο τρόπος είναι στο χέρι μου. Ίσως κανέναν καιρόν η ευμορφία της ήθελε γίνει αιτία εις το να την βοηθήση να υπανδρευθή, και τότε κάμνω δύο ευτυχείς. Όθεν ας λάβω αυτήν την φροντίδα, ας την συνδράμω, ας ευεργετήσω την ανθρωπότητα».

⁵⁷ Μυθολογούν ότι να εστάθη εις την Κύπρον ένας βασιλεύς ονομαζόμενος Πυγμαλίων, όστις έκαμεν ένα πολλά εύμορφον άγαλμα της νύμφης Γαλάτειας, δια το οποίον συνέλαβεν έναν τόσοσν σφοδρόν έρωτα, οπού εδεήθη μεθ' όλης ψυχής την Αφροδίτην να το εμψύχωση, δια να το πάρη γυναίκα του. Τον υπήκουσεν η θεά, και παίρνοντας το ο Πυγμαλίων εγέννησε τον Πάφον και Κινύραν.

⁵⁸ Βραμίνοι και Φακίρηδες, ιερείς της Ινδίας πολλά δεισιδαίμονες. Νομίζουν ότι, αν ημπορέσουν να σταθούν ένα διάστημα καιρού με προσηλωμένα μάτια εις τον ουρανόν, αξιώνονται να ανέβουν εις την εικοστήν τετάρτην κατοικίαν των δικαίων άλλοι κάθονται εις σκαμνιά, τα οποία έχουν μύτες καρφιών εις το κάθισμα, και αφού περάσουν κάμποσες ημέρες και αγιασθούν από τα οπίσθιά των, τα εβγάνουν και τα πουλούν εις τες εκεί ευλαβείς γυναίκες. Άλλοι είναι φορτωμένοι με αλυσίδες και χτυπιούνται με αυτές. Όστις είναι περίεργος να μάθη τες τρέλες τους ας αναγνώση την Ιστορίαν της Κίνας και της Ινδίας.

⁵⁹ Restif: rue de la Comédie Française. Σήμερα rue de l'Odéon (σ.ε).

Αφού το εκαλοστοχάσθη, επλησίασεν εις το κορίτσι και κατά πρώτον ερώτησε την κατοικίαν των γονέων της.

Πρώτη συνομιλία του Μαρκή και τής Λιζέτας

ΛΙΖΕΤΑ: Εγώ είμαι ορφανή, αυθέντη μου μία γειτόνισσα μας, ευσπλαγχνία κινούμενη, με εδέχθη εις το πτωχικόν της, και πασχίζω η δυστυχής με τον τρόπον οπού βλέπετε, πουλώντας στάκτην, να αποκτήσω την ολίγην ζωοτροφίαν μου, δια να μην τύχη και με στείλουν εις το ορφανοτροφείον⁶⁰.

ΜΑΡΚΗΣ: -Βέβαια, ήθελεν είσαι εκεί καλύτερα, κόρη μου, παρά να ζης με τούτον τον τρόπον.

ΛΙΖΕΤΑ: -Οχ, αυθέντη μου, ίσως δεν είδετε ποτέ σας την ελεεινήν κατάστασίν τους. Ένα πτωχόν κορίτσι, φιλενάδα μου, οπού είναι εκεί, με εδιηγήθη τα κακά οπού τραβούν ότι είναι απερίγραπτα, και πώς ήτον.

Αφού το εκαλοστοχάσθη, επλησίασεν εις το κορίτσι και κατά πρώτον ερώτησε την κατοικίαν των γονέων της.

Πρώτη συνομιλία του Μαρκή και της Λιζέτας

ΛΙΖΕΤΑ: Εγώ είμαι ορφανή, αυθέντη μου μία γειτόνισσα μας, ευσπλαγχνία κινούμενη, με εδέχθη εις το πτωχικόν της, και πασχίζω η δυστυχής με τον τρόπον οπού βλέπετε, πουλώντας στάκτην, να αποκτήσω την ολίγην ζωοτροφίαν μου, δια να μην τύχη και με στείλουν εις το ορφανοτροφείον².

ΜΑΡΚΗΣ: -Βέβαια, ήθελεν είσαι εκεί καλύτερα, κόρη μου, παρά να ζης με τούτον τον τρόπον.

ΛΙΖΕΤΑ: -Οχ, αυθέντη μου, ίσως δεν είδετε ποτέ σας την ελεεινήν κατάστασίν τους. Ένα πτωχόν κορίτσι, φιλενάδα μου, οπού είναι εκεί, με εδιηγήθη τα κακά οπού τραβούν ότι είναι απερίγραπτα, και πώς ήτον ευχαριστημένη να αποθάνη της πείνας, πλην να γλιτώση απ' εκείνην την φυλακήν και να μην είχε καταντήσει εις παρόμοιον μέρος.

ΜΑΡΚΗΣ: - Και πώς; δεν δίδουν εκεί όλα τα αναγκαία;

ΛΙΖΕΤΑ: - Τα δίδουν, αυθέντη μου, όμως τόσον αχρεία, τόσον κακορίζικα, οπού η φιλενάδα μου από μεγάλην της στενοχωρίαν επήγε τί να κάμη πλέον;

⁶⁰ Είναι συνήθεια εις την Ευρώπην τα ορφανά να αναθρέφονται με βασιλικά έξοδα, και αφού μεγαλώσουν, τότε ή τα υπανδρεύουν, αν είναι κορίτσια, ή τα κάμνουν στρατιώτας, αν είναι αρσενικά. Αυτή ήτον, ως φαίνεται, κανενός κυβερνημένου παιδί, και δια τούτο ενόμιζε την ζωήν του ορφανοτροφείου ανάρμοστον εις του λόγου της.

ΛΙΖΕΤΑ: - Τα δίδουν, αυθέντη μου, όμως τόσον αχρεία, τόσον κακορίζικα, οπού η φιλενάδα μου από μεγάλην της στενοχωρίαν επήγε τί να κάμη πλέον;

ΜΑΡΚΗΣ: - Να σε ειπώ, κόρη μου η φυσιογνωμία σου, το ηθικόν σου, με παρακινεί εις ευσπλαγχνίαν και απεφάσισα να σε βοηθήσω, αν αγαπάς. Θέλω αναλάβει την φροντίδα σου και να σε βάλω σε μίαν δασκάλισσαν, η οποία να σε μάθη να κεντάς ή κανένα άλλο εργόχειρον πλέον τιμημένον και παστρικώτερον, να σε ενδύσω και να πληρώσω να σε παιδεύσουν, καθώς είναι συνήθεια να αναθρέφουν τα πλέον ευγενικά κορίτσια του Παρισιού. Τόσον μόνον ζητώ από λόγου σου, να μην υποφέρης οπού να πηγαίνουν του κάκου τα έξοδα μου, να υπάκουης, να ευχάριστης την δασκάλισσα σου και να ελκύσης τες συντροφισσες σου, οπού είναι εκεί, εις την αγάπην σου.

ΛΙΖΕΤΑ: - Οχ, αυθέντη μου, ευεργέτη μου, ορισμός σας, θέλω πασχίσει, όσον το κατ' εμέ, να εκπληρώσω την πατρικήν συμβουλήν σας και να αξιωθώ της ευνοίας σας.

ΜΑΡΚΗΣ: - Άφησε λοιπόν αυτά οπού βαστάς και σηκώσου να με πηγαίνης εκεί οπού κάθεσαι.

Υπήκουσε το κορίτσι και ωδήγησε τον νέον εις το σπίτι μιας πτωχής γυναικός, οπού επουλούσε καρπούς. Ό Μαρκής ευθύς ερώτησε λεπτομερώς δια λόγου της, πόθεν κατάγεται, πώς εκατήντησεν εις αυτήν την εσχάτην πτωχείαν και τα επίλοιπα. Η πτωχή τον επληροφόρησε, διηγουμένη την άκραν έφεσιν οπού είχε το κορίτσι δια να δουλεύη, ότι ήξευρε να διαβάξη και σχεδόν να ορθογράφη ήτον κόρη ενός ευγενούς, ο οποίος χηρεύοντας, αμέσως τον ήλθε μία διεξοδική ασθένεια και κατεξόδευσε τα όσα είχε, και έτσι αποθαίνοντας την άφησεν ορφανήν και παντέρημην, και ότι ονομάζεται Λιζέτα. Ό νέος είπε τον καλόν σκοπόν του εις την πτωχήν γυναίκα και την υποσχέθη να πλήρωση τα όσα είχε ξοδεύσει περί αυτής, προσθέτοντας και κάποιες ευχαριστίες δια την φιλανθρωπίαν οπού έδειξεν και επεριμάζωξε την ορφανήν. Όθεν έστειλεν εν τω άμα και έφερεν έτοιμα γυναικεία φορέματα και άλλα αναγκαία, και την επαράγγειλε να παρασταθή ως μητέρα, να την αλλάξη, να την παστρεύση και να την ενδύση μίαν καινούριαν φορεσιάν.

Ανίσως κανένας ήθελεν εύρει ποτέ ένα εύμορφον διαμάντι, ριμμένον πουθενά και αμελημένον εις το χώμα, δεν ήθελε χαρή τόσον, όσον εχάρη εκ ψυχής ο ευεργετικός άνθρωπος, βλέποντας την Λιζέταν να εβγαίνει από το λουτρόν στολισμένην με τα καινούρια και παστρικά ρούχα. Το σώμα της ήτον νόστιμον και λυγιστόν, η μέση της λεπτή, τα μαλλιά της αρκετά εύμορφα, με όλον οπού δεν τα είχε τόσον επιμελημένα, Η παραμάνα της την είχε χτενίσει και την εφακιόλισε ζαρίφικα- έλαμψεν ευθύς το πρόσωπον της, δεν την εξεχώριζε κανείς από μίαν πρώτην αρχόντισσαν. Πλην ήτον κομμάτι λιγνή και κίτρινη, το οποίον προήρχετο από την πρωτυτερινήν πολυχρόνιον κακοπάθειάν της.

Δεν είναι πράγμα εις τον κόσμον οπού να κατανύγη και να χαροποιή περισσότερον την καρδια μιας νέας, όσον οι στολισμοί και τα ζαριφλίκια, είναι ο κυριώτερος τρόπος δια να ελκύση τινάς την αγάπην ενός ωραίου υποκειμένου, λαμβάνοντας την φροντίδα του να τα προσφέρει. Η Λιζέτα έδειχνε μίαν άκραν ευγνωμοσύνην και κλίσιν προς τον χαριέστατον ευεργέτην της και το εβεβαίωνε με την υπερβολικήν χαράν της, με τα κινήματα της, με την ηδονήν οπού αισθάνετο να τον βλέπη. Ο Μαρκής έμεινεν εκστατικός βλέποντας τόσες νοστιμάδες και τόσον κάλλος, τα οποία πρωτύτερα ήτον θαμμένα εις τες αγκάλες της πενιχρότητος και της πτωχείας. Εκάθισεν εκεί να γευματίση μαζί της και με την άλλην πτωχήν. Δεν ημπορούσαν να την χορτάσουν τα μάτια του, ήτον όλος έκθαμβος και προσηλωμένος εις το ωραίον πρόσωπον της. Αφού ετελείωσε το γεύμα, χωρίς να χάση καιρόν, την έφερεν εις μίαν γνώριμην του πλουσίαν, περίφημην και πολλά προκομμένην δασκάλισσαν, εις της οποίας το σπίτι έτρεχον από παντού κορίτσια, δια να μάθουν όσα εργόχειρα είναι αναγκαία εις τες νέες. Εκεί λοιπόν απεφάσισε να αφήση την Λιζέτα, δια να παιδευθή και να αποκτήση εκείνα οπού πρέπει να ηξεύρη κάθε ευγενούς άρχοντος παιδί.

Συνομιλία του Μαρκή και της Δασκάλισσας

ΜΑΡΚΗΣ: - Κερά μου, δεν αμφιβállω ότι η αρχαία εκείνη αγάπη σας προς εμέ σώζεται ακόμη, από την οποίαν παρακινούμενος ήλθα να σας προσφέρω αυτήν την νέαν μαθήτριά. Μην απορήτε διατί δεν βλέπετε καμίαν συγγένισσάν της να την συντροφεύη, είναι ορφανόν κορίτσι και δεν έχει άλλον εις τον κόσμον παρά έμενα. Απεφάσισα να γένω ψυχοπατέρας της και να την αναθρέψω καθώς πρέπει. Λοιπόν, παραδίδοντας την εις τα χέρια σας, να έχετε και την εξουσίαν μιας μητρός, να φροντίζετε δια την καλήν ανατροφήν της και την χρηστότητα των ηθών της. Σας παρακαλώ να την ευσπλαγχισθήτε και να την έχετε ωσάν ιδιόν σας παιδί. Εγώ πλέον δεν έχω να κάμω μαζί της, παρά να πληρώνω τα έξοδα της, τόσον δια την τροφήν όσον και δια τα ρούχα της. Περί τούτου θέλομεν συμφωνήσει οι δυο μας, πέτε με, κερά μου, τί ζητείτε τον χρόνον, οπού να την βαστάτε καθώς και τες κόρες σας; Θέλω να είναι και αυτή στολισμένη με παρόμοια φορέματα, οπού είναι και οι ακριβές σας, και με τα ίδια χουζούρια.

ΔΑΣΚΑΛΙΣΣΑ: - Χίλια διακόσια γρόσια με φαίνεται πως αρκούν, αυθέντη μου.

ΜΑΡΚΗΣ: - Εγώ σας δίδω χίλια πεντακόσια, επειδή και θε να δοκιμάσετε αρκετόν κόπον, εν όσω να την προκόψετε. Τη αληθεία, με υποχρεώνετε εις άκρον, όταν την αγαπάτε και την επιμελήσθε, Την ερμήνευσα και αυτήν να σας πονή, να σας σέβεται, να ζη αγαπημένα με τες κόρες σας, να τες έχη σαν αδελφές της, να τιμά τες μεγαλύτερες της και να είναι ήσυχη προς τες συντρόφισσες της. Σας λέγω προς τούτοις ⁶¹ ότι ποτέ μου κατά μόνας (δια να μην έμβετε εις καμίαν υποψίαν) δεν θέλω συνομιλήσει με λόγου

⁶¹ Κρυφά

της, δεν θέλω σας την ζητήσει να έβγω εις το σεριάνι, και αν ίσως τύχη να την πηγαίνω καμιά φορά εις το θέατρον, να είστε μαζί της, ή οι ακριβές σας (αν αγαπάτε να τες αφήσετε να την συντροφεύσουν)· και να είστε βέβαιη ότι ποτέ, μήτε με πρόφασιν μήτε άνευ προφάσεως, δεν θέλω έβγη από την υπόσχασίν μου αυτήν.

Η δασκάλισσα ευχαριστήθη εις την συμφωνίαν του — βλέποντας ότι είναι και μισθός — να αναλάβη την ανατροφήν της ορφανής Λιζέτας, αισθάνθηκεν η καρδια της μίαν κρυφήν κλίσιν και εσωτερικήν αγάπην δια λόγου της. Ο Μαρκής, από το άλλο μέρος, έπαθε σχεδόν το ίδιο, οι τιμημένοι στοχασμοί οπού εσυνέλαβε δι' αυτήν εχύνοντο ωσάν ένα ζωηρόν βάλαμον εις την καρδιά του, τον επροξενούσαν μίαν γλυκείαν ησυχίαν εις την συνείδησίν του, και το είχε κρυφήν χαράν του. Δεν επήρε μαζί του την πτωχήν παραμάνα της, δια να μην καταλάβουν την πρώτην κατάστασιν της. Μονάχος εις την καρέταν του έφερε τα επίλοιπα ρούχα οπού την έκαμε, προσποιούμενος πώς τάχα ήτον σταλμένα από τους συγγενείς της.

Είναι αδύνατον να περιγράψη κανείς την άκραν ευφυίαν της, την άοκνον επιμέλειάν της και την επίμονον σπουδήν οπού έδειχνεν εις τα μαθήματα της. Ήτον αληθινά και ολίγον τι καλά αναθρεμμένη από την μητέρα της, και δεν είχαν προφθάσει να φθαρθούν τα ήθη της τόσον εις την χαμερπή κατάστασίν της, από την οποίαν η ευσπλαγχνία του Μαρκή την είχαν εβγάλει. Με το να ήτον δε και φυσικά εύμορφη, ενοστήμινε περισσότερον προϊόντος του χρόνου, έγινε τέρας της ωραιότητος, ελεπτύνθη και απεκαταστήθη επιτηδειοτάτη εις όλα τα εργόχειρα των γυναικών οπού την έδιδεν η δασκάλισσά της.

Απέρασεν αρκετός καιρός οπού ο ευεργέτης της εν επήγε να την ιδή, αφού την είχε γειτονεύσει τες πρώτες βραδιές συχνά συχνά, δια να γνωρίση τα φυσικά ιδιώματα της εις βάθος και να την ελκύση περισσότερον με την υποχρεωστικήν ομιλίαν του. Είχε τρεις μήνας οπού δεν την είδεν, όταν ήλθε να πλήρωση την δευτέραν δόσιν των ασπρών εις την δασκάλισσάν της. Έμεινεν εκστατικός βλέποντας την προκοπήν της ψυχοκόρης του, εκατοικούσεν ένας ξεχωριστός αέρας εις το πρόσωπον της, οπού εμψύχωνε περισσότερον την ευμορφίαν της, εκείνη η ταπεινοφροσύνη, η κοσμιότης, το δειλόν εκείνο, όταν έβλεπε να εμβαίνει εις τον ονδά της ο ευεργέτης της, επρόσθετε ένα τι εις το κάλλος και εις τα θέλγητρα της, οπού επαρακινούσε να φέρεται ο καθένας με σέβας και συστολήν έμπροσθεν της. Ο Μαρκής επλησίασε κοντά της δια να την χαιρετήσει. Αντί να την αγκαλιάση όμως με απλότητα, καθώς εσυνήθιζε πρώτα, εφίλησε το χέρι της με μιας λογής ακούσιον τρόπον της ψυχής του. Η αίτια της τόσης ταπεινώσεως του προήλθε χωρίς να το νιώση. Η καρδιά του τον εβίασε, με το να αισθάνθηκε μίαν δύναμιν οπού τον εκινούσε δια να φερθή έτσι. Τέλος πάντων, ύστερον από ολίγην σιωπήν είπε εις τον εαυτόν του: «Ω ευτυχέστατε Πυγμαλίων, οι θεοί σε υπήκουσαν και εμψύχωσαν το άγαλμα σου, ευχαρίστησε τους λοιπόν και τίμα το δώρον τους». Εκάθισε περιμαζωμένος αντίκρυ της και άρχισε να την συντυχαίνει με τον ίδιον τρόπον οπού ήθελε συντύχει με μίαν ισότιμην του, πασχίζοντας με αυτό το ύφος να την δώση να καταλάβη πόσον αξίζει η ωραιότης ενωμένη με τα χρηστά ήθη, να υψώση την καρδιά της να μην αποκτήση ποταπάς ιδέας,

να βαστά τον εαυτόν της ψηλά,⁶² δια να λάβη καλήν έκβασιν το ψυχικόν οπού άρχισε. Μετά ταύτα ερώτησε κατά μέρος την δασκάλισσαν αν είναι ευχαριστημένη από την μαθήτριάν αν τη δείχνη υπακοήν και αν οι ελπίδες του δε λάβουν τον τόπο τους.

ΔΑΣΚΑΛΙΣΣΑ: - Αυθέντη μου, αυτή είναι ένας θυραυρός τη αληθεία, εγώ δεν είδα έως τώρα εις άνθρωπον τόσην έφεσιν δια τα μαθήματα, τόσην επιμονήν και τόσην επιτηδειότητα. Η Λιζέτα σας είναι η καθαυτό πραότης και ευγένεια – γίνεται η παραμικρότερη από όλους, όταν κάμνη χρεία δια καμία δουλειά, εις όλους φέρεται με άκραν ταπείνψιν, όλους ζητεί να τους υποχρεώση – θαρρεί πως την βαστούμεν εδώ δια ψυχικόν μας. Καθώς νομίζω, το κορίτσι ήτον πολλά καλά αναθρεμμένον ή εις χέρια ανθρώπων οπού εφέροντο προς αυτήν με σκληρότητα (επειδή και τα δυο αυτά σχεδόν ισοδυναμούν). Είναι εις άκρον φιλόπονη και καταγίνεται υπέρ το μέτρον, ύπνον δεν έχει όλα ζητά να περάσουν από το χέρι της. Πολλές φορές βλέπω σταλαγματιές ιδρώτος εις το μέτοπόν της τόσον, όπου βιάζομαι να εμποδίσω να μην δουλεύη πλέον εκείνη αμέσως παίρνει το βιβλίον και αρχινά την ανάγνωσιν ηθικών ή ιστορικών διηγήσεων έως τα μεσάνυχτα.

Ο Μακρής μένοντας εκστατικός εις τους τόσους επαίνους, επαίνους, οι οποίοι εύφραιναν την ψυχή του και κατά τες ιδέες του ήτον οι πλέον καλύτεροι οπού ημπορούσε να δώσει τινάς εις την κόρην του, εβγήκεν υπερευχαριστημένος και γεμάτος από χαράν. «Ευτυχέστατε Πυγμαλίων (έλεγε πάλιν εις τον εαυτόν του) τί ωραιότατο άγαλμα η αγαθότης των θεών εμψυχώνει με το μέσον των φροντίδων σου!».

Αρχή του έρωτος του Μαρκή και της Λιζέτας

Την αύριον το βράδυ εγύρισε κομμάτι γλήγορα από την συνηθισμένην ώραν, επειδή αισθάνθηκεν όλην εκείνην την ημέραν έναν υπερβολικόν πόθον, μίαν άκραν ανυπομονησίαν και μίαν άμετρον επιθυμίαν δια να ιδή την ωραίαν του Λιζέταν. Την έφερε και μερικά διαμαντικά, σκουλαρίκια, ένα χαρχάλι (περιδέραιον), βραχιόλια, δύο δακτυλίδια και ένα στούτσιο μαλαγματένιο. Όλα αυτά ήτον βαλμένα εις ένα μαλαγματένιον κουτάκι οπού επαρομοίαζε ταμπακιέρα, χωρίς να είναι όμως, με το να την είχε παραγγείλει δέκα δέκα ο Μαρκής να μην πίνει ταμπάκο.

⁶² Το καταδεκτικόν κοινώς είναι επικίνδυνον εις την αιδώ των ευγενών γυναικών, επειδή και δίδει αιτίαν τόλμης εις τους ερωτικούς.

ΜΑΡΚΗΣ: - Εγώ πάσχω να αποκτήσω την αγάπην σου, ακριβή μου Λιζέτα, την είπεν (εγγχειρίζοντάς την τα διαμαντικά με μιαν ευγενικήν χάριν και αγαλλίασιν).

ΛΙΖΕΤΑ: - Δεν έχετε χρείαν, αυθέντη μου, να μεταχειρισθήτε αυτόν τον υποχρεωστικόν τρόπον, η δούλη σας είμαι όλη δι' όλης εξηρημένη εις τα νεύματα σας,· είστε πατέρας μου, ευεργέτης μου, καλοθελητής μου ολάκερη η καρδιά μου είναι edική σας.

ΜΑΡΚΗΣ: - Ήξευρε πως αυτή είναι λοιπόν το τιμιώτερον από όλα τα υπάρχοντα μου, το πλέον αξιολογώτερον, δια το οποίον και έχω μίαν ξεχωριστήν υπόληψιν.

ΛΙΖΕΤΑ: - Όταν συνομιλούμεν ενίοτε με την μεγαλυτέραν κόρην της δασκάλισσάς μου, βλέπει τες άπειρες ευεργεσίες οπού με κάμνετε καθ' εκάστην, με καλοτυχίζει και λέγει πως είστε ο καλός άγγελος μου, η ελπίδα μου, ο υπερασπιστής, πλην, αν ήξευρε τάχα απ' αρχής όλην την ιστορίαν μου, τι ήθελεν ειπεί;

ΜΑΡΚΗΣ: - Δεν πρέπει να την διηγηθής, Λιζέτα μου. Θέλω να είναι μυστική. Μόνον εγώ και του λόγου σου να την ηξεύρωμεν, και όχι άλλος, με κακοφαίνεται αν μαθευθή. Αγαπούσα όμως να την είχες ξεχάσει.

ΛΙΖΕΤΑ: - Να την ξεχάσω; Αχ, τί με λέτε, αυθέντη μου; Και είναι τρόπος άραγε, εν όσω ζω, να μην... Αν ετολμούσα η καημένη να σας ειπώ τα όσα έχω κατά νουν...

ΜΑΡΚΗΣ: - Διατί όχι, κόρη μου; μην τα κρύβης από μένα, Λιζέτα μου.

ΛΙΖΕΤΑ: - Είναι τώρα κάμποσος καιρός οπού στοχάζομαι εις ποίαν ποταπήν κατάστασιν ήμουν η κακορίζικη και με εβγάλετε, και εις ποιον βαθμόν ευτυχίας με υψώσετε κατά το παρόν, και τη αληθεία ανατριχιάζω, ως και η ιδέα εκείνης της ενθυμήσεως με ξιπάζει.

ΜΑΡΚΗΣ: - Αυτοί οι στοχασμοί δεν είναι του παρόντος καιρού, μήτε της τωρινής ηλικίας σου, μήτε θέλω να τους θυμάσαι καθόλου.

ΛΙΖΕΤΑ: - Όταν εξούσεν η ζαβάλισσα μητέρα μου, δεν έλειπεν από του να με συμβουλεύη πάντα και να με ερμηνεύη πως πρέπει να ζήσω εις τον κόσμον. Τα ωφέλιμα και φρόνιμα λόγια της από τότε ετυπώνονταν εις τον νουν μου, πλην η ηλικία μου δεν ήτον ικανή να τα βάλη εις πράξιν. Τώρα όμως έρχονται όλα εις την ενθυμησίν μου.

ΜΑΡΚΗΣ: - Ακριβή μου Λιζέτα... κόρη μου... ας τ' αφήσωμεν αυτά, και κοίταξε τι έχει μέσα αυτό το κουτάκι (δίδοντας την την ταμπακέραν).

ΛΙΖΕΤΑ: - Αυθέντη μου (περιεργαζομένη τα τζεβαϊρικά), σας παρακαλώ... αυτά είναι πολύ δια μίαν πτωχήν όρφανήν. Διατί πειράζεσθε; διατί να ξοδιάζεσθε τόσο; δεν φθάνουν τα όσα...

ΜΑΡΚΗΣ: - Αν είναι πολύ δια μίαν ορφανήν, είναι πολλά ολίγον δια την ηγαπημένην κόρην μου. Ναι, Λιζέτα μου, αυτό είναι το όνομα οπού σε δίδει η καρδιά μου, και ανίσως, αφού λέγομαι πατήρ σου, πρέπει να εκπληρώσω και τα άφευκτα χρέη οπού απαιτεί η ονομασία μου, ελπίζω να μην κάμω τελείως κουσούρι, αλλά ν' απογεμίσω, καθώς ανήκει, σωστά την υπόσχεσίν μου. Μη φροντίζης λοιπόν, παιδί μου, τίποτες δια την κατάστασίν σου, η ευτυχία σου είναι ειδική μου φροντίδα, και το έχω κρυφήν χαράν μου, οπού επέτυχα να έχης, τοιούτο καλόν φυσικόν... Φόρεσε τα ωστόσον αγαπώ να ιδώ, αν σε πιάνουν...

Η Λιζέτα με άκραν ταπείνωσιν εκαταπείσθη, και υπήκουσεν εις τους λόγους του Μαρκή. Όθεν, εμψυχουμένη περισσότερον η ωραιότης της από την λάμπιν των διαμαντικών εκείνων έγινε λαμπρότατη. Πλανήτης έμοιαζεν, ακτινοβολούσε το πρόσωπόν της και εφαινετο μία πηγή ωραιότητος. Ο Μαρκής εθαύμαζε τα έργα των χειρών του, χίλιοι διαλογισμοί ανέβαινον εις τον νουν του: «Αχ, Θεέ μου (έλεγε), τί καλούτσικη που είναι! τί απερίγραπτη νοστιμάδα! τί ελκυστικόν νούρι! Αν εύρισκα ο δυστυχής κανένα τόσον ωραίον υποκείμενον εις τα αρχοντικά οπού πηγαίνω, με τόσα κάλλη φυσικά και προτερήματα ψυχικά, τάχα δεν ήθελα το αγαπήσει; δεν ήθελε κλίνει η σφαλισμένη καρδιά μου; Μα... αχ... οι τέτοιες είναι σχεδόν δυσεύρετες».

Την αυρινήν ημέραν μία δυσαπόφευκτος δουλειά του τον εμπόδισε να ιδή την Λιζέτα. Από μεγάλην ανάγκην εβιάσθη να μισεύση δια ένα χωρίον του, οπού χωρίς άλλο έπρεπε να πηγαίνει. Εκάθισεν εκεί έξι μήνες και έλαβεν εις αυτό το διάστημα δύο παραπονετικά ραβάσια της θυγατρός του, περικλεισμένα μέσα εις τα γράμματα της δασκάλισσάς της, εις την οποίαν ο Μαρκής είχε γράψει δια να λάβη και τα λοιπά δύο μερτικά της πληρωμής της. Η Δάμα τον έγραφεν ότι η Λιζέτα, όσον πηγαίνει, έρχεται εις εντέλειαν, ότι ήτον πολλά γνωστική κατά την ηλικίαν της (δεκατεσσάρων χρονών), και προπάντων ότι την υπεραγαπούσαν οι δυο κόρες της και εστοχάζοντο πως και με πόσα δάκρυα θε να την αποχωρισθούν καμιά φορά όταν τελείωση τα μαθήματα της. Έλεγεν έτι εις το δεύτερον γράμμα της ότι η Λιζέτα εκαταστήθη ολίγον συλλογισμένη και μελαγχολική. Ιδού και τα ραβάσια:

Πρώτον ραβάσι της Λιζέτας

Αυθέντη μου,

Παρακαλώ να με δώσετε την άδειαν να παραπονεθώ κομμάτι δια την διεξοδικήν απουσίαν σας, η οποία καταθλίβει την καρδιά μου και κάμνει να τρέχουν ακαταπαύστως τα δάκρυά μου. Να σας φανερώσω η κακορίζικη την υπερβολικήν λύπην οπού δοκιμάζω, όταν στοχάζωμαι τες ημέρες να περνούν και εγώ να μην αξιώνωμαι το βράδυ να σας ιδώ. Μίαν στιγμήν εσυνηθίζετε να κάθεσθε κοντά μου, πλην εκείνη η μικρή στιγμή ήτον η πλέον ευτυχισμένη της ζωής μου, η πλέον πολύτιμη και επιθυμητή. Συμπαθήσετε, αυθέντη μου, την ελευθερίαν οπού λαμβάνω να σας ειπώ εκείνο οπού αισθάνομαι και να σας προσκυνήσω με τα στραβά γραψίματα μου. Η δασκάλισσα μου

με έδωσε την άδειαν και με παρακίνησε να σας γράψω χωρίς άλλο, όθεν και δεν έλειψα να κάμω το χρέος μου, έχοντας καύχημα μου να λέγωμαι δια βίου, με βαθύτατον σέβας, της ευγενείας σας υποκλινεστάτη κόρη

η Λιζέτα.

Απόκρισις του Μαρκή

Χαριτωμένη Λιζέτα,

Με όλον οπού εθλίβομουν δια την στέρησιν σου και ήμουν με την έννοια σου, προτού να λάβω το παραπονετικόν ραβάσι σου, κατακαίομαι όμως τώρα διπλά, αφού εγνώρισα πόσον σε κοστίζει η απουσία μου. Να με θάψης, Λιζέτα μου, μη μελαγχολής, μην λιγνεύεις μην χάνης τα πολύτιμα δάκρυα σου φύλαξε τα, επειδή και είναι χρειαζούμενα δια να τρέξουν εις το στήθος του ευεργέτη σου, να ανταμωθούν με τα ειδικά μου, και μαζί να δροσίσουν την φλογισμένην καρδιά μου. Παρηγορήσου λοιπόν, και δεν αργεί η επιστροφή μου. Το χρυσόν ραβάσι σου, αφού ήτον κάλλιστα γραμμένον, το κατηγορείς από μετριοφροσύνην σου. Εγώ ευχαριστούμαι και με τόσον, πλην γράφε με συχνά συχνά και υγιάινε

ο πατήρ σου.

Η Λιζέτα, καθώς είδεν ότι αργεί ακόμη ο ευεργέτης της, πάλιν τον έγγραφεν ούτως:

Δεύτερον ραβάσι της Λιζέτας

Αυθέντη μου,

Η φυσική καλοκαγαθία σας με παρακινεί να σας γράψω και εκ δευτέρου, αφού επαινέσετε τόσον την καλλιγραφίαν του πρώτου γράμματος μου. Πως ημπορείτε, πως υποφέρετε, αυθέντη μου, να υστερήτε της γλυκειάς παρουσίας σας μίαν καρδίαν οπού με τα όλα της σας πονεί; Αγαπούσα τη αληθεία να γένω πουλάκι, να πετάξω και να έλθω αυτού οπού είστε, να σας ιδώ, να κελαδήσω ολίγον εις το πλάγι σας και να γυρίσω πίσω υπερευχαριστημένη, δια να επιστρέψω πάλιν αυτού την αυρινήν ημέραν (και αυτό να το κάμνω αδιακόπως, εν όσω να ορίσετε εδώ), επειδή και πιστεύω πως ένα πουλάκι ημπορεί να έλθη και να γυρίση εις μίαν ώραν διάστημα. Αυτό καθ' εκάστην φαντάζομαι, αυτό συλλογούμαι, εις αυτό καταγίνεται ο νους μου, με όλον οπού νιώθω πως είναι μία τρελή ιδέα. Η διεξοδική απουσία σας κάμνει την αθλίαν κόρην σας να σας επιθυμή με άκραν σφοδρότητα. Έπρεπε να δείξετε ολιγωτέραν ευμένειαν και αγαθότητα εισέ λόγου της, να μην την δώσετε θάρρος, καθώς εκάμετε, δια να μην λαμβάνη και αυτή την τόλμην να σας ενοχλή με τα σακίλικα (δύσφορα) γράμματα της. Εκαλοσυνήθισε πλέον η κακορίζικη εις την ηδονήν του να σας βλέπη συχνά και να ακούει) την ομιλίαν σας και δεν υποφέρει να... Ιδού πάλιν ένα από τα πολλά δάκρυα μου, το χαίρομαι οπού έπεσεν εν καιρώ επάνω εις το χαρτί, θέλετε ιδεί το σημάδι του, τα πατρικά σπλάγχχνα

σας ελπίζω να λάβουν κατάνυξιν και να εισακουσθώ. Τώρα σας έγραψα κομμάτι ψιλότερα από το άλλο μου ραβάσι, δια να χωρέσουν περισσότερα γράμματα. Πρέπει όμως να τελειώσω χωρίς το θέλημα μου. Και μένω, με εκείνο... οπού... δεν ημπορώ να... εκφράσω...,

η ταπεινή κόρη σας

Λιζέτα.

Ο Μαρκής εκ βάθους καρδίας επόνεσε βλέποντας την ειλικρινή αγάπην οπού τον έδειχνεν η ακριβή του Λιζέτα. Έκαμε κάθε λογής τρόπον, ετελείωσε με συντομίαν τες δουλειές του και εβιάσθηκε να επιστρέψη. Η κόρη του εκαλοπαιδεύθη πλέον καθώς έπρεπεν, έγινε η πρώτη απ' όλες τες μαθήτριες της δασκάλισσας της, με όλον οπού τότε ετελείωσε τους δεκαπέντε χρόνους της ηλικίας της. Ήλθε, την είδε, πλην ποιος ημπορεί να περιγράψη την αγαλλίασιν της; Όλος ο κόσμος έγινεν εδικός της. Ήτον ως έξω του εαυτού της. Εσπινθοβολούσαν τα λαμπρά ματάκια της. Η υπερβολική ωραιότης της άρχισεν εκ δευτέρου να αναμοχλεύη την λαβωμένην καρδίαν του νέου, η οποία αισθάνετο πως κλίνει εις έρωτα. Φοβούμενος όμως τα υστερινά, εμετρίασε τους συχνούς χαιρετισμούς του, μα δεν ημπορούσε να κρύψη εκείνο το φλογερόν πάθος οπού τον είχε κατακυρίευση, μήτε να σβήση με την ολότη την λάβραν οπού αδιακόπως τον εκατάκαιεν. Η Λιζέτα, από το άλλο μέρος, αναλούσε διά τον χρυσόν ευεργέτην της. Τον έλάτρευε με τα όλα της και με το να μην έβλεπε κανένα κακόν και άτιμον αποτέλεσμα εις τους εγκαρδίους στοχασμούς της, τους έλεγε συχνά με εκείνην την ελκυστικήν απλότητα οπού καθηδύνει και τες πλέον αδιάφορες ψυχές.

Ο Μαρκής επέρασεν έτσι έναν χρόνον, βιάζοντας τον εαυτόν του να πηγαίνη μόνον μίαν φοράν εις τες δεκαπέντε ήμερες. 'Ωστόσο η σκληρή στέρησις της τον εφαίνετο πολλά ανυπόφερτη· τα σπλάγχνα του εφλογίζοντο, στιγμίν δεν έβγαιεν από τον νουν του. Ενικήθη τέλος πάντων από τον πόνον της και απεφάσισε να την βλέπη συχνότερα. Αφού εκαλοσυνήθισεν εις την θεωρίαν της, εδουλώθη τόσον, οπού δεν εμπορούσε να ξεκολλήση. Η ερωτική Λιζέτα πάλιν έδειχνε μίαν ανέκφραστον ηδονήν, καθώς τον έβλεπε. Δεν ήξευρε τι να κάμη, πως να τον υποδεχθή. Την ευχαρίστησιν της ψυχής της την εφανέρωνε με τες τραγανιστές φωνές της, με το γλήγορον τρέξιμον της, το οποίον την έκαμνε να πέφτη εις τες αγκάλες του με μιας λογής ταραγμόν καρδίας, οπού άλλην φοράν δεν εδοκίμαζε, παρά όταν ήρχετο ο υπερασπιστής της. Και επειδή τα παραμικρότερα κινήματα είναι προτερήματα εις μίαν καλούτσικην, αυτά εμψύχωναν περισσότερον το δυσεύρετον κάλλος της ωραίας Λιζέτας.

Φλογερή συνομιλία του Μαρκή και της Λιζέτας

Ένα βράδυ, ύστερον από μερικούς βαθείς συλλογισμούς οπού είχε κάμει ο Μαρκής την ημέραν περί της ψυχοκόρης του, τον ήλθε μία κατηφής μελαγχολία και εστέκετο

σιωπηλός. Η τρυφερή Λιζέτα επήγε κοντά του και με ένα ύφος απλούτσικον, χαδευτικόν και νόστιμον, συμπάσχουσα εις την λύπην του, άρχισε να τον λέγει:

ΛΙΖΕΤΑ: - Είστε λυπημένος, καθώς βλέπω, αυθέντη μου. Αχ, η κακορίζικη, μήπως και σας έφταιξα τίποτες, χωρίς να το νιώσω; μήπως και εγώ είμαι η αιτία της μελαγχολίας σας; Πέτε με το, να ζήτε, οπού να διορθώσω η άθλια το ακούσιον σφάλμα μου και...

ΛΙΖΕΤΑ: - Άραγε δεν είναι τρόπος να σας συνδράμω; να προξενήσω καν ελάττωσιν ή να πάρω εγώ όλην όλην την λύπην σας;

ΜΑΡΚΗΣ: - Η λύπη μου, ωραία Λιζέτα, διασκεδάζεται, ευθύς οπού σε ιδώ, και μεταμορφώνεται εις χαράν, πλην ξαναέρχεται πάλιν εν τω άμα οπού μισεύω από κοντά σου και σε αποχωρίζομαι.

ΛΙΖΕΤΑ: - Χρυσέ μου ευεργέτη, και διατί λοιπόν μισεύετε, αφού σας αποφαίνεται η απουσία μου;

ΜΑΡΚΗΣ: - Τί να σε ειπώ, κόρη μου; δεν είναι άλλος τρόπος να γλιτώση κανείς την γλωσσοφαγιάν του κόσμου, είναι αδύνατον...

ΛΙΖΕΤΑ: - Όχι, δεν είναι καθόλου αδύνατον. Εγώ είμαι ολάκερη edική σας, εις αυτόν τον κόσμον ζω και αναπνέω μόνον δια να αξιωθώ (κατά το άφευκτον χρέος μου) να χρησιμεύσω εις την ευτυχίαν σας, και αν ημπορώ με την παρουσίαν μου να αποδιώχνω την λύπην του πατρός μου, του υπερασπιστού μου, τρελή είμαι να τον αφήσω μονάχον;

ΜΑΡΚΗΣ: - Παιδί μου... αχ... Μα... ωραιότατη Λιζέτα... ημπορεί τάχα ένα κορίτσι της edικής σου ηλικίας να μην αφήση μονάχον ένα νέον; να ζουν και να συγκατοικούν μαζί εις τι ίδιον σπίτι;

ΛΙΖΕΤΑ: - Με τον πατέρα του, διατί όχι... αφού... είναι ανάγκη δια την ησυχίαν σας;

ΜΑΡΚΗΣ: - Ναι, Λιζέτα, ήτον ανάγκη... όμως... εγώ σε αγαπώ με καθαρότητα ψυχής και δεν ημπορώ να υποφέρω οπού να ξεπέση η υπόληψις σου, η τιμή ενός κοριτσιού δεκάξι χρονών. Πρέπει να...

ΛΙΖΕΤΑ: - Η τιμή μου, η υπόληψις μου, η αξιότης μου, όλα είναι edικά σας· η ευγενεία σας με τα edώσετε, δεν είναι έτσι;

ΜΑΡΚΗΣ: - Έτσι είναι, κόρη μου· πλην, αν ξαναλάβω αυτά οπού σε edωσα, πρέπει να με νομίση ο κόσμος πως είμαι ένα έκτρωμα της φύσεως, ο πλέον σκληρός, ο πλέον...

ΛΙΖΕΤΑ: - Εγώ δεν ημπορώ να νιώσω το τι με λέτε, αυθέντη μου, πλην στοχάζομαι πως είμαι edική σας, αυτό εχώρησεν εις τον νουν μου. Πέτε με, δεν είμαι edική σας;

ΜΑΡΚΗΣ: - Ναίσκε, ναίσκε, ακριβή μου Λιζέτα, και σε το είπα, με φαίνεται, μίαν φοράν πως είσαι το πολυτιμότερον από όλα μου τα υπάρχοντα.

ΛΙΖΕΤΑ: - Και πάρετε με μαζί σας λοιπόν, αφού είμαι edική σας και αναγκαία.

ΜΑΡΚΗΣ: - Είσαι. ... (αχ, αυτό το κορίτσι με εκπλήττει και με πληγώνει) ⁶³, είσαι εδική μου, Λιζέτα, πλην δεν ημπορώ να σε πάρω... Άκουσε, Λιζέτα μου, άκουσε, αξιολάτρευτον και ερωτικόν πλάσμα. Εγώ είμαι άνθρωπος γνωστός εις όλους, άνθρωπος από γένος, με υποστατικά και μεγάλης τάξεως, με ανήκει μία ισότιμη σύζυγος, οπού να με δώση πολλήν προίκα και να έχη συγγενολόγι. Δια να υπανδρευθώ λοιπόν, πρέπει να αγαπήσω πρώτον ένα υποκείμενον όμοιον μου, και ύστερον να έμβω στο παιγνίδι. Πλην εγώ δεν ημπορώ τώρα να ορεχθώ άλλην έξω από εσένα... Να διατί... είμαι δυστυχής. Και με όλον οπού είσαι η αιτία της δυστυχίας μου, της συγχύσεως μου, των βασάνων μου, πάλιν περισσότερον είσαι ακριβή εις τα μάτια μου. Σε λατρεύω, Λιζέτα μου, δεν ημπορώ να σε δώσω να καταλάβης δια λόγου πόσον σε πονώ· είσαι έργον των χειρών μου, ελπίδα μου. Εγώ σε έπλασα (δια να ειπώ έτσι)· σε αγαπώ σαν πατέρας, ωσάν αδελφός και ωσάν φλογισμένος εραστής. Θε να ζήσω δυστυχισμένα, όταν σε υστερηθώ και χωρισθώ από λόγου σου. Αν κακομεταχειρισθώ πάλιν την εξουσίαν οπού έχω επάνω σου, θέλει ονομασθώ θηρίον αν σε στεφανωθώ, όλοι οι συγγενείς μου θε να θυμώσουν εναντίον μου, θε να με φαν, στενά μοι και τα δύο. Αυτή είναι η κατάστασις μου, ακριβή μου Λιζέτα. Κλάψε με λοιπόν τώρα, κόρη μου, λυπήσου με, συμπόνεσε με· αυτό μόνον σε ζητά ο φίλος σου, ο πατέρας σου, ο ευεργέτης σου ⁶⁴.

Εν όσω ομιλούσεν ο Μαρκής, η Λιζέτα ήτον καταβυθισμένη εις χίλιες ιδέες και κατεσπαραγμένη από άπειρες λυπηρές φαντασίες, αγνώριστες εις του λόγου της έως τότε. Μόλις εκαταλάμβανεν εκείνα οπού την έλεγεν ο υπερασπιστής της. Ήτον ένα χάος ανεξιχνίαστον αυτά δι' αυτήν, μία ανεμοζάλη, από την οποίαν ο νους της δεν ημπορούσε να έβγη.

ΛΙΖΕΤΑ: - Δια τούτο άραγε η κακορίζικη εγεννήθηκα εις τον κόσμον, δια να προξενήσω την δυστυχίαν του χρυσού ανθρώπου οπού με υψώνει εις τόσον βαθμόν ευτυχίας; ⁶⁵ Και δεν ημπορώ να χρησιμεύσω τελείως η καημένη εις τον πόνον σας; Αφού εκάμετε όσα καλά εις την κόρην σας, πώς να τα ανταμείψω; πώς να τα αντιπληρώσω; Δεν ημπορώ να συνεργήσω προς βοήθειαν σας τίποτες, τίποτες;... Αχ... ίσως περνά και από το δικόν μου χέρι κάτι τι, και δεν με το λέτε από ευσπλαγχνίαν σας, ως φαίνεται, δια να μη με λυπήσετε. Σας παρακαλώ, αυθέντη μου, ας είναι δια την ζωήν σας, εβγάλετε με από αυτήν την σύγχυσιν, εις την οποίαν κυματίζεται ο νους μου.

ΜΑΡΚΗΣ: - Ωραιότατη Λιζέτα, κόρη μου ⁶⁶, ανάστημα μου, αληθινή θυγατέρα μου (επειδή και σε έκλεξεν η καρδιά μου), ησύχασε πλέον, μη λυπάσαι. Η φρόνησις θέλει με οδηγήσει να εύρω κανένα ωφέλιμον ιατρικόν δια την τωρινήν αξιοδάκρυτον

⁶³ Καθ' αυτόν.

⁶⁴ Με δάκρυα.

κατάστασιν μου. Αγάπα με μόνον, καθώς σε αγαπώ με όλα μου τα σπλάγχνα, και βάστα την καρδιά σου...

ΛΙΖΕΤΑ: - Αχ, η κακορίζικη, χρειάζεται να με το παραγγείλετε; Εγώ δεν έχω άλλο εις τον νουν μου από το πουρνόν έως το βράδυ παρά την ευγενείαν σας. Ξυπνητή, κοιμουμένη, όλο την ευγενείαν σας συλλογούμαι, ονειρεύομαι, βλέπω. Αυθέντη μου, ευεργέτη μου, σας αφιερώνω όλες τες στιγμές της ζωής οπού με edώσετε...

ΜΑΡΚΗΣ: - Αξιολάτρευτον μου πρόσωπον⁶⁷, ουράνιε άγγελε μου⁶⁸ όχι, δεν είναι κανένα πράγμα εις όλην την κτίσιν οπού να σε παρομοιάζη... Αχ⁶⁹... ας μην αφήσω ατελείωτον το ψυχικόν οπού άρχισα. Έχε υγείαν, Λιζέτα μου... αύριον πάλιν... θέλω σε ξαναϊδεί.

ΛΙΖΕΤΑ: - Καθ' ημέραν θε να με γειτονεύετε, δεν είναι έτσι;

ΜΑΡΚΗΣ: - Ναι, κόρη μου, καθ' ημέραν, πλην αν λείψω και καμιά φορά, με το συγχωρείς· με φαίνεται πως δεν βλέπτει τίποτες...

ΛΙΖΕΤΑ: - Για όνομα Θεού, οχ, μη με κάμετε αυτό το κακόν, διατί με προξενεί μυρίους πόνους η απουσία σας...

ΜΑΡΚΗΣ: - Έχε υγείαν.

Ο Μαρκής ύστερον από αυτόν τον χαιρετισμόν έμεινεν εις μίαν σκληράν τυραννίαν, μην ηξεύροντας τι να αποφασίση. Όλος είχεν αποκαταστηθή μία φλόγα. «Αχ, ο δυστυχής (έλεγεν εις τον εαυτόν του), να πάρω δια σύζυγόν μου την Λιζέτα; Καλά... η καρδιά μου κλίνει, την πονεί. Αμή...ο κόσμος; η καταλαλιά, οπού εις τον αιώνα μας έφθασεν εις τον υπέρτατον βαθμόν; οπού η προίκα της γυναικός είναι τόσον αναγκαία εις την συνοίκησιν, όσον και αυτή η ιδία; Οι συγγενείς μου, η μεγάλη φαμίλια, εις την οποίαν έχουν σκοπόν να με προσκολλήσουν, και οπού η υπανδρεία μου με την Λιζέτα (αν την τελειώσω) θέλει γένει αιτία να έχω αιωνίως διχόνοιαν; Τί να κάμω; Αχ, ο άθλιος... Μα... καλύτερα ας νικήσω τον εμαυτόν μου, ας μετριάσω τον έρωτα μου, ας κάμω ορθήν χρήσιν του λογικού μου, ας λάβω προ οφθαλμών την τιμήν του γένους μου, ας υποφέρω τώρα τον έρωτα, και ίσως έλθη καιρός να χαρώ ο ίδιος διατί εφέρθηκα έτσι. Ελπίζω πως δεν μένω γελασμένος. Ας αποφύγω την Λιζ... Αχ. μα... διατί; Εκείνη η πτωχή δεν με βιάζει, το παν είναι στο χέρι μου, εις την απόφασίν μου στέκει... Όχι...πρέπει να την βλέπω συχνά, δια να συνηθίσω από πρωτύτερα, τρόπον τινά, το φαρμάκι οπού θε να με δώση τον θάνατον, καθώς λέγουν να έκαμε ποτέ ο Μιθριδάτης

⁶⁷ Την φιλεί.

⁶⁸ Εις τα φλογερά χείλη των εραστών όλες οι λέξεις είναι συγχωρημένες.

⁶⁹ Καθ' εαυτόν

⁷⁰, δια να το καταφρονήσω ύστερον, όταν θε να το γευθώ. Ο έρωτας είναι ένας θερμότερος παροξυσμός, ο οποίος ημπορεί να ιατρευθή κατ'ολίγον ολίγον ή να σκοτώση τον πάσχοντα. Ακολουθεί και αυτός την τάξιν των οξέων παθών, καθώς και με εκείνα παρομοιάζει: η αρχή του είναι σφοδρά, η ακμή του βιαιοτάτη·ήτις, αν τύχη και περάση, ανεπαισθήτως λαμβάνει ελάττωσιν».

Αφού ο Μαρκής έκαμεν αυτήν την απόφασιν, ήρχετο πλέον καθ' εκάστην να βλέπη την πονετικήν του Λιζέτα, και ενίοτε δύο φορές την ημέραν, αν το εσυγχωρούσαν οι δουλειές του. Εκείνη και επετούσεν από την χαράν της. Ο έρωτας, όσον επήγαινε, αύξαινε εις την καρδιάν του νέου. Πλην αυτός το ήξευρεν από πρωτύτερα πως θε ν'ακολουθήση έτσι το πράγμα και ήτον έτοιμος αρματωμένος με την υπομονήν και σωφροσύνην, επάσχιζε να αντιπολεμήση ως φιλόσοφος τες υπερβολές του φλογερού πάθους του. Επροφυλάττετο με προσοχήν να μην κάμη εκείνο οπού ο κόσμος ονομάζει τρέλαν. Η αγάπη του είχεν όλας τας φυσικάς της δυνάμεις, χωρίς να προέρχεται μήτε από ζηλίαν, μήτε να εξάπτεται από δόλους και πανουργίες. Η Λιζέτα ήτον απλή, άκακη. Δεν έκρυπτε μήτε αυτή την τρυφεράν αγάπην της. Η αισθαντική καρδιά της εφλογίζετο από την καθαράν λάβραν της, ωσάν ένα ευώδες ξύλον οπού καιόμενον εβγάνει μίαν φλόγα λαμπράν και εκχύνει εκείνην την ηδονικήν ευωδίαν, η οποία προξενεί την ευχαρίστησιν της ψυχής. Ο Μαρκής, όντας λοιπόν κύριος του εαυτού του και αυτεξούσιος, όταν ήθελε να την απόλαυση, δεν έπασχε να εύρη την οκαζιόνε δια να την χάρη. Όλες οι ημέρες ήτον μία δια λόγου του. Όθεν με όλην την έξαψιν οπού εδιήγειραν εις τα σωθικά του τα θέλγητρα της Λιζέτας, με όλα τα ηδονικά χάδια της, αυτός εβαστούσε την όρεξίν του και ενικούσε πάντα τον εαυτόν του, χωρίς να δείξη καθόλου ανθρωπίνην ασθένειαν, μήτε κανένα αδιάκριτον κίνημα.

⁷⁰ Μιθριδάτης (βασιλεύς του Πόντου εις την Μικρήν Άσίαν), υιός του Μιθριδάτου, καλουμένου Ευεργέτου. Επειδή και τον είχε παρατήσει ο πατέρας του εις φιλόδοξους ανθρώπους να τον αναθρέψουν, επροφυλάττετο από φαρμάκι, οπού, αν ήθελαν, ημπορούσαν να τον δώσουν, μεταχειριζόμενος καθ' εκάστην τα πλέον λεπτά φαρμάκια και αντιφάρμακά των. Όταν τον κατεδίκασεν εις θάνατον ο υιός του Φαρνάσης, έτρεξεν εις τον γυναικωνίτην του σπιτιού του, επότισε πρώτον την βασίλισσάν του, έπινε και αυτός ο ίδιος μίαν αρκετήν δόσιν. Η συνεχής χρήσις όμως των αντιφαρμάκων οπού είχε πάρει εις την ζωήν του, και προπάντων το ονομαζόμενον Μιθριδάτειον (εδικόν του εφεύρημα), εμπόδισε την ενέργειαν, και έτσι εκτυπήθη μόνος του με σπαθί. Πλην, με το να μην έγινε θανατηφόρος η πληγή, παρεκάλεσεν έναν όφικιάλον οπού ευρέθη κοντά του να τον κάμει την θλιβεράν χάριν και να τον τελειώση.

Ο κρυφός έρωτας τους εφανερώθη

Επέρασεν από τον νουν της δασκάλισσας, εν τοσούτω, ότι αύξησεν η φιλία των δύο νέων. Η Λιζέτα δεν έκρυβε καθόλου τον εγκάρδιον πόνον οπού εκατέτρωγε τα σπλάγχνα της δια τον ευεργέτην της. Τον απέδειχνε με κάθε λογής τρόπον, με τα λόγια της, με την σκυθρωπήν λύπην εις την απουσίαν του, με την υπερβολικήν χαράν την ώραν οπού εκείνος επλησίαζε κοντά της, με την ανέκφραστον ηδονήν της όταν τον έβλεπε να εμβαίνει, με τα δάκρυα της, τα οποία συχνά εσυντρόφευον, τόσον την έλευσιν του όσον και τον μισεσμόν του. Η τρυφερή και ευγενική καρδιά της αισθάνετο όλην την βιαίαν ορμήν ενός σφοδρού έρωτος, ενωμένην με όλην την γλυκύτητα της ευγνωμοσύνης και ανακατωμένην με τα τιμημένα φρονήματα, την προσήλωσιν εις τον εραστήν της, την καλήν υπόληψιν και το βαθύτατον σέβας.

ΔΑΣΚΑΛΙΣΣΑ: - Κόρη μου, βλέπω και πάρα πολύ αγαπάς τον ευεργέτην σου. Κοίταξε καλά, αυτό το πάθος ημπορεί να σε φέρη εις πολλά, να σε καταταυραννήση και να σε καταντήση τέλος πάντων να ζήσης δυστυχισμένα και κακορίζικα εις το εξής.

ΛΙΖΕΤΑ: - Να ζήσω δυστυχισμένα, κερά μου; Αχ, αυτό δεν είναι τρόπος να γένη. Ό,τι πράγμα και αν έχη την παραμικράν σχέσιν με τον χαριτωμένον πατέρα μου, αφεύκτως πρέπει να προξενήση την ευτυχίαν μου.

ΔΑΣΚΑΛΙΣΣΑ: - Κόρη μου, βάστα την καρδιά σου, σε λέγω, διατί εκείνος ημπορεί να υπανδρευθή και ύστερα;...

ΛΙΖΕΤΑ: - Πολλά καλά, αν εύρη καμίαν αγαθής ψυχής και εύμορphen νέαν, ας την πάρη, διατί όχι; το χαίρομαι. Τότε ίσως ευσπλαγχνισθή και με βάλη μαζί με την αρχόντισσαν του, και ημπορώ να τον βλέπω κάθε στιγμήν.

ΔΑΣΚΑΛΙΣΣΑ: - Αν είναι κατά τα λόγια σου και τα φρονήματα σου, δεν έχω πλέον τι να σε ειπώ· επειδή και φέρεσαι καθώς πρέπει.

ΛΙΖΕΤΑ: - Και πώς, κερά μου; νομίζετε ότι δεν έχω τους στοχασμούς οπού ανήκουν δια τον ευεργέτην μου;

ΔΑΣΚΑΛΙΣΣΑ: - Όχι, κόρη μου- πλην, εις την ηλικίαν σου, ημπορεί να έχη κανείς έρωτα και να τον νομίζη ευγνωμοσύνην.

ΛΙΖΕΤΑ: - Έτσι είναι, και εγώ το αισθάνομαι αληθινά· όταν εξετάζω την καρδιά μου, την ευρίσκω πως αγαπά τον αυθέντην της με τα σωστά της. Τον αγαπώ σαν κόρη του... αν... ήτον πατέρας μου. Τον αγαπώ σαν κορίτσι... αχ... αν ήτον άνδρας μου... Τον αγαπώ ωσάν έναν αξιολατρευτον υπερασπιστήν μου. Εγώ ήθελα (και το νομίζω άκραν ευτυχίαν μου), εγώ ήθελα να τον δουλεύω αιωνίως όλα τα του σπιτιού να περνούν από

το χέρι μου, όλα να τα ετοιμάζω, εγώ να κάμνω όλα εκείνα όπου τον χρειάζονται. Δεν είναι επίγειος άνθρωπος ο περιπόθητος ευεργέτης μου, είναι ένας θεός δια λόγου μου.

ΔΑΣΚΑΛΙΣΣΑ: - Ωραιότατη κόρη μου⁷¹... ακριβή μου Λιζέτα, αχ, πόση απλότης και φλόγα κατοικεί εις τα φύλλα της καρδιάς σου και δεν έχεις είδησιν άμποτες η τύχη να σε τα φέρη δεξιά, πλην...

Ο Μαρκής παίρνει τα μέτρα του πως να φερθή προς την Λιζέτα

Όταν εγύρισεν ο Μαρκής, η δασκάλισσα τον είπεν λέξιν προς λέξιν την συνομιλίαν όπου είχε μαζί με την Λιζέτα.

ΜΑΡΚΗΣ: - Πιστεύετε, κερά μου, πως να στοχάζωμαι και εγώ διαφορετικά από λόγου της;

ΔΑΣΚΑΛΙΣΣΑ: - Μα τί έχετε κατά νουν να την κάμετε, στο θεό σας, τέλος πάντων;

ΜΑΡΚΗΣ: - Αυτό είναι όπου με συγχύζει, αυτό με σκοτώνει. Να την πάρω γυναίκα μου... είναι η πλέον ευγενεστέρα ιδέα, ίσως η πλέον εύλογος επειδή και η ευτυχία μου είναι σε λόγου της προσηλωμένη. Μα... το συγγενολόγι μου... ο κόσμος... εις την Κούρτην; τί θε να ειπούν; με τι μάτι θε να την κοιτάζουν;

ΔΑΣΚΑΛΙΣΣΑ: - Και πώς; δεν έχει και αυτή συγγενείς όπου να είναι κομμάτι...

ΜΑΡΚΗΣ: - Έχει συγγενείς τιμημένους η καημένη... Αν ήμουν κανένας ποταπός... (αχ, τρισμακάριστη πτώχεια!), ημπορούσα τότε να την πάρω, και να τιμηθώ συγγενεύόμενος μαζί της. Ένας άνθρωπος της τάξεως μου όμως δεν ημπορεί να πάρη όποιαν θέλει, αν δεν είναι από γένος· ή, αν λείπη το γένος, τα πολλά έχη της καν να θαμπώνουν τα μάτια του κόσμου και να τον εμποδίζουν από του να καταγίνεται να εξακρίβωση την αρχήν της γενεάς της. Τί κατάχρησις του καιρού μας! Αν έπαιρνα ο δυστυχής την κόρην ενός πλουσίου αδικητού, όπου με τες αρπαγές του να αφάνισεν έναν κόσμον, όπου εξ αιτίας του να γογγύζη και να μουρμουρίζη ένας λαός, ήθελαν με συγχωρήσει να λάβω μέρος εις τες αδικίες του, να ανακατώσω το αίμα μου με το εδικόν του, να εξευγενίσω τες κλειψιές του, κάμνοντας τες να μετέλθουν εις τα παιδιά μου και η κόρη ενός τιμημένου και ήσυχου συμπολίτου μου, όπου δεν έβλαψε τελείως κανέναν, δεν είναι αξία δια λόγου μου;... Αχ, τί κακία!

ΔΑΣΚΑΛΙΣΣΑ: - Εγώ δεν ημπορώ να σας ειπώ περί τούτου, αυθέντη μου, τίποτες. Ο τρόπος με τον οποίον έως τώρα εφέρθητε δείχνει τόσην ευγένειαν, μεγαλοπρέπειαν και καλωσύνην, όπου επαρακινήθην να συλλάβω και εγώ δια την υπόληψίν σας ένα μέρος από τα φρονήματα της ψυχοκόρης σας. Συμβουλευθήτε την ευγενικήν καρδιά σας. Εκείνη μονάχη ημπορεί να σας ερμηνεύση το τι να κάμετε.

⁷¹ Χαϊδεύοντάς την.

ΜΑΡΚΗΣ: - Η καρδιά μου με παρακινεί, με βιάζει, λέγει να πάρω την Λιζέτα μου. Εγώ όμως πάλιν διστάζω και θέλω να συμβουλευθώ κατά μόνας με την ιδίαν, να την ειπώ τες αιτίες οπού με παρακινούν εις αυτό το συνοικέσιον, εκείνες οπού με εμποδίζουν, και εν ενί λόγω όσα ήθελα συντύχει περί τούτου εις ένα αδιάφορον τρίτον υποκείμενον, και να ιδώ τί απόφασιν θε να κάμη εκείνη. Θέλω να με συντύχη με ειλικρίνειαν και να με δώση την τελευταίαν γνώμην της.

Η Λιζέτα παρακαλεί τον Μαρκή να μην την στεφανωθή

Επλησίασεν εις την Λιζέτα και την εξήτησε να συνομιλήσουν μίαν στιγμήν.

ΜΑΡΚΗΣ: - Έχω να σε συμβουλευθώ δια την παρούσαν κατάστασιν μου, ακριβή κόρη μου. Ήλθε πλέον ο καιρός οπού κάμνει χρεία να υπανδρευθώ. Η συνήθεια του τόπου, τα καθήκοντα της ευγενείας, οι συγγενείς μου, θέλουν να πάρω δια συμβίαν μου μίαν ευγενή και πλουσίαν, η καρδιά μου δεν το στέργει, αλλά εδόθη ολάκερη, χωρίς να μ' ερωτήση, εις την αγάπην μιας νέας και νόστιμης κοπέλας. Αν κάμω το πρώτον, όλος ο κόσμος θέλει το εύρει εύλογον. Θέλω προχωρέσει, θέλω κυβερνηθή, βοηθούμενος από τους συγγενείς εκείνης οπού πάρω, ημπορώ να λάβω και κανένα μεγάλον οφίκιον εις την Κούρτην, να δουλεύσω την πατρίδα μου και να αποκτήσω όνομα, Προς τούτοις, τα παιδιά μου θέλουν με ευχαριστεί κανέναν καιρόν, με το να τα έκαμα να γεννηθούν εις την ευγενείαν... Μα... με όλα αυτά τα καλά, άραγε θέλω ζήσει ευτυχής; Δεν το πιστεύω, επειδή και λατρεύω υπέρ φύσιν την νέαν οπού προκρίνει η καρδιά μου. Ωστόσο αν εκπληρώσω τον πόθον μου παίρνοντας την, άπειρα ενάντια στοχάζομαι πως ημπορούν να μ' ακολουθήσουν. Κατά πρώτον, θέλουν με κατηγορήσει όλοι κοινώς. Οι συγγενείς μου δεν θέλουν Με το συγχωρήσει κατ' ουδένα τρόπον. Μία παρόμοια υπανδρεία θέλει παρακινήσει όλους εις την Κούρτην να με κοιτάζουν με άγριον μάτι, έξω από τους εχθρούς μου, ο ίδιος Ηγεμών θέλει με βλέπει σαν έναν γυναικομανή άνθρωπον και ανάξιον μεγάλων κατορθωμάτων, επειδή και δεν ημπόρεσα να νικήσω την ερωτικήν μου κλίσιν. Πρέπει λοιπόν να ζήσω ξεμακρυσμένος εις το έξης από τους ομοίους μου μίαν ζωήν ποταπήν, ανωφελή και κακορίζικην. Κανέναν καιρόν τα ίδια παιδιά εκείνης οπού προκρίνω σήμερα, θέλουν με επιπλήξει δια την υπερβολικήν αγάπην οπού έλαβα δια την μητέρα τους. Με όλον τούτο, αν συγκρίνω τα τέλη με τας τωρινάς μου αποφάσεις, εγώ στοχάζομαι πως θε να ζήσω ευτυχισμένα με εκείνην οπού αγαπώ. Επειδή έχω αρκετά πλούτη όσον δια τους δυο μας, ημπορούμεν να διάγωμεν μίαν ζωήν τακτικήν ευρίσκοντες εις την αμοιβαίαν απόλαυσιν μας όλες τες ηδονές, θέλομεν περάσει ήμερες ωσάν εκείνες του χρυσού αιώνος ⁷². Τί να κάμω; τί με συμβουλεύεις,

⁷² Ο Ζεύς, θυμωθείς κατά του πατρός αυτού Κρόνου, απεδίωξεν αυτόν εις την Ιταλίαν. Ιανός ο τότε βασιλεύων τον εδέχθη. Εξ αίτιας της ελεύσεως του θεού εβλάστανον όλα, χωρίς να γεωργήση τινάς οι άνθρωποι έλουσαν με αγάπην, η δικαιοσύνη εφυλάττετο και όλοι ήτον ευτυχισμένοι, δια τούτο ωνομάσθη εκείνος ο καιρός «χρυσούς αιών».

ακριβή μου Λιζέτα; Ξεύρω πως έχεις γνώσιν, και ένα νουν οπού δεν εδολώθη ακόμη από τες ιδέες των ανθρώπων και από την κινδυνώδη πολιτικά των ισχυρογνωμόνων φαμελιών δια τα προνόμια τους, τα ποια αυτές φαίνεται να εβύζαξαν μαζί με το γάλα της ανατροφής των!

ΛΙΖΕΤΑ: - Αυθέντη μου, η τιμή οπού κάμνεται εις την δούλην σας, ζητώντας συμβουλήν, με παρακινεί να μην κρύψω την γνώμην μου, αλλά να σας ειπώ εκείνο οπού στοχάζομαι.

ΜΑΡΚΗΣ: - Δεν αμφιβάλλω πως θε να με ειπής το ότι σε ειπή η καρδιά σου. Άφησε την λοιπόν, κόρη μου, και να είσαι βέβαιη πως θέλω ακολουθήσει την απόφασιν της.

ΛΙΖΕΤΑ: - Γνωρίζω πως με τιμάτε υπέρ αξίαν ⁷³, πλην αυτό ανάγεται εις την ευγένειαν σας, με το να είμαι ανάστημα σας. Ήθελα σας ζητήσει διορίαν έως αύριον να συλλογισθώ, και να δώσω την τελείαν απόκρισιν εις την ερώτησιν σας. Στοχάζομαι όμως πως δεν είναι καιρός απορίας και ότι, χρόνους να συλλογάται κανείς, δεν ωφελείται παντελώς εις το να μετρίαση ή να προσθέση κατά τούτο την κρίσιν του ορθού λόγου. Ενθυμούμαι τες απερασμένες οπού με edίδετε μερικάς φρονίμους συμβουλάς. Ομιλούσατε δια το ζαριφλίκι και ξελαγιασμόν των γυναικών και, αφήνοντας την καταφρονετικήν πρόληψιν οπού έχει δι' αυτά όλος ο κόσμος, edείχνατε πως τάχα δια το πρώτον δεν σας κόφτει τόσον και πω τες συμπαθείτε ως ασθενή μέλη, πλην δια το δεύτερον, επειδή και πρετεντέρουν (καθώς το λέγουν εκείνες) ν' ακολουθούν την απλότητα της φύσεως και παραβλέπουν τους επαίνους οπού ήθελε τες δώσει η κοινότης δια την σωφροσύνην τους, προκρίνοντας την προσωρινήν ηδονήν εις την οποίαν τες έλκει η ανθρώπινη ασθένεια, θυμηθήτε πως σας εκακοφαίνετο. Ελέγετε προς τούτοις πως εκείνο οπού συνθέτει την ανθρωπίνην συνοίκησιν και συνέλευσιν είναι οι νόμοι, από τους οποίους πάλιν υπερτερεί ως κυριώτερος εκείνος οπού προστάζει κάθε ένας να εξουσιάζη το edικόν του. Όλοι αυτοί φυλάττονται κατά το μάλλον και ήττον. Ο της εμπιστοσύνης των γυναικών όμως, καθό πλέον ντελικάτος, πρέπει να είναι απαραβίαστος, όποια τον παραβαίνει, λοιπόν, δεν είναι αξία επαίνου ⁷⁴. Εμένα δεν με τυχαίνει τώρα να κάθωμαι να πουλώ φιλοσοφίαν, και προ πάντων εις τον πατέρα μου, πλην σας ενθυμίζω τα λόγια σας. Η ευγένεια σας είστε μιας τάξεως οπού έχει τους νόμους της και τες συνήθειες της. Πρέπει να τες ακολουθήσετε ⁷⁵, και τότε κάμνεται το χρέος σας, το κυριώτερον από τα ποια είναι το να συνοικήσετε με μίαν οπού να την ευρίσκη εύλογον όλος ό κόσμος. Ανάγκη είναι λοιπόν εξάπαντος να το κάμετε. Αφήσετε την δυστυχισμένην εκείνην οπού ζητά η καρδιά σας. Εκείνο οπού ημπορείτε να την δώσετε, χωρίς να βλαφθήτε, είναι η υπόληψις, η συμπόνεσις και η φιλική αγάπη, πλην μη την προσφέρετε εκείνο οπού και αυτή ίσως δεν... πρέπει να το δεχθή.

⁷³ Εδώ πρέπει αστοχασθεί κανείς ένα νέον κορίτσι πως λαλεί, και όχι ένας γνωστικός γέρων. Η συμβουλή κλίνει κομμάτι εις το ιντερέσον της, πλην το πάθος δεν την αφήνει ελευθέραν να συντύχη κατά του εαυτού της.

⁷⁴ Τον γγίζει κομμάτι.

⁷⁵ Εξ ανάγκης αντιφάσκει, και ακουσίως λαλεί έτσι.

ΜΑΡΚΗΣ: - Λιζέτα μου... η απόφασις οπού κάμνεις εναντίον της δυστυχισμένης ήξευρε πως σε εγγίζει, επειδή και... είσαι του λόγου σου ή ίδια.

ΛΙΖΕΤΑ: - Και πως, αυθέντη μου; νομίζετε ότι δεν το ένιωσα;

ΜΑΡΚΗΣ - Αχ, ακριβή μου Λιζέτα, φέρεσαι λοιπόν κατά του εαυτού σου; Αρνείσαι, καθώς βλέπω, εκείνον οπού πονείς, μόνον και μόνον δια να τον καταπείσης; Κόρη μου, πολύτιμον μου ανάστημα (καθώς αγαπάς να σε λέγω πάντοτε), πόσον με καταστήνεις ερωτικόν με το μέριτον σου και την εντέλειαν της γνώσεως σου! Αχ... ποία άλλη είναι αξιωτέρα δια λόγου μου. έξω από εκείνην οπού μονάχος μου με τόσην φροντίδα και χαράν ανάθρεψα;

ΛΙΖΕΤΑ: - Αυτή δεν είναι αξία να ονομασθή δικαίως ανάστημα σας, αν είχε ποταπώτερα φρονήματα και πλέον χαμερπείς στοχασμούς. Πόσα πικρά δάκρυα, δεν ήθελε χύσει βλέποντας τον υπεραπιστήν της παρακάτω από τους ομοίους του, να καταλείτεται εις τον ζόφον της πενιχρότητος, οπού ελέγετε πρωτύτερα; Αχ..., ευεργέτη μου, εγώ δεν την θέλω τέτοιαν ελπιζομένην ευτυχίαν, αλλά... μόνον καυχωμένη εις το να είμαι δούλη σας, ευτυχισμένη εις το να με πονήτε και παρηγορουμένη εις το να σας βλέπω, θέλω σας αφιερώσει όλες τες στιγμές της ζωής μου. Δουλεύσετε την πατρίδα, καθώς με είπετε, και σας βεβαιώνω πως θέλετε αποκτήσει την φήμην οπού το μέριτον σας (αχ, και ποιος έχει περισσότερον από την ευγενείαν σας!) οπού το μέριτον σας μέλλει να σας προξενήση. Όσον δια λόγου μου, θέλει σεμνύνομαι, κηρύττοντας με δέκα γλώσσες την αγαθότητα του γλυκύτατου πατρός μου. Θε να λέγω πως συγγενεύομαι μαζί του με τους γλυκείς δεσμούς του έρωτος και της ευγνωμοσύνης. Θε να πετώ από την χαράν μου εις κάθε ευγενικόν κατόρθωμα σας, εις κάθε ευτυχίαν οπού σας έλθη. Και αναμεταξύ εις τα τόσα καλά, οπού σας επεύχομαι, το πρώτον είναι να επιτύχετε μίαν σύζυγον⁷⁶ οπού να αύξηση τα πλούτη σας (με το να βλέπω πως τα καλομεταχειρίζεσθε). Η δόξα του ονόματος σας με κάμνει, αυθέντη μου... Σας υπόσχομαι να συνευτυχώ εις την ευτυχίαν σας, να συνδοξάζωμαι εις την δόξαν σας. Κατανεύσετε λοιπόν να απολαύσετε και μονάχος σας τα αγαθά οπού σας προσμένουν. Τα παιδάκια σας θέλει με είναι το ακριβώτερον πράγμα οπού να έχω εις τον κόσμον, μετά την ευγενείαν σας. Με δάκρυα σας ζητώ την χάριν αυτήν (η όποια είναι το γλυκύτατον χρέος μου), να με δώσετε την άδειαν να φροντίσω περί αυτών, καθώς εφροντίσετε δια τ' εμένα, θέλει είμαι η πρωτόγονος αδερφή τους, η δευτέρα μητέρα τους, θέλω σας αγαπά και σας δουλεύει με την ψυχήν μου, βλέποντας τους ωραιότατους καρπούς ενός τοιούτου χρυσού δένδρου. Δότε τα όμως μίαν αξίαν μητέρα, οπού έχοντας τες αρετές και προτερήματα του πατρός τους, να είναι αξία δια να γένη σύζυγος σας. Η πλέον ευγενική, η πλέον κοσμία, η πλέον φρόνιμη οπού ημπορεί να ευρεθή, εκλέξετε την μία τοιαύτη πρέπει να αξιωθεί έναν τοιούτον αξιολάτρευτον άνδρα.

⁷⁶ Την περιχύνουν τα δάκρυα.

ΜΑΡΚΗΣ: - Με παρακινείς, Λιζέτα μου; με συμβουλεύεις να το κάμω, κόρη μου; Αχ... τα λόγια σου με απονεκρώνουν και με εμψυχώνουν ενταυτώ· με θάπτουν εις τον βυθόν της λύπης και με υψώνουν υπεράνω του εαυτού μου, με κάμνουν να αναλύσω και πάλιν με δίδουν κάποιαν δύναμιν και ελπίδα εις το να τα τελειώσω. Αχ... ο δυστυχής... πόσον η ανάγκη με στενοχωρεί να κάμω εκείνο οπού η ψυχή μου τρομάζει⁷⁷. Σε... αφήνω... υγείαν... κόρη μου⁷⁸· εις το εξής... αληθινά θε να σε βλέπω πλέον ωσάν πατέρα... Έχε... υγείαν, Λιζέτα μου... θε να περάσουν μερικές ημέρες χωρίς να με ιδής. Με δίδεις την άδειαν, κόρη μου;

ΛΙΖΕΤΑ: - Κάμετε εκείνο οπού σας αρέσει, αυθέντη μου· εγώ είμαι πάντοτε πρόθυμη δούλη σας.

ΜΑΡΚΗΣ: - Δεν ημπορώ να περιγράψω την άκραν αδημονίαν της καρδιάς μου πλην... καυχώμαι καν εις την εκλογήν οπού έκαμα και σε υπεραγάπησα από την πρώτην στιγμήν οπού σε είδα. Είσαι η δόξα μου, ακριβή μου Λιζέτα, είσαι το τιμιώτερον πράγμα οπού να βλέπω εις το παν, δια το οποίον θέλει υπεραίρομαι εις όλην την ζωήν μου. Έχε... υγείαν.

ΛΙΖΕΤΑ: - Ταπεινή δούλη σας.

Υπανδρεία του Μαρκή

Έτσι λέγοντας εμίσευσε με χίλια διάφορα πάθη εις την ψυχήν, ευσπλαγχνίαν, αγάπην, χαράν, δόξαν και τα λοιπά, αφήνοντας την εις τον αυτόν ενθουσιασμόν. Αφού ήλθε λοιπόν εις το σπίτι, η μητέρα του τον εμήνυσε να πηγαίνει εις τον ονδά της, και ύστερον από άλλες συνομιλίες άρχισε να τον λέγη:

ΜΗΤΕΡΑ: - Άκουσα, παιδί μου, πως απόκτησες μίαν εύμορφην αμορέζα. Αληθινά είναι;

ΜΑΡΚΗΣ: - Όχι, κερά μου. Εκείνος οπού σας την ωνόμασεν αμορέζαν μου έχει μεγάλο λάθος.

ΜΗΤΕΡΑ: - Μη ζητής να το κρύψης από μένα. Ηξεύρεις πως σε αγαπώ.

ΜΑΡΚΗΣ: - Ο σκοπός μου δεν είναι να σας το κρύψω, πλην να σας διηγηθώ τω όντι πως τρέχει η υπόθεσις.

⁷⁷ Με δάκρυα.

⁷⁸ Την φιλεί.

Έπειτα εδιηγήθη όλην την ιστορίαν της Λιζέτας, σιωπώντας την κλίσιν οπού είχε να την πάρη γυναίκα του και τον σφοδρόν ερωτά του: «Καθώς ακούσετε, την αγαπώ εκ καρδίας, την αγαπώ ωσάν πατέρας. Έχει ένα τόσον ξεχωριστόν μέριτον, οπού, αν την ιδήτε και την γνωρίσετε, θε να την αγαπήσετε και η ευγενεία σας η ίδια περισσότερον από λόγου μου. Καυχώμαι δια τα προτερήματα της, τόσον τα φυσικά όσον και δι' εκείνα οπού απόκτησεν από την ανατροφήν. Αν δεν ήμουν εγώ, τί ήθελε γένει η ζαβάλισσα;... Ο Πυγμαλίων, κερά μου, ήτον ολιγώτερον εκστατικός δια το ωραίον άγαλμα του, παρά εγώ δια την Λιζέτα μου. Θέλω παρακαλέσει την σύζυγον μου, όταν υπανδρευθώ, να την πάρη μαζί της στο σπίτι και να την μεταχειρίζεται ωσάν να ήτον μία κόρη μου από την πρώτην γυναίκα μου. Τελευταίον, όσες ευεργεσίες ήθελα κάμει εις το έξης προς αυτήν, να περνούν από το χέρι της γυναικός μου».

ΜΗΤΕΡΑ: - Αυτό οπού με λέτε τώρα με έδωσε κομμάτι αναψυχήν. Έχεις λοιπόν σκοπόν να υπανδρευθής, παιδί μου;

ΜΑΡΚΗΣ: - Ναι, κερά μου, με την ευχήν σας είμαι αποφασισμένος, αν το μέρος ευρεθή ισότιμον. Θέλω να είναι από γένος, να έχη ωραιότητα, προτερήματα και πλούτη.

ΜΗΤΕΡΑ: - Είσαι τη αληθεία πολλά φρόνιμος, παιδί μου, και με χαροποιείς εις άκρον. Πίστευσε με ότι αυτή οπού απεφασίσθη να σε δώσωμεν έχει όλα αυτά οπού ζητείς, είναι πολλά νέα, πλουσία, νόστιμη και στολισμένη με άπειρες χάριτες. Είναι η ωραία Εριφύλη, την οποίαν συμπεραίνω πως την γνωρίζεις.

ΜΑΡΚΗΣ: - Αληθινά την είδα μια φορά και μ' εφάνη μια κοπέλα χωρίς κουσούρι. Η μητέρα της όμως είναι τρομερή και διεστραμμένη γυναίκα.

ΜΗΤΕΡΑ: - Τί σε κόφτει; δεν θε να πάρης εκείνην. Αύριον έχω απόφασιν να σε πηγαίνω εκεί.

ΜΑΡΚΗΣ: - Όταν αγαπάτε, κερά μου, είμαι έτοιμος.

ΜΗΤΕΡΑ: - Ο πατέρας σου θε να το υπερχαρή. Ας πάμε να τον ειπούμεν την απόφασιν σου.

Ο πατήρ του Μαρκή, μένοντας ευχαριστημένος δια τους τιμημένους σκοπούς του υιού του, είπεν εις την γυναίκα του:

ΠΑΤΗΡ: - Βλέπετε, κοκόνα μου, πως ο κυρ Πιλιάν δεν ήξευρε τι έλεγε, θέλοντας να μας πληροφορήση ότι ο Μαρκής είχαν αμόρι;

ΜΑΡΚΗΣ: - Συγχωρήσετε με, αυθέντη μου, αυτήν οπού ευσπλαγχνιζόμενος έθρεφα μέχρι τούδε, είναι ένα ορφανόν κορίτσι, δια το οποίον λαμβάνω την φροντίδα της καλής ανατροφής του και ζητώ την πατρικήν αγάπην σας δια λόγου της·καθώς

επαρακάλεσα και την κερά μητέρα μου, ήτις έλαβε την καλωσύνην να με την υποσχεθή.

ΠΑΤΗΡ: - Να ιδούμεν. Αν είναι το πράγμα κατά τα λόγια σου, μετά πάσης χαράς.

Τη επαύριον η μητέρα επρόσφερε τον υιόν της εις την Κοντέσαν συμπεθέρα της και, με το να είχαν ψημένες τες δουλειές προ ήμερων και το συνοικέσιον σχεδόν έτοιμον, τον εδέχθησαν με άκραν περιποίησιν. Εγώ αποσιωπώ τώρα όλες τες περιστάσεις οπού εσύντρεξαν εις αυτήν την υπανδρείαν. Η χαριτωμένη Εριφύλη ήτον ωραιότητα. Ο Μαρκής την εστεφανώθη, και η ετοιμασία της χαράς εσούρδισε μόνον δέκα ημέρες.

Τό βράδυ, όταν έμειναν μόνοι οι δύο νεόνυμφοι, ερρέθη λόγος περί της Λιζέτας, και με όλον οπού η νέα Μαρκέζα είχε μίαν λεπτήν ιδέαν του πράγματος, ο άνδρας της την επληροφόρησε καθώς έπρεπε, καταπειθοντάς την να την πάρη κοντά της και να την έχη πάντα μαζί της. Έτσι λοιπόν ο Μαρκής το πουρνό επήγε να φέρη την ορφανήν εις το σπίτι του, υπακούοντας εις τα παρακαλέσματα της γυναικός του. «Λιζέτα, εγώ υπανδρεύθηκα» την είπε βλέποντας την.

ΛΙΖΕΤΑ: - Είστε ευχαριστημένος, αυθέντη μου;

ΜΑΡΚΗΣ: - Ναι, κόρη μου.

ΛΙΖΕΤΑ: - Αυτό επιθυμούσα, αυτό ετσίριζα, να σας ιδώ ευτυχισμένον.

ΜΑΡΚΗΣ: - Ήξευρε λοιπόν πως είμαι, και τώρα θέλεις το βεβαιωθή: Η νέα σύζυγος μου επιποθεί να σε γνωρίση και, αν συμφωνήσουν οι γνώμες σας (καθώς είμαι βέβαιος), ποτέ δεν θέλετε ξεχωρισθή. Θέ να ζήτε σαν αδελφές. Θε να παρηγορούμαι και εγώ βλέποντας κοντά μου τα υποκείμενα οπού ηδύνεται η καρδιά μου να αγαπά.

Έλα, ακριβή μου Λιζέτα, εις τες αγκάλες εκείνης οπού είναι άλλος εγώ.

Το κορίτσι με υπερβολικήν χαράν ακολούθησε τον υπερασπιστήν του.

Η νέα Μαρκέζα την εδέχθη με άπειρα δείγματα μιας τρυφερώτατης αγάπης, και με το να είχαν έβγη τότε γλήγορα από το μοναστήρι ⁷⁹, ως συνομήλικην με την Λιζέτα, την εφαίνετο πως είναι ακόμη εκεί και βλέπει μίαν από τες συντρόφισσες της, όντας δε και η ίδια ωραιότητα, δεν εξηλοφθονούσε δια τα κάλλη εκείνης.

Η ορφανή, αφού εκαλοστολίσθη, εφάνη εις τους μουσαφίρηδες στο πλάγι της νεόνυμφης. Όλοι εξεπλάγησαν εις την τόσην καλουτσικιάν της, και προ πάντων εις την ταπεινοφροσύνην της. Ερώτησαν κρυφά την Μαρκέζα μερικοί ποια είναι αυτή η καινούρια βουκίτσα. Εκείνη απεκρίθη πως είναι συγγένισσά της, την αλήθειαν όμως μόνον εις την πενθεράν της και την μητέρα της ωμολόγησεν. Η πενθερά την εχάρη

⁷⁹ Εις την Ευρώπην είναι συνήθεια να αναθρέφονται τα κορίτσια των ευγενών εις μοναστήρια καλογραίων κτισμένα επί τόπου. Εκεί μανθάνουν γράμματα, κεντήματα και μουσικά όργανα μέχρι της ηλικίας των δεκατριών, δεκατεσσάρων χρόνων, ή και επέκεινα και ύστερον εβγαίνουν και υπανδρεύονται, ή καλογαιρεύουν εκεί, αν θέλουν.

καθ' υπερβολήν και το απέδειξε με χίλια χαδεύματα οπού την έκαμνεν. Η μητέρα, εκ του εναντίου, εκοίταζε την δυστυχή πτωχήν με ένα τόσον άγριον μάτι, οπού ολίγον έλειψε να την ρουφήξει. Ο Μαρκής και την επαρατήρησεν. Όθεν επάσχιζε να μην αφήση να ριζωθούν εις το πνεύμα της πενθεράς του αχαμνές ιδέες περί της ψυχοκόρης του. Την εφώναξεν εις μίαν κόχην και την εδιηγέθη απ' αρχής την ιστορίαν της Λιζέτας με έναν κατανυχτικόν τρόπον, οπού ενόμιζε πως ήθελε την παρακινήσει εις ευσπλαγγίαν. Πλην είχε λάθος. Καθώς φαίνεται, είχε μιλήσει με πολλήν θερμότητα διαφενδεύοντάς την. Εν τω άμα η υπερηφάνεια και η φιλαυτία της Κοντέσας πενθεράς του επαροξύνθη, και άφρισε βλέποντας ένα πτωχοκόριτσον να ισοτιμήται με την ευγενικήν θυγατέρα της. Έδωσεν ευθύς τον γαμβρόν της να καταλάβη πως δεν το στέργει κατ' ούδένα τρόπον. Εκείνος όμως, ευγενούς καρδίας άνθρωπος όντας, απεφάσισε να μην θυσιάση αδίκως ένα άκακον πλάσμα, να χάση και τον μισθόν του. Διά να ζήση λοιπόν ειρηνικά, έκρινεν αναγκαίον να βαστάξη μίαν καθαράν διαγωγήν με την σύζυγόν του, άμεμπτον και ανύποπτην..όθεν επήρε κατά μέρος και τες δύο την ιδίαν βραδιάν, και άρχισε να τες συντυχαίνει με άκρον πόνον ψυχής εις τον ακόλουθον τρόπον:

Μίσος άσπονδον κατά της Λιζέτας

ΜΑΡΚΗΣ: - Κοκόνες μου, και οι δύο είστε τα πλέον περιπόθητα υποκείμενα οπού να έχω εις τον κόσμον, η μία ως σύζυγος μου, της οποίας είμαι χρεώστης αφεύκτως να προξενήσω την ευτυχίαν, καθώς και εις τον εμαυτόν μου. Η άλλη ως κόρη μου, επειδή και την ανάθρεψα με επιμέλειαν από παιδί, υποσχέθηκα να τήν ευεργετήσω και να φροντίσω δια την τύχην της. Προκρίνω καλύτερα να πεθάνω, παρά να έβγω από τον λόγον μου, μα δεν είναι δίκαιον πάλιν η ευτυχία της μιας να προξενή την παραμικράν ενόχλησιν εις την άλλην. Ιδού λοιπόν ο τρόπος οπού εστοχάσθηκα να βαλθή το πράγμα εις τάξιν. Να είστε αχώριστες. Η κόρη μου ποτέ μονάχη να μη συντύχη μαζί μου, μήτε μίαν στιγμήν. Ό,τι και αν θελήσω να την χαρίσω, να είναι με το χέρι της αξιολατρεύτου συζύγου μου, οπού να μένη και η ευγενεία της ήσυχη δια όλα τα κινήματα της Λιζέτας. Το κονάκι της να είναι οι δύο εκείνοι ονδάδες οπού κοιτάζουν προς το μέρος του μπαγτσέ και να καρφωθή η εδώθε πόρτα. Ή, αν αγαπά η Μαρκέζα, ας έχη το κλειδί εις την τζέπην της, δια περισσοτέραν της ευκολίαν να βλέπη την φιλενάδα της. Με αυτόν τον τρόπον δεν ημπορεί να περάση κανείς εις τον ονδά της χωρίς να φανή. Τέλος πάντων, έχω σκοπόν να την υπανδρεύσω, όταν ευρεθή κανένα εύλογον μέρος, τόσον δια λόγου της όσον και δι' εμάς.

Όλα αυτά με άκραν αγαλλίασιν τα εδέχθη η ευγενική Μαρκέζα, η όποια άρχισε να αγαπά την Λιζέτα απ' ολίγον ολίγον. Εις τες πρώτες οκτώ ήμερες (μετά τον ερχομόν της εις το σπίτι) η αγάπη τους. ήλθε σχεδόν εις ακμήν και ο Μαρκής και η Εριφύλη ετρελαίνοντο δια λόγου της.

Εις αυτό το αναμεταξύ η Κοντέσα, ερχόμενη να γειτονεύση την κόρην της, εξεπλάγη βλέποντας την τόσην εγκάρδιον ειλικρίνειαν οπού εσώζετο αναμεταξύ εις τα δύο νέα υποκείμενα· προ πάντων δε μανθάνοντας και τες συμφωνίες οπού έκράτησαν την Λιζέτα εις το ίδιον σπίτι, εμβήκε πλέον με την ολότη ο δαίμονας μέσα της. Όταν ήτον δια να μισεύση), ετράβηξε την κόρην της εις ένα μέρος και άρχισε να την λέγη:

ΚΟΝΤΕΣΑ: - Φρένες με έρχονται, Εριφύλη! Δεν ημπορώ πλέον να το χωνεύσω, πως ο άνδρας σου σε έδωσε δια συντροφίσσαν την παλαιάν άαορέζα του! Δεν άφησε καν να περάση η πρώτη εβδομάδα της υπανδρείας! Ένα κορίτσι του δρόμου οπού εβαστούσε με τα έξοδα του έως προχθές... Και τι θε να πη αυτό, μάτια μου; Στο Θεό μου, αν ακόλουθη το πράγμα όλο έτσι, σε λέγω πως δεν το σηκώνω. Θέλω τον τραβήξει εις κρίσιν και θέλω σε ξαναπάρει στο σπίτι, ακούεις;...

Η Μαρκέζα έμεινε κατακίτρινη και εκστατική εις τα ανέλπιστα λόγια της μητρός της και έπασχε να την καταπραύνη, διηγούμενη τα όσα ηκολούθησαν την πρώτην βραδιά, τες συνθήκες οπού έκαμεν ο Μαρκής, και προπάντων ένα μυστικόν οπού ο ίδιος άνδρας της της το είπεν, ήγουν πως αφ' εαυτού της η Λιζέτα τον εκατάπεισε να υπανδρευθή, ημπορώντας να τον εμπόδιση...

ΚΟΝΤΕΣΑ: - Βέβαια, επειδή και είχε σκοπόν να κάμη αυτά τα τωρινά του καμώματα. Σε παραγγέλλω, κόρη μου, άνοιξε τα μάτια σου να μην το στέρξης καθόλου, να την διώξης, να πηγαίνη απ' εκεί που ήλθεν ειδημή, να μην σε ιδώ πλέον!

Εμίσεισε, τελειώνοντας με αγανάκτησιν αυτά τα λόγια, και άφησε κατασυγχυσμένην και λυπημένην την κόρην της. Εκείνη η ζαβάλισσα δεν ανέφερε τίποτες την Λιζέτα δι' αυτό το λυπηρόν συμβεβηκός. Όταν όμως έμεινε μονάχη, όλα τα είπεν τον άνδρα της, χωρίς να κρύψη από λόγου του τίποτες. Ο Μαρκής απόρησεν εις το σκληρόν φυσικόν της πενθεράς του και εκατάλαβε πως έχει να δοκιμάση κανένα αχρείον κίνημα της. Επαρακάλεσεν ωστόσο την γυναίκα του να ακολουθήση την αυτήν σιωπήν της προς την Λιζέτα και να φέρεται με τον ίδιον τρόπον οπού και έως τότε, υποσχόμενος να βάλη την μητέρα του να μιλήση με το ανήμερον εκείνο θήριον, να πασχίση να την φέρη εις τα συλλογικά της, να αποδείξη και αυτός ότι οι υποψίες της δεν έχουν καμίαν βάσιν και να κάμει τρόπον να την δυσωπήσουν, όπου ίσως αλλάξη γνώμην. Επέρασαν εις αυτό το αναμεταξύ οκτώ ήμερες ησυχίας.

Επιβουλή κατά της ζωής της Λιζέτας

Η Κοντέσα εσχεδιάζεν εις τον νουν της μίαν αξιομίσητην και τρομεράν επιβουλήν κατά της ακάκου Λιζέτας, εις καιρόν οπού εκείνη η δυστυχής-ανεπαύετο με άκραν ευχαριστίαν της ψυχής της εις την ειλικρινή αγάπην και ευγένειαν οπού την έδειχνεν η σύζυγος του υπερασπιστού της. Την ελάτρευεν, ώραν δεν έκαμνε χωρίς αυτήν και, καθώς το προείπαμεν, εκέρδισε τόσον την καρδιά της, ένας τοιούτος σφιχτός δεσμός φιλίας εσώζετο αναμεταξύ τους, οπού δεν ημπορούσε να διακρίνη κανείς ποια την άλλην πονεί περισσότερον. Εις μίαν συνομιλίαν της Μαρκέζας με την μητέρα της

(αφού επάσχιζε πρώτον η πενθερά της και ο Μαρκής να την εβγάλουν εκείνες τες ολέθριες φαντασίες απ' το μυαλό της) επήρε φανερά πλέον τα δίκαια της συντρόφισσας της: «Τί κακό ειν' αυτό; δεν μ' αφήνετε, κερά μου, να ζήσω με την ησυχίαν μου; δεν με λυπάσθε; Τί σας κόφτει; εγώ είμαι ευχαριστημένη, τζάνουμ! Υποτάσσομαι εις το θέλημα του ανδρός μου έτσι το ευρίσκει εύλογον, έτσι πρέπει να γένη». Επαίνεσε προς τούτοις την νέαν Λιζέτα με μίαν έμφασιν, υψώνοντας την έως εις τα ουράνια. Η Κοντέσα άφρισεν από την οργήν, αγανάκτησεν, εκαταξεσχίσθη, εκόπηκεν η φωνή της και έτρεμεν ολάκερη από τον υπερβολικόν θυμόν της. Με το να ήτον πολλά τολμηρή γυναικα και είχε παντού είσοδον, έτρεξεν εκείνην την ιδίαν στιγμήν εις ένα Μινίστρον του Βασιλέως, φίλον της, τον εδιηγέθη (καθώς ήθελε) τες αταξίες του γαμβρού της, τον επαρακάλεσεν επί πόνου να την εβγάλη μίαν βασιλικήν προσταγήν, δια να εξορίση την Λιζέτα και να την φυλακώση εις ένα μοναστήρι καλογραιών, επειδή και εξ αιτίας της κινδυνεύει να χαλασθή ένα σπίτι.

Αυτή ή απροσδόκητος προσταγή ωργανίσθη και ετελειώθη την ιδίαν ημέραν. Η νέα Μαρκέζα με την περιπόθητην φιλενάδα της επήγαιναν να πλαγιάσουν μαζί, με το να ήτον ο Μαρκής ολίγον ζαΐφης. Εκείνην την ώραν ακούουν έξαφνα να χτυπά η μεγάλη πόρτα του σπιτιού. Ένας βασιλικός άνθρωπος είχεν έλθει. Ο πορτάρης έτρεξε πρώτον να δώση είδησιν τον αυθέντην του και να λάβη προσταγήν τι να κάμη. «Έπρεπε ν' ανοίξης παρευθύς (απεκρίθη ο Μαρκής), διατί άργησες; εγώ δεν αντιστέκομαι ποτέ, μήτε με την διάνοιαν, εις τας υψηλάς προσταγάς του κοινού πατρός της, πατρίδος-και όταν εκείνος προστάζη, εγώ πάντοτε υποτάσσομαι». Εσηκώθη και εν όσω ν' ανοίξη ο πορτάρης, επήγε να δεχθή την βασιλικήν προσταγήν, καταβαίνοντας έως εις την σκάλαν. Βλέποντας όμως το τι περιείχεν, έμεινεν εκστατικός, δέν ημπορούσε να πιστεύση τους οφθαλμούς του. «Αυτή η προσταγή ίσως εδόθη με λάθος (είπε προς τον βασιλικόν άνθρωπον), πλην εγώ την προσκυνώ. Σταθήτε κομμάτι, να ζήτε, εν όσω να προδιαθέσω το πνεύμα της ταλαίπωρου νέας εκείνης οπού θε να θυσιασθή δια να μην αποθάνη η δυστυχής πρωύτερα από τον φόβον της. Θέλετε επαινεθή περισσότερον δια την υπομονήν οπού θε να δείξετε προς αυτήν, παρά αν φερθήτε βιαίως». Αυτά λέγοντας, ανέβη εις τον ονδά της γυναικός του και την είπε κρυφά τι λογής τρέχει το πράγμα. Η Μαρκέζα, καταθορυβουμένη πικρά δια τΗν χρυσήν φιλενάδα της και γνωρίζοντας Τι ημπορεί να κατορθώση ο θυμός της ασπλάγχχνου μητρός της, εκατάλαβε με ποιον τρόπον ενεργήθηκεν η υπόθεσις όθεν, με υπερβο-λικήν λύπην και ένα βαθύν στεναγμόν, είπεν εις τον άνδρα της: «Αύθέντη μου, αυτή η δυστυχία είναι μεγαλυτέρα δια λόγου μου, παρά δια την ακριβή μας Λιζέτα ημπορώ να χάσω την αγάπην σας, καθώς με φαίνεται. Πλην με ήλθεν εις το νουν ένας επιτήδειος στοχασμός·προτού να σας τον ειπώ όμως, παρακαλώ να με υποσχεθήτε πως χωρίς άλλο τον βάνετε εις πράξιν».

ΜΑΡΚΗΣ: - Εγώ σε υπόσχομαι ό,τι θέλεις, ακριβή μου συμβία, ξεχωριστά οπού δεν θέλεις χάσει την αγάπην μου, καθώς υποπτεύεσαι, τη αληθεία σε βεβαιώνω πως αυτήν την στιγμήν σε έχω εις τα σπλάγχχνα μου.

ΕΡΙΦΥΛΗ: - Ακούσετε λοιπόν: ο βασιλικός άνθρωπος δεν με είδε ποτέ του, μήτε με γνωρίζει· δότε με την άδειαν να πηγαίνω εις τον τόπον της Λιζέτας. Αύριον θέλουν το μετανοήσει και η μητέρα μου (διατί βέβαια απ' εκεί είναι η μαχαιριά) και όσοι εσυνήργησαν εις την άδικην αυτήν προσταγήν. Πηγαίνετε κατά το παρόν εις το γαμπινέτο σας, χωρίς να έμβετε εις το εδικό μου, δια να μη νιώση εκείνη η πτωχή τίποτες και ξιπασθή. Ύστερον ειπέτε τον οφικιάλον να φερθή με την προσήκουσαν ημερότητα εις το τιμημένον υποκείμενον οπού έχει να πάρη μαζί του, και όταν μισεύσω, φροντίσετε να βάλετε εις σίγουρον μέρος την Λιζέτα. Τρέξετε έπειτα εις τον Μινίστρον... και ειπέτε τον με φωνές και αγανάκτησιν πως εφυλάκωσαν την σύζυγον σας. Εκαταλάβετε ίσως τώρα τον επίλοιπον σκοπόν μου. Σας βεβαιώνω ότι δεν είναι άλλος τρόπος, αυθέντη μου, παρά αυτός, δια να ελευθερωθή η άθλια ψυχοκόρη σας. Καταπεισθήτε λοιπόν, τας παρακαλώ, δι' αγάπην μου, και μη σας κόφτη· με φαίνεται πως έτσι πρέπει να γένη, δια να περάση αυτός ό κίνδυνος. Έχω κάποιες υποψίες...,οπού... φοβούμαι να σας τες ειπώ αυτήν την ώραν, μήτε είναι καιρός, κατόπι όμως θέλετε τες πληροφορηθή.

Ο Μαρκής ηθέλησε να εναντιωθή εις την ρισκοκίνδυνον απόφασιν της γυναικός του, πλην εκείνη τον εδυσώπησε με τα δάκρυα της να την αφήση, λέγοντας πώς είναι αδύνατον να γένη αλλέως και ότι, αν βάλουν εις το χέρι την Λιζέταν οι εναντίοι και την κακοποιήσουν, αυτή πεθαίνει από την λύπην της. Ακολούθησε λοιπόν και εκείνος καθώς τον είχε παραγγείλκει η χαριτωμένη σύζυγος του: επαρακάλεσε τον βασιλικόν άνθρωπον να φερθή προς το υποκείμενον οπού θε να οδηγήση εις φυλακήν με ήμερον τρόπον, χωρίς να την ξιπάση. Έπειτα ετραβήχθη κατασυγχυσμένος εις τον ονδά του. Ο οφικιάλος ζητώντας την Λιζέτα, η Μαρκέζα εβγήκεν εμπροστά του μονάχη (την είχε κρύψει κατά πρώτον εις το γαμπινέτο της, χωρίς να την ειδοποίηση την αιτίαν). «Ετοιμασθήτε, κερά μου, να με ακολουθήσετε δια βασιλικής προσταγής... Εγώ είμαι έτοιμη (απεκρίθη η Εριφύλη)-δεν έχω τίποτε να πάρω». Και εκατέβηκαν. Ο άνδρας της ενδύθη γλήγορα γλήγορα και επρόσταξεν έναν πιστόν δούλον να πηγαίνη την Λιζέταν εις το σπίτι της μητρός του. Όσον δια λόγου του, ακολουθούσεν από μακριά την Μαρκέζαν και είδε πως την εσφάλισαν εις ένα μοναστήρι καλογραιών. Αφού ο οφικιάλος και οι μετ' αυτού στρατιώται ανεχώρησαν, ο Μαρκής εμήνυσε την ηγουμένισσα πως έχει να την συντύχη. Ήλθεν εκείνη, και άρχισε να την παρα-καλή: «Στο θεό σας, κερά μου, φερθήτε με αγάπην προς την νέαν κοπέλαν οπού έδωσαν τώρα εις χείρας σας, και προ πάντων, σας παρακαλώ, να μην τύχη και την δώσετε κανένα φαγητόν ή πιυτόν, οπού ήθελε στείλει η Κοντέσα πενθερά μου. Εγώ τρέχω τώρα εις τον Μινίστρον και ελπίζω αμέσως να την ελευθερώσω».

Έμίσειυσεν εν τω άμα, έφθασεν εις το παλάτι του Μινίστρον, ανεβαίνει επάνω και, λέγοντας ποιος είναι, τον άφησαν οι φυλακάτορες να πλησίαση έως εις τον κοιτώνα του. Ήτον έτοιμος δια να πλαγιάση. Τον έδωσαν είδησιν πως ο Μαρκής ζητεί να τον ανταμώση...

ΜΙΝΙΣΤΡΟΣ: - Να μην τον ιδούν τα μάτια μου! να φύγη απ' εμπροστά μου, από το σπίτι μου...

ΜΑΡΚΗΣ: - Αυθέντη μου, ας είναι δια την ζωήν σας, δότε με ακρόασιν παρακαλώ, ακούσετε το παράπονον μου, ή πεθαίνω από τον πόνον μου: Εφυλάκωσαν την γυναίκα μου·ο οφικιάλος έκαμε λάθος, ως φαίνεται.

Ακούοντας έτσι ο Μινίστρος, τον έδωσε την άδειαν να πλησίαση.

ΜΙΝΙΣΤΡΟΣ: - Την γυναίκα σου;

ΜΑΡΚΗΣ: Ναίσκε, την ιδίαν Μαρκέζαν.

ΜΙΝΙΣΤΡΟΣ: - Η προσταγή ήτον δια την Λιζέτα.

ΜΑΡΚΗΣ: - Δια την Λιζέτα; και με τι λόγον; με ποιον δίκαιον; ποιος ετόλμησε να...

ΜΙΝΙΣΤΡΟΣ: - Εγώ!... Η διαγωγή σου προξενεί σκάνδαλον, δεν εντρέπεται;

ΜΑΡΚΗΣ: - Θέλω σας διηγηθή όλην μου την διαγωγήν, αυθέντη μου, και αν την εύρετε άτιμην, μονάχος μου παρακαλώ να με παιδεύσετε.

Εν τοσούτω, ο Μινίστρος έγγραψε δευτέραν προσταγήν, ότι να αφεθή η Μαρκέζα, και την έδωσεν εις τον άνδρα της, με τον οποίον έστειλε μαζί και έναν πιστόν άνθρωπόν του να πληροφορηθή αν εφυλακώθη η σύζυγος του και έχη ούτως η υπόθεσις. Έτρεξαν εις το μοναστήρι και έφθασαν εις τον ίδιον καιρόν οπού επήγαινε και η Κοντέσα πενθερά του μετά χαράς μεγάλης, επειδή και είχε μάθει πως εφυλάκωσαν την Λιζέτα- ήρχετο να την ιδή, να ευχαρίστηση την δίψαν του θυμού της και να πασχίση να την θυσιάση με κανένα κρυφόν τρόπον.

Ο Μαρκής έφριξε παρακινούμενος από ένα δίκαιον μίσος βλέποντας την. Μόλις ημπόρεσε να βαστάξη τον θυμόν του. Δεν εσύντυχεν όμως τίποτες εναντίον. «Να έμβωμεν μαζί, κερά μου, αν αγαπάτε... Ναίσκε, ναίσκε, να ιδούμεν», απεκρίθη εκείνη με οργήν. Και αληθινά είδεν επειδή, καθώς άνοιζαν οι πόρτες, ο Μαρκής έδειξε την προσταγήν οπού είχε και ευθύς έλαβε την γυναίκα του. Σας αφήνω να στοχασθήτε την αιφνίδιον έκστασιν και την απελπισμένην αγανάκτησιν της ασπλάγχχνου Κοντέσας.

ΚΟΝΤΕΣΑ: - Πώς, η κόρη μου!...

ΕΡΙΦΥΛΗ: - Ναι, μητέρα μου, η ευγένεια σας γίνεσθε αιτία της δυστυχίας μου, του θανάτου μου, και ιδού το καταφύγιον μου (πέφτοντας εις τες αγκάλες του ανδρός της, ο οποίος σφιχτά την αγκάλιασε δίδοντας την τα πλέον τρυφερά φιλήματα).

ΜΑΡΚΗΣ: - Εγώ θέλω σε λατρεύει δια πάντα, ηγαπημένη μου συμβία, όχι μόνον ως σύζυγον μου, άλλα και ως ευεργέτισσάν μου, ωσάν πρώτην ηρώισσαν του έρωτος και της φιλίας.

ΚΟΝΤΕΣΑ: - Η κόρη μου παρέδωκε τον εαυτόν της, δια να ελευθερώση την αντερωμένην της!...

ΕΡΙΦΥΛΗ: - Την αντερωμένην μου; όχι... όχι, μητέρα μου, αλλά την φιλενάδα μου, την συντρόφισσαν μου, την αδελφήν μου. Αύριον πηγαίνομεν όλοι μας από το κακόν σας να πέσωμεν εις τους πόδας του Βασιλέως και να ζητήσωμεν την βοήθειαν του κράτους του... Μα διατί αύριον; ας πάμε αυτήν την στιγμήν, αυθέντη μου, ας προσμείνωμεν εκεί, εν όσω να ξυπνήση ο δικαιοτάτος Μονάρχης, και να ζητήσωμεν από την αγαθότητα του την βεβαιότητα του να ζήσωμεν εν ειρήνη και να συναγαπώμεθα.

Η Κοντέσα ολίγον έλειψε να λιγοθυμήση. Πάλιν άφρισε:

ΚΟΝΤΕΣΑ: - Αχ, μόνον μίαν κόρην είχα, την υπεραγαπούσα, και τώρα...

ΕΡΙΦΥΛΗ: - Μητέρα μου, ακριβή μου μητέρα, ⁸⁰ αν με αγαπάτε, καθώς λέτε, αφήστε με λοιπόν να ζήσω ευτυχισμένη. Σας τα είπα πως είμαι ευχαριστημένη. Ο Μαρκής είναι φρονιμώτατος, με υπεραγαπά. Η ψυχοκόρη του όχι μόνον δεν ελαττώνει την ευτυχίαν μου, άλλα και την υπεραυξάνει.

ΚΟΝΤΕΣΑ: - Αν ήτον εκείνη καλό κορμί, άραγε ήθελε στέρξει να...

ΕΡΙΦΥΛΗ: - Δεν το ηξεύρει η καημένη, κερά μου, εγώ την εγέλασα, είδησιν δεν έχει από τίποτες. Μονάχη μου θέλησα να φυλακωθώ, δια να δώσω καιρόν να γλιτώση η Λιζέτα. Εγώ το ζήτησα από τον σύζυγον μου, βάνοντας τον εις όρκον, προτού να τον φανερώσω την γνώμην μου. Εκείνη η πτωχή ίσως είναι τώρα εις μεγάλην άπορίαν και σύγχυσιν, βλέποντας τόσα αλλόκοτα κινήματα χωρίς να ηξεύρη την αίτίαν.

ΚΟΝΤΕΣΑ: - Είναι ανάρμοστον πράγμα και πολλά αξιογέλαστον, κόρη μου, να συζης με την αμορέζαν του ανδρός σου.

ΕΡΙΦΥΛΗ: - Μα δεν είναι αμορέζα του, εβγάτε απ' αυτήν την άδικην υποψίαν, ανάθεμα την! Είναι μία νέα τιμημένη και ενάρετη, η οποία έλκυσε την καρδιά μου με τα καλά προτερήματα της και την αγαπώ σαν αδελφή μου.

ΚΟΝΤΕΣΑ: - Όχι! ή εγώ ή εκείνη! καλύτερα να χαθώ, παρά...

Τότες ο Μαρκής (ο όποιος έβραζεν από έναν δικαιοτάτον θυμόν) δεν ημπόρεσε πλέον να βαστάξη και, εβγαίνοντας από τους όρους της μετριότητας, την απεκρίθη:

⁸⁰ Τρέχοντας να πέση εις τα γόνατα της.

ΜΑΡΚΗΣ: - Ότι σε περάση, κάμε, αδύνατη στρίγλα καν ανθρωποκτόνε μέγαιρα!⁸¹

Ἡ νέα σύζυγος του ἐμπόδισε τους περισσοτέρους υβρισμούς οπού ἤθελε την δώσει, ἐπιθέτοντας ἓνα γλυκόν φίλημα εἰς τα χεῖλη του. Την ἐπῆρεν εἰς την ἀγκάλην του, την ἐπῆγεν ἕως εἰς την καρέα, ρίχνοντας ἓνα βλέμμα οργῆς καὶ καταφρονήσεως εἰς την Κοντέσαν. Την αὐρίον, τὸ ἀνδρόγυνον ἐπῆγαν εἰς τον Μινίστρον φίλον τῆς σκληρῆς ἐκείνης γυναικός καὶ με μίαν διήγησιν ἀληθὴ καὶ κατανυκτικῶν εἶπαν ὅλα τα τῆς Λιζέτας, καὶ ἔτσι ἐσφάλισαν καὶ ἐκεῖνο τὸ μέσον, δια νὰ μὴν ἔχῃ πλέον ποὺ νὰ προστρέξῃ νὰ ἐκτέλεσῃ την ἐνδόμυχον φυσικὴν κακίαν τῆς.

Ἡ Κοντέσα ὁργανίζει τὸν σκοτωμὸν τῆς Λιζέτας

Δεν ἔκαμνε χρεια πλέον ἄλλο, παρὰ νὰ κρύψουν ἀπὸ την Λιζέτα την αἰτίαν αὐτοῦ τοῦ λυπηροῦ δράματος. Ὅθεν καὶ δεν την ἀνέφεραν περὶ τούτου, μήτε ἐκείνη ἔβαλεν εἰς τὸν νουν τῆς τίποτες. Ἡ ἀπλότης εἶναι ἀδελφὴ τῆς ησυχίας. Ὡστόσον ἡ Μαρκέζα δεν ἐβγήκεν εἰς τα γειτονεῦματα μαζί τῆς ὕστερον ἀπὸ την λογοτριβὴν τῆς μητρός τῆς, δια νὰ μὴν φανῇ τάχα πὺς την καταφρονεῖ, με τὸ νὰ ἔδειχνε πάντοτε ἓνα βαθύ σέβας πρὸς αὐτήν, ὡς παιδί τῆς. Ὁ Μαρκὴς ὁ ἴδιος ἐνίκησε την ἀγανάκτησιν του καὶ ἄρχισε νὰ ζητῇ την εὐνοίαν τῆς. Ἡ Κοντέσα ὁμως δεν ἐσυμφωνοῦσε μήτε με τὸν ἴδιον εαυτὸν τῆς καὶ, με ὅλον οπού ἦτον σχεδὸν πεπεισμένη πὺς ἡ Λιζέτα εἶναι ἀνεύθυνη, πάλιν δεν ἠμποροῦσε νὰ κατανεύσῃ ἡ καρδιά τῆς εἰς τὸ νὰ ἀφεθῇ ἀπὸ του νὰ την κατατρέχῃ. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἐνίωσε πὺς ἐκείνη δεν εἶχεν εἶδησιν ἀπὸ τα ὅσα ἠκολούθησαν δια την φυλακὴν τῆς, ἐπάσχισε νὰ την εἰδοποίησῃ ἐγγράφως, οπού ἴσως θελήσῃ νὰ τραβηχθῇ μονάχη τῆς. Ὁ Μαρκὴς ἀνοίγειν ὅλα τα γράμματα τῆς καὶ ἐβλεπεν ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς ἦτον νὰ βάλῃ κακοὺς ἀνθρώπους νὰ την κλέψουν καὶ νὰ την χάσουν ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς· ὁ υπερασπιστὴς τῆς ὁμως εἶχε λάβει πολλὰ καλὰ τα μέτρα του περὶ τούτου, καὶ δεν ἠμπόρεσε νὰ κατορθώσῃ με καὶ αὐτὸ τὸ στρατήγημα τίποτες ἡ πενθερά του. Τέλος, ἐπρόστρεξεν εἰς ἐκεῖνον τὸν τρόπον τῆς ἐκδικήσεως, οπού εἶναι βδελυκτὸς καὶ ἀπὸ τους πλέον σκληροκαρδίους: ἔβαλε κατὰ νουν νὰ φαρμακώσῃ την ἀθλίαν Λιζέτα. Ὅθεν ἐπροσποιήθη πὺς ἐμετανόησε δια τα ὅσα ἔκαμεν. Ἦλθε νὰ ἰδῇ την κόρην τῆς, ἐζήτησε την ὀρφανὴν καὶ ἄρχισε με υποουλότητα νὰ την χαδεύῃ. Ὁ Μαρκὴς καὶ ἡ σύζυγος του εἶχον πάντοτε τα μάτια τους ἀνοικτὰ εἰς ὅλα τα κινήματα τῆς καὶ ἐπαρτηροῦσαν ὡς καὶ τα

⁸¹ Οἱ Εριννῦες ἦτον τρεῖς ἀδελφές, οπού ἐτυραννοῦσαν τες ψυχές εἰς τὸν Ἄδην, ἡ Τισιφόνη, ἡ Μέγαιρα καὶ ἡ Ἀληκτώ. Με λαμπάδες ἀναμμένες, με ἀφρόν λυσσώδη εἰς τὸ στόμα, μάτια φλογερά, καὶ με φίδια ἀντὶ τρίχες εἰς τὸ κεφάλι, ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὴν ροὴν τοῦ αἵματος τῆς ἀποτομῆς τῶν γεννητικῶν μορίων τοῦ Κρόνου.

παραμικρότερα πάσα της. Δύο φορές επρόβαλε δια να την πάρη εις την καρέτα της, να την πηγαίνει στο σπίτι της, δια να δώση κομμάτι ο νους της, οπού κάθεται όλη μέρα κατασφαλισμένη, πλην οι δύο ειλικρινείς φίλοι δεν το έστερξαν κατ' ουδένα τρόπον. Βλέποντας πως δεν κατορθώνει τίποτες, με μιαν κρυφήν αδημονίαν προσκάλεσε και τους τρεις να τους φιλεύση. Η Μαρκέζα είπε την συντρόφισσαν της να καμωθή πως είναι ζαΐφισσα, δια να μείνη, εκείνη όμως η ζαβάλισσα (που το ήξευρε πως κινδυνεύει η ζωή της;) άρχισε να παρακαλή να μην την αφήσουν μονάχην και να την πάρουν μαζί τους. Ο ευεργέτης της εκατανύχθη εις τα παραπονετικά λόγια της και την έδωκε την άδειαν να τους συντροφεύση. Φθάνοντες εις το πενθερικόν σπίτι, τους εδέχθηκαν με άκραν περιποίηση, και κατ' εξοχήν την Λιζέτα. Η Κοντέσα δεν είχε που να την βάλη! Η κόρη της, οπού εγνώριζε κατά βάθος τον ύπουλον χαρακτήρα της, δεν ημπορούσε να χώνευση τα δόλια φιλήματα και τσιριμόνιες οπού έκαμνε την πτωχήν. Τέλος πάντων ησύχασε το πνεύμα της, με το να εφευρήκε μιαν μέθοδον δια την σιγουρότητα της Λιζέτας από τα παγιδεύματα της αδιαλλάκτου Κοντέσας: «Φυλάξου να μην φάγης τίποτες απ' όσα σε απλοχερίσει η μητέρα μου (την είπε κρυφά), έξω απ' εκείνο οπού σε δώσω εγώ με το χέρι μου. Να μην ξεχάσης την παραγγελίαν μου, αδελφή. Άλλην φοράν σε λέγω την αιτίαν είναι όμως τόσοσιν μεγάλη, οπού, αν δεν κάμης καθώς σε λέγω, χαλνάς το χατίρι μου και ποτέ μου δεν θέλω σε ξαναμιλήσει». Εκείνη η κακορίζικη υπήκουσεν εις τες συμβουλές της ηγαπημένης της Μαρκέζας, και είχαν απόφασιν να μην έβγη από τον λόγον της. Και έτσι εκάθισαν εις το τραπέζι.

Η Κοντέσα κατά πρώτον αδιαφορούσεν εις τα φαγητά οπού έτρωγε τόσοσιν το κορίτσι, όσιν και οι λοιποί συγκάθεδροι, πλην, καθώς ήλθαν εις τα πωρικά, την απλοχέρισεν ένα πολλά εύμορφον ροδάκινον. Εκείνη ηθέλησε να το μοιράση με την Μαρκέζαν. «Φύλαξε το δια λόγου σου, κόρη μου, και εγώ την δίδω άλλο», την είπε, και παρευθύς έδωσεν εν άλλο παρόμοιον την κόρην της. Η Λιζέτα, ξεχνώντας εκείνην την στιγμήν τες παραγγελίες της φιλενάδας της, ολίγον έλειψε να βάλη το ροδάκινον εις το στόμα της. Πλην εκείνη επρόφθασε, της το έρριξε κάτω εις το ταλέρι της χαμογελώντας και την έδωκε το δικό της. Η Κοντέσα, χάνοντας κάθε είδος υπομονής, εφώναξε με θυμόν εις την κόρην της: «Άφησε της το, μην παίζετε!» Εις τον ίδιον καιρόν ο Μαρκής τρέμοντας και φοβούμενος να μη γευθή η σύζυγος του απ' εκείνο το φαρμακευμένον ροδάκινον, άπλωσε το χέρι του και το επήρε· βλέποντας δε πώς είναι χωρισμένον εις δύο (επειδή και ήτον βαλμένον μέσα το φαρμάκι), αυξήνθηκε η υποψία του περισσότερον. Εκαμώθηκε πως τάχα τον έπεσεν εξ απροσεξίας εις την γην, και το μεν μισό το επάτησε, το δε άλλο μισό το έκρυσεν. Η Κοντέσα, βλέποντας πως έλειψε το φαρμακευμένον πωρικόν από την μέσην, ησύχασε.

Μετά το τραπέζι έφεραν καχβέ. Πάλιν οι δύο υπερασπισταί της Λιζέτας είχαν βάλει κατά νουν να μην την αφήσουν να πάρη εκείνον οπού η Κοντέσα ήθελε την

δώσει. Αφού διεμοίρασεν εις όλους, έμειναν μόνον δύο φιλτζάνια επάνω εις τον ταβλά, της Κοντέσας και της Λιζέτας. Εκείνη άπλωσε το χέρι της (εις καιρόν οπού η κακογραία εφώναζεν ένα της δούλον) και επήρε το ένα. Η Μαρκέζα πάλιν της το επήρε, το έχυσε και την έδωσε να πιή από το εδικόν της. Μια ⁸²Κοντέσα! τα φίδια πλέον εξώσθηκεν, εξανάφρισεν, άναψεν εκ δευτέρου και έγινε πρασινοκίτρινη. Με όλον τούτο, εβάσταξεν τον εαυτόν της και εξεθύμανεν εις τον δούλον της. Πλην, από την υπερβολικήν σύγχυσιν της, δεν εστοχάσθη ποιον φιλτζάνι επήρεν η Λιζέτα, επήρε και αυτή το άλλο. Η κόρη της, στοχαζομένη πως ημπορούσε να γίνη λάθος και ότι η Λιζέτα δεν ήξευρε ποιο επήρε, την έκαμε νεύμα να μην αφήση την μητέρα της να πιή. Το κορίτσι, χωρίς να χάση καιρόν, την εμπόδισε με τσιριμόνιες λέγοντας: «Μην πίνετε, κερά μου. Δέν αξίζει πλέον τίποτες, εκρύωσεν. Ας κάμουν άλλον». Τότε επαράτηρησεν η Κοντέσα το σημείον οπού είχε κάμει εις το φιλτζάνι της Λιζέτας. Απεσβολώθηκε. Στοχαζομένη το λάθος οπού έμελλε να γένη, και με το να αγαπούσε ακόμη την ζωήν, δεν έπιεν, εκατανύχθηκεν όμως ολίγον η πέτρινη καρδιά της εις αυτήν την επικίνδυνον δούλευσιν. «Έχεις δίκαιον», είπε προς την ορφανήν και χύνοντας τον καχβέ κατά γης, επρόσταξε να την κάμουν άλλον. Πλην, δια να μην μείνουν κεκρυμμένα τα δόλια της φρονήματα, κατά τύχην ένα σκυλάκι επλησίασεν εις το τσακισμένον αγγείον και γλείφοντας το χυμένον εκείνο υγρόν (ο Μαρκής μόνον το παρατήρησε), ύστερον από μίαν στιγμήν το ζώον άρχισε να εβγάνη κάποιες κλαυθμηρές φωνές. Έδωσεν ο ίδιος και το ήμισυ του πωρικού όπου είχε κρύψει, το σκυλάκι το έφαγε και εκείνο. Μετ' αυτήν ωστόσο την υστερινήν δόσιν άρχισε να πηδά φοβερά, να τρέχη μέσα εις τον ονδά, έκαμεν άνω κάτω και έπεσε νεκρόν, χύνοντας αφρούς από το στόμα.

Η Κοντέσα φαρμακώνει την κόρην της

Όσον σκληρά, όσον άσπλαγχνη και αν ήτον, εκατανύχθηκεν εκείνην την ώραν ολίγον εις αυτό το γενναίον φρόνημα της κόρης της και, με το να την αγαπούσεν, εκεινήθησαν τα μητρικά σπλαγχνα της και έχυσε μερικά δάκρυα.

ΚΟΝΤΕΣΑ: - Μα είσαι βεβαία, παιδί μου, πωε δεν είναι ερωμένη του ανδρός σου;

ΕΡΙΦΥΛΗ: - Πολλά βεβαία, κερά μου, καθώς είμαι πως ζω εις τον κόσμον.

ΚΟΝΤΕΣΑ: - Αν είναι λοιπόν έτσι, να οπού δια χατίρι σου την συγχωρώ.

⁸² Έκδ. 1869, 1876: Μα η (σ.ε.).

Ο Μαρκής δεν επείθετο εις αυτήν την πλαστήν μετάνοιαν, πλην η ζαβάλισσα η Μαρκέζα επίστευσε. Με όλο τούτο, πάλιν επροσείχε και από καμίαν φοράν... Τέλος πάντων, η καημένη έγινεν η ίδια θυσίαν της ασπλάγγνου μητρός της, με το να εξανάδωσεν η σκληρόκαρδη πάλιν φαρμακευμένα πωρικά την Λιζέτα. Εκείνη και δεν έλαβε καιρόν να τα γευθή, τα ήυρεν η Εριφύλη πάνω εις ένα τραπέζι, τα έφαγεν εξ απροσεξίας και μετά παρέλευσιν μερικών ημερών ετελείωσε την ζωήν της. Και εις ποιον καιρόν; εις την ακμήν οπού ελάμβανε πληροφορίαν ο κακορίζικος άνδρας της και η βάρβαρος μητέρα της με την γέννησιν ενός υιού. Αχ...τι να ειπεί κανείς; Άραγε ο Ουρανός παιδεύει τους ανεύθυνους; Όχι η μιαρά Κοντέσα δεν ήτον άξια να έχη μιαν τοιαύτην χαριτωμένη κόρη, και της την υστέρησε ο Θεός.

Είναι αδύνατον να περιγράψη τινάς ποιος εστάθη υπερβολικός πόνος του τρισαθλίου Μαρκ, δεν είχε καμίαν σύγκρισιν με άλλον επάνω εις την γην, παρά με εκείνον της Λιζέτας. Η κακορίζικη ολίγον έλειψε να αποθάνη από την πικροτατην λύπη της. Ήλθεν έως το περιστόμιον του τάφου. Άπειρα δάκρυα, θρήνους, ξεφωνητά, παράπονα και στεναγμούς έδιδε καθ' εκάστην δια την χρυσήν αδελφήν της. Δύο χρόνοι επέρασαν, και μόλις επήρεν επάνω της. Όλοι ενόμιζαν πως είχαν εγγίξει και εις αυτήν τίποτε λείψανα του φαρμάκου, πλην ο καιρός έδειξε μετά ταύτα πως ήτον από την υπερβολικήν το ζαϊφλίκι της.

Αποσιωπώ τώρα και την δικαίαν αγανάκτησιν του κακοτύχου Μαρκή. Επήγε και επροσκλαύθη με δάκρυα εις τον Μινίστρον, διηγούμενος όλην την τρομεράν επιβουλήν της βδελυροτάτης πενθεράς του, και τον έκαμε να λάβη ένα άκρον μίσος προς αυτήν, προστάζοντας την να μη πατήση πλέον εις το σπίτι του. Οι ημέρες του ήτον μετά ταύτα ημέρες οδύνης. Η απελπισία κατέτρωγετα σπλάγχχνα της, και ετελείωσε την βρωμεράν ζωή της με έναν τρομερόν θάνατον, αντάξιον των κακών έργων της.

Η πτωχή Λιζέτα ανέλαβε, καθώς έλειπεν από την μέσση εκείνο το ανήμερον θηρίον. Αφού έχασε την χρυσήν Εριφύλη της, είχε κάμει ωσάν παρακλήσι τον ονδά εκείνον οπού εξεψύχησεν. Εξάπλωσεν όλα τα ρούχα της και κάθε ημέραν ελάμβανε την θλιβεράν ηδονήν του να θρηνή, καταφιλώντας τα αναίσθητα λείψανα της ηγαπημένης της Μαρκέζας. Ο Μαρκής και δεν το ήξευρεν, όντας βουτηγμένος εις την ιδίαν λύπην. Αν επήγαιεν από καμιά φορά δια να την παρηγορήση, δεν εβαστούσεν η καρδιά του να έμβη ποτέ του εις εκείνον τον τόπον οπού είδε να ξεψυχήση η ακριβή σύζυγος του. Μετά παρέλευσιν όμως των δύο χρόνων, όταν η Λιζέτα άρχισε να αναλαμβάνη, ηθέλησε να διορθώση το γαμπινέτο της μακαρίτιδος Εριφύλης. Εμβήκεν εξαίφνης εις καιρόν οπού ήτον και το κορίτσι μέσα, την είδε περιχυμένην από δάκρυα έμπροσθεν εις το κάδρον της αγαπημένης της, δεν ηθέλησε να την διακόψη. Ερώτησε τους ανθρώπους του σπιτιού τι εδηλούσεν εκείνος ο κλαυθμός. Τον είπαν ότι η Λιζέτα και εις καιρόν

οπού ήταν άρρωστη πάντοτε δεν έπαυε από του να κάμνη το ίδιον. Κατανυγθείς λοιπόν την καρδίαν δια το φιλικώτατον εκείνον δεσμόν της, ο οποίος ήταν μία προσθήκη εις τα επίλοιπα φυσικά προτερήματα της, ήλθε κοντά. Εκείνη και εξιπάσθηκεν η πτωχή βλέποντας τον έξαφνα εις το πλάγι της, εκεί οπού ήταν καταβυθισμένη εις τους πονετικούς συλλογισμούς της.

Ο Μαρκής στεφανώνεται τη Λιζέτα

ΜΑΡΚΗΣ: - Ακολούθησε, κόρη μου, εις το να τιμάς την ενθύμησιν της. Η καρδιά σου είναι το θυσιαστήριον εις το οποίον ακόμη ζη, οπού επιποθώ και εγώ να την λατρεύω εις το εξής. Δεν πρετενδέρω να ενοχλήσω ποτέ τα πολύτιμα τούτα σημεία της αγάπης σου. Έξευρε πως αυτά σε καταστήνουν ακριβεστέραν εις τα μάτια μου, όμως... (και να μην με ειπής το όχι) είναι καιρός να τελειώση η λύπη σου. Εγώ έκαμα όλον το χρέος οπού έπρεπε δια χατίρι του κόσμου, του γένους μου και της καταστάσεως μου. Απόκτησα υιόν κληρονόμον του ονόματος μου, ο οποίος μέλλει να μεταδώση την ευγένειαν μου εις τους απογόνους μου. Μπορώ τέλος πάντων να εκπληρώσω και την θέλησιν μου, να τιμήσω την αρετήν, να τελειώσω και το έργον οπού άρχισα... Μην επιφέρης λοιπόν εμπόδια, Λιζέτα... Η Μαρκεζα είναι ζωντανή εις την καρδιά σου, ζη και εις την εδικήν μου. Ας ενώσωμεν εκείνα οπού υπεραγαπούσεν, όταν εξούσε. Γενού μητέρα εις τον υιόν της και συντρόφισσα εις τον πολλά ηγαπημένον της. Ημείς δεν θέλομεν ημπορέσει να περάσωμεν τες ημέρες μας μαζί κατ' άλλον τρόπον και αν δεν γένη έτσι, πρέπει να αποχωρισθώμεν.

ΛΙΖΕΤΑ: - Η ευγενεία σας με γνωρίζετε προ πολλού, αυθέντη μου. Το ενιώσετε ίσως πόσον σας πονώ. Η ευπειθής καρδιά μου σας ηγάπησε περισσότερον κατά τον τρόπον οπού το ήύρετε εύλογον μέχρι τούδε δια να αλατρεύη. Τώρα είναι όλη εδική σας. Εγώ ήμουν πάντοτε παρητημένη εις την θέλησιν σας, καθώς ένα πλαστούργημα εις τα χέρια του πλάστη του. Αν το θέλετε... εγώ υπακούω, πλην, σας παρακαλώ (αν είμαι ελεύθερη), δότε με την άδειαν να πηγαίνω να συντύχω την κυρίαν μητέρα σας και να την φανερώσω τα όσα η ολίγη γνώσις μου με ερμηνεύει, να την ειπώ: «Κερά μου, ο αγαπητός υιός σας και εύσπλαγχνος ευεργέτης μου θέλει να με υψώση εις τον βαθμόν μιας υπέρτατης τιμής παίρνοντας με σύζυγον του. Εγώ Η δούλη σας επιθυμώ να ακολουθήσω την θέλησιν σας. Προστάξτε με, επειδή και ο ακριβός σας έχει τόσην ευλάβειαν εις την ευγενείαν σας, όσην εκ μέρους σας τρέφετε μητρικήν αγάπην δια λόγου του, οπού ό, τι και αν κάμετε αποβλέπει προς άκρον όφελος του. Λοιπόν αποφασίσετε, κερά μου, εγώ υπακούω με σφαιλιστά μάτια εις ό, τι και αν με προστάξετε».

ΜΑΡΚΗΣ: - Πολλά καλά, ακριβή μου Λιζέτα. Πήγαινε αυτήν την ιδίαν στιγμήν να της τα ειπής, καθώς με τα λέγεις.

Η Λιζέτα Έτρεξεν εις το γαμπινέτο της γεροντίσσης Μαρκέζας και με δάκρυα χαράς άρχισε να την συντυχαίνει εκείνα οπού είπε και προς τον υπερασπιστήν της. Η ευσπλαγγνική μητέρα, με το να ήτον προδιατεθιμένη προ πολλού από τον υιόν της και είχε πολλά καλήν Ιδέαν δια τα προτερήματα της Λιζέτας, καθώς και εκείνος ο ίδιος, την απεκρίθη: «Μετά οκτώ ήμερες να γένη η χαρά σου με τον υιόν μου, και να είσαι πλέον και φυσική κόρη μου». Η Λιζέτα έπεσεν εις τες αγκάλες της.

ΛΙΖΕΤΑ: - Αχ, κερά μου, ημπορώ λοιπόν να ονομασθώ ευτυχισμένη, χωρίς να με τύπη το συνειδός μου; Εγώ ήμουν εδική σας, θέλω γένει εις το εξής περισσότερον οικειότερα. Πρωτύτερα σας είχα μόνον μητέρα μου κατά την καρδίαν και τα ελεήμονα σπλάγχνα σας, τώρα θέλω σας αποκτήσει και κατά φυσικόν λόγον. Άμποτε να δυνηθώ να εκπληρώσω ένα μέρος του απείρου χρέους οπού σας χρεωστώ δια τες τόσες ευεργεσίες σας με την ειλικρινειάν μου, με την υπακοή μου και με το βαθύτατον μου σέβας.

Ω φιλάτη μητέρα μου ⁸³, αυτό το γλυκύτατον όνομα εις την ευγενείαν σας λοιπόν ήτον προωρισμένον να το δώσω... Αυτή είναι ακόμη άλλη μία μεγαλωτάτη ευεργεσία προς την δούλην σας περισσότερον... Πονετική μου μητέρα, δεν έχω λέξεις αρμόδιες να εκφράσω την ιδέαν μου και πως πρέπει να ονομάσω τον άκριβόν σας...

ΜΑΡΚΗΣ: - Είναι μία ⁸⁴. Είναι το όνομα του συζύγου, αυτό δώσε με, ακριβή μου συμβία, και με αρκεί.

Το συνοικέσιον τούτο είναι το πλέον ευτυχισμένον οπού ήμπορε να ευρεθή εις όλον το Παρίσι. Η Λιζέτα είναι ως προς τον άνδρα της εκείνο οπού έπρεπε να είναι όλες οι γυναίκες προς τους εδικούς τους: ψυχοκόρη του, ανάστημα του, και εν ενί λόγω το έργον των χειρών του.

⁸³ Με δάκρυα.

⁸⁴ Εμβαίνοντας.

Η έκλειψις της τιμής εξ αιτίας του έρωτος

Εις το Παρίσι, επάνω εις μίαν όχθην του ποταμού Σεν, όστις διαμοιράζει την περίφημον αυτήν πολιτείαν εις διάφορα τερπνά χωρίσματα και φέρει εις την δράσιν του ανθρώπου μίαν ηδονήν, μίαν αγαλλίασιν, οπού νομίζει κανείς πως ευρίσκεται εις τον επίγειον παράδεισον, ήτον το σπίτι ενός πλουσιωτάτου ευγενούς, ο οποίος είχε δια κληρονόμον μίαν μονογενή ωραιοτάτην κόρην, ονόματι Ζεμίραν, αναθρεμμένην με ευταξίαν κατά τους κανόνas της ευγενείας, χαριτωμένην, τέρας του κάλλους και έμψυχον εικόνα της Αφροδίτης. Ο βασιλεύς των αισθαντικών καρδιών έρωτας εφαινετο πως να είχε στήσει τον θρόνον του εις το αγγελικόν πρόσωπον της, οι φλογερές σαγίτες του να ετοξεύοντο από τα πυροφόρα μάτια της, και όλοι όσοι έφθασαν να υποταχθούν εις το σκήπτρον του επήγαιναν εις τους πόδας της δια να πληρώσουν τον φόρον των επαίνων, οπού ήρμοζαν εις το ουράνιον αυτό πλάσμα. Ο πατέρας της το είχε κρυφόν καμάρι και μεγάλην του δόξαν να ονομάζεται γεννήτωρ της κορωνίδος των κοριτσιών του αιώνος του. Αν ήθελεν είσται κομμάτι μέτριον το κάλλος της, βέβαια ήθελε την υπανδρεύσει με έναν ανειψión οπού είχεν έξω εις το χωρίον, εύμορφον παλληκάρι η Ζεμίρα όμως ήτον όλη νούρι, όλη νοστιμάδα και με υπερβολήν πλούσια. Καθώς έγινε δεκατεσσάρων χρονών, έτρεξαν από παντού να την γυρεύουν, φοβούμενοι καθένas να μην τύχη και αργοπορήση και έτσι την χάση... Αφού εθεώρησαν οι γονείς της όλα τα μέρη οπού την εξητούσαν, έβαλαν κατά νουν να την δώσουν ένα νέον και ευγενή Καβαλιέρον πλην κατηφή, σοβαρόν και γεμάτον από φαντασίες

Μετά την απόφασιν ταύτην ο Δονάν, πατέρας της, συμβουλευόμενος με την σύζυγόν του (η οποία ήτον καλής και ευσπλαγχνικής ψυχής γυναίκα), εμήνυσαν τον ανειψión τους να έλθη και αυτός να συγκατοίκηση μαζί τους, επί σκοπώ του να τον εβγάλουν εις τον κόσμον, να τον συστήσουν εις τους φίλους τους και με την υπεράσπισιν του μελλούμενου γαμβρού τους να τον βάλουν εις κανένα οφίκιον, οπού να γένη γνωστός εις την βασιλικήν αυλήν. Ο Φίλιππος, μόλις επάτησε το ποδάρι του εις το Παρίσι, ακόμη δεν είχε καλοαναπνεύσει τον αέρα της μεγάλης εκείνης πόλεως και άρχισε να νοστιμίζει, να λαμβάνη κάποια ήθη οπού τον έδιδαν μίαν ξεχωριστήν χάριν. Η εξαδέλφη του Ζεμίρα, ευθύς οπού τον είδεν, αισθάνθηκεν ένα τι, τον επόνεσε, τον εκαλοστοχάσθη και, σχεδόν χωρίς να το θέλη, εκτύπησεν η καρδιά της. Η Μαδάμ Δονάν, από το άλλο μέρος, έπαθε σχεδόν τα ίδια βλέποντας τον τόσον καλούτσικον. Την εκακοφαινετο διά τας φιλόδοξους ιδέας του ανδρός της και αγαπούσε να ιδή αυτόν γαμβρόν της καλύτερα παρά τον πλούσιον Καβαλιέρον. Με όλον τούτο, αυτοί οι κρυφοί στοχασμοί δε την έδιδαν χέρι να τους φανέρωση, με το να ευρέθη μητέρα και έπρεπε να αγαπά την ευτυχισμένην κατάστασιν του παιδιού της αν ήτον άλλη όμως εις τον τόπον της (έτσι εφαντάζετο), ήθελε την συμβουλευσει να κάμη

εκείνο οπού αυτή απέφευγεν. Αυτό, καθώς φαίνεται, επροήρχετο από μίαν κλίσιν αυθόρμητον οπού εσυνέλαβε δια τον νέον. Πλην η αγάπη οπού είχε προς τον σύζυγόν της την έκαμνε να φέρεται με σέβας εις όσα εκείνος επρόκρινε, και εφαιnéτο πως τα εύρισκεν εύλογον.

Ο Φίλιππος, πάλιν, κατά πρώτην φοράν είδε την εξαδέλφην του με ένα μάτι πολλά ιλαρόν. Η καρδιά του έξαφνα αισθάνθηκε μίαν νύξιν. Μία αγνώριστη δύναμις τον ετραβούσε προς τα κάλλη της, τον εκινούσε, τον ετάραττε. Μία σύγχυσις τον εκρατούσεν. Η αναπνοή του έβγαине διακεκομμένη. Έλαβε μίαν τοιαύτην κλίσιν δια την νέαν Ζεμίραν, οπού την ήγάπησε περισσότερον από συγγένισσάν του. Η αξιολάτρευτη εικόνα της, η χαροποιά ιδέα της, αδιακόπως εσηματίζετο εις τον νουν του και τον έκαμε να γένη τσιριμονιόζος, προσεκτικός εις τα θελήματά της, ογλήγορος εις κάθε τι και όλος προσηλωμένος εις τα νεύματά της. Επάσχιζε να λάβη χώραν εις το πνεύμα της, να ελκύση την αγάπην της, να απόκτηση την εύνοιάν της και να έμβη εις τα μυστικά της. Τέλος πάντων, το εκατόρθωσε. Η Ζεμίρα ετρελαίνονταν διά λόγου του. Πρέπει να ειπούμεν όμως και την αλήθειαν, και να δώσωμεν το δίκαιον οπού ανήκει εις τον πτωχόν Φίλιππον. Ήτον αδύνατον να ιδή τινάς τα αμίμητα θέλγητρα εκείνης της νέας και να μη χάση τα συλλογικά του, να μην ειπή καν μίαν φοράν το «αχ» και με άκρον θαυμασμόν να μην δαγκάση τα χείλη του... Ήτον μία απ' εκείνες τες μελαχρινές, των οποίων το ορεκτικόν γκερντάνι και η λαμπρά λευκότης φαίνεται να ήτον καμωμένα δια να εξαγριώνουν τα ανθρώπινα πνεύματα και να εμπνέουν ενέργειαν και ψυχήν εις όλας τας αισθήσεις. Τα μαύρα μάτια της, τα καμαρωτά εκείνα φρύδια της, έδιδαν περισσότεράν λάμψιν εις το ροδοκόκκινον και σφαιροειδές πρόσωπον της με την φυσικήν μελανότητά τους. Ο αέρας, το νούρι, εκατοικούσαν εις τα μισίδια της και επρομηνούσαν μίαν καρδιάν πολλά αισθαντικήν. Τα παχουλά χεράκια της ήτον σύμμετρα και ανάλογα με το κάλλος της. Το στόμα της, τα χείλη της, την λεπτότητα και μικρότητα του ποδαριού της, μήτε γλώσσα να ειπή την νοστιμάδα τους ημπορεί μήτε χέρι να την περιγράψη μόνον ο νους ίσως φθάση να την νοήση. Καθώς με φαίνεται, τόσα θέλγητρα είναι αρκετά δια να ανάψουν ένα άσβεστον και φλογερόν πάθος ης ένα νέον, και προ πάντων εκείνο το γούστον των στολισμάτων όπου δίδει τα πρωτεία εις μίαν νέαν Παρισιάνα από όλες τες νέες της οικουμένης⁸⁵. Προσθέσετε ακόμη εις αυτά όλα και ένα τι πλέον ισχυρότερον και δραστικώτερον, τον έρωτα, και στοχασθήτε να ημπορούσεν ο Φίλιππος ο πτωχός να αντιτείνει εις τόσα άρματα και να μην παραδοθή.

⁸⁵ Εις αυτό ως φιλόπατρις με φαίνεται πώς έχει λάθος ο συγγραφεύς· είναι παντού καλούτσικες, έχομεν και ημείς τες εδικές μας. Η ωραιότης των Ελληνίδων έγινε παροιμία εις τους Ευρωπαίους θέλοντες να εκφράσουν ένα ωραίον πλάσμα, λέγουν: «Voilà une beauté Grecque», να μία Ελληνική ωραιότης.

Σημεία του αμοιβαίου έρωτος αυτών

Ο Καβαλιέρος οπού επρετέντερε την Ζεμίραν ήτον ένας απ' εκείνους τους φλεγματικούς, εις την καρδιάν των όποιων φαίνεται να καταφεύγουν όλες οι ψυχρότητες του γηρατείου εν καιρώ της νεότητας των, οπού έπρεπε τότε να είναι χαρούμενοι και σερπετοί. Απ' εκείνους οπού κανένα πράγμα δεν τους ευφραίνει και, με όλον τούτο, πάλιν καταγίνονται εις τα πλέον ποταπά. Όλα τα λόγια και τα καμώματα τους είναι με το πιργέλι. Το παραμικρότερον λάθος αν γένη εις το σέβας οπού τους χρεωστέεται, τους διεγείρει εις αγανάκτησιν Πάντοτε μελαγχολικοί, σιωπηλοί, κατηφείς και συλλογισμένοι περιέρχονται. Οι τοιούτοι με φαίνεται πώς δεν είναι αρεστοί εις τες ευγενικές νέες, μήτε σχεδόν εις τες παρακατιανές. Διά τούτο και ο Καβαλιέρος δεν ημπόρεσε κατ' ουδένα τρόπον να έλκυση την καρδιάν της ωραίας Ζεμίρας, η οποία εδόθη ολάκερη εις τον έρωτα του τρίτου εξαδέλφου της από την στιγμήν οπού τον είδεν. Ο νέος πάλιν εκ μέρους του την ελάτρευε με την πλέον θερμήν κλίσιν όπου ημπορεί να δοθή εις ένα αμόρι. Και οι δύο είχαν την ιδίαν φλόγα μέσα τους, χωρίς να το ξεμυστηρευθούν.

Οι αμοιβαίες σαγιτιές των ματιών, κάποιοι διακεκομμένοι στεναγμοί, η ακούσιος σιωπή όταν ευρίσκοντο μονάχοι, εκείνη η ερωτική σύγχυσις, οπού φαίνεται πως έχει να ειπή τινάς τίποτες και τα χάνει όλα, πάσχει να ξεστομίση και πάλιν καταπίνει τον λόγον του, αυτά ενωμένα ήτον οι πρώτοι ακροβολισμοί ενός φλογερού έρωτος, οπού έμελλε να ανάψη την άσβεστον πυρκαϊάν εις τας αισθαντικάς καρδιάς των δύο νέων. Κατά πρώτον ό Φίλιππος έτρεμεν, ελιγοθυμούσε δια την ωραίαν Ζεμίραν. Πλην ήρχετο εις την ενθύμησίν του πώς την είχαν αποφασίσει δι' άλλον, απενεκρώνετο ο κακορίζικος, και το περισσότερον υποπτευόμενος μήπως και εκείνη σύμφωνη εις τα φρονήματα του πατρός της. Με όλον τούτο, δεν έπαυεν από του να δείχνη κάθε λογής περιποιήσιν, φιλίαν και προσοχήν εις εκείνα οπού ενοστιμεύετο η χρυσή εξαδέλφη του προτού εκείνη να ζητήση τίποτες νεοφανές, ο Φίλιππος επρολάμβανε τον καιρόν να της το προσφέρει. Η ταπεινότης του ήτον αρεστή εις τον καθένα τόσον, όσον ήτον μεμπτή η μεγαλαυχία του Καβαλιέρου. Ως φαίνεται, εκείνοι οπού είναι ταπεινού χαρακτήρος άνθρωποι είναι και θερμότεροι εις τα ερωτικά και μάλιστα, καθώς νιώσουν πώς τους νοστιμεύονται, τότε πασχίζουν με περισσοτέραν προθυμίαν να ελκύσουν την εύνοϊαν της ωραίας εκείνης οπού η φλογισμένη καρδιά τους λατρεύει. Ίσως το κάμνουν οι πτωχοί δι' αντευχαρίστησιν και ευγνωμοσύνην.

Ευθύς οπού απέρασεν από τον νουν του Φιλίππου πως η εξαδέλφη του δεν τον εμισούσεν, άρχισε να καιροφυλακτῆ και ευρίσκοντας την μονάχην να αποδείχνη με το κατηφές ήθος του την βίπεραν οπού εκέντρωνε την καρδιά του και τους υπερβολικούς πόνους οπού τον εκατατυραννούσαν. Με το να ήτον εις ένα σπίτι, είχαν αληθινά την ευκαιρίαν να την βλέπη συχνά· πλην, όσες φορές απερνούσεν από το πλάγι του, τόσες πικρές μαχαιριές εδοκίμαζε το πονεμένον στήθος του. Ενοστιμεύετο να είναι πάντα εις την συντροφίαν της και ποτέ να μην την αφήση μονάχην μα πάλιν και αυτό δεν το ενόμιζε πρέπον, συστελλόμενος να μην δώση

την παραμικράν υποψίαν. «Αχ, ο κακορίζικος! (έλεγεν όταν έμενε μόνος) πώς να ξεστομίσω το πάθος μου; πώς να δείξω την θανατηφόρον πληγήν μου; ή πώς να υποφέρω τους δριμύτατους πόνους της; Αν φανερωθώ, είμαι τάχα βέβαιος πώς θε να με ευσπλαγχνισθή, θε να με συμπονέση, θε να με λυπηθή; Αχ... Ποιος το ηξεύρει; Αν κρύψω πάλιν τα ανυπόφορα δεινά μου, πεθαίνω, άθλιος. Καλά, αν πεθάνω, είναι ντεβλέτι μου μα εγώ ζουριάζω, τήκομαι, ήμερα την ημέραν αναλώ, και έτσι καταντώ εις τον τάφον. Αχ, ο δυστυχής! Μα... διατί να με θάψουν, προτού να της το ειπώ; ίσως εκείνη δεν το ένιωσεν έως τώρα, ίσως δεν έχει είδησιν από την ανίατον πληγήν οπού άνοιζαν εις το στήθος μου οι σαγιτιές των ωραίων ματιών της ίσως από ευσπλαγχνίαν της δεν αφήση να χαθή ένας κακορίζικος οπού την λατρεύει, ίσως η καρδιά της γένη βοηθός μου και κινηθή προς διαυθέντευσίν μου, ίσως... Κερά μου Ζεμίρα, αν τον εχθρόν του πρέπει να αγαπά κανείς, πού έμεινε πλέον ό φίλος, και φίλος τοιούτος ωσάν τον φλογισμένον εξάδελφόν σου; Είσαι άραγε τόσον σκληρή, οπού να τον ανταμείψης με έχθραν αντί αγάπης, με μίσος αντί ευσπλαγχνίας, με απελπισίαν αντί χρηστών ελπίδων; να τον δώσης οδυνηρόν θάνατον αντί δια την ευτυχισμένην ζωήν οπού προσμένει ο πτωχός από το χεράκι σου; Επ' ελπίδι ζωής είναι, κερά μου, οπού σε παρακαλώ, είδε ό τάφος καθόλου δεν με ξιπάζει. Εγώ είμαι πλέον αποφασισμένος, τον επήρα εις τα μάτια μου την ώραν της αποφάσεως σου προσμένω, δια να φορέσω το σάβανον ή τον χιτώνα της ευδαιμονίας. Ναι ψυχή μου, ένας σου λόγος φθάνει να με κάμη τον ευτυχέστερον άνθρωπον της οικουμένης, να με χαρίση την ζωήν και να με ύψωση εις τον υπέρτατον βαθμόν της ευφροσύνης!». Αυτά λέγοντας, ως έξω του εαυτού του, εφώναζε: «Να, οπού κάμνω όρκον... Μα την ζωήν σου, φως μου Ζεμίρα, πρώτη φορά οπού σε εύρω μονάχην, αφεύκτως θε να σε εξομολογηθώ όλην την κατάστασίν μου· επειδή εξεχείλισαν τα δεινά μου και δεν ημπορώ πλέον να τα κρύψω έκαμα σταθερήν απόφασιν να σε τα ειπώ όλα όλα, και ό,τι γένη ας γένη».

Η Ζεμίρα από το άλλο μέρος, εκεί οπού ήτον ξυπνητή και χαρούμενη, εκαταστήθη μελαγχολική και όλα την εφάινονταν άγρια, όλα μαύρα, σκοτεινά τίποτες δεν την άρεζε, κανένα πράγμα δεν ήμπορούσε να ευχαρίστηση. «Τί άσπλαγχνη, τί κακή τύχη είναι αυτή εδική μου (έλεγε συχνά εις τον εαυτόν της με δάκρυα εις τα μάτια), μαύρο ριζικό! Αν ήμουν καμία πτωχή, έλεγα πως δεν σώνουν οι γονείς μου να με δώσουν άνθρωπον της αρεσιάς μου και το κατάπινα, αν ήμουν καμία άσχημη, όχι άλλο, άρα ήτον αν ήμουν καμία της ηλικίας της, και τότε δεν είχα λόγον να ειπώ. Μα... να είμαι καθώς η φύσις με εστόλισεν, ας μην ειπώ με πολύ, με ένα μέτριον όμως κάλλος, καθώς και ο καθρέπτης μου το βεβαιοί και ο κόσμος το κηρύττει, να χαρίση η τύχη τόσα πλούτη τον πατέρα μου και να ευρεθώ μοναχοκόρη, η ηλικία μου μόλις έφθασε τους δεκαπέντε χρόνους - και να πέσω σε χέρια οπού φρίττει ο νους μου μόνον να το συλλογισθώ; Αχ, ή κακορίζικη, πώς θε να ζήσω; τί θε να γένω; Υπανδρεύεται κανείς εις τον κόσμον, διά να ζήση ευτυχισμένα· αφού προβλέπω εγώ τόσες άπειρες δυστυχίες, διατί να έμβω εις τον ζυγόν αυτόν; διατί να ετοιμάσω μονάχη τον τάφον μου; Οχι... αδύνατον να το στέρξω. Η καρδιά μου δεν αισθάνεται καμίαν κλίσιν διά τον σοβαρόν Καβαλιέρον δεν τον θέλω, ώρα του καλή! Μα... ένα κορίτσι πάλιν ημπορεί να ζήση χωρίς σύζυγον και να φυλάξη την

υπόληψίν του καθαράν; Όχι, οι κακές γλώσσες δεν λείπουν από τον κόσμο, οι φιλοκατήγοροι ευρίσκουν ύλην λοιπόν πρέπει να κάμω μίαν εκλογήν και να εύρω κανένα υποκείμενον οπού να προξενήση την ευτυχίαν μου. Ο Φίλιππος άραγε;... Καλός νέος, πλην τον βλέπω μελαγχολικόν ίσως έχει κανέναν έρωτα. Όταν με βλέπη, αποσβολώνεται· ίσως θυμάται το αμόρι του- Τί καλορίζικη είναι εκείνη, οπού ημπόρεσε να τον θέλξη και να ελκύση την καρδιά του! Ας τον ψαρεύσω κομματί, να ιδώ πού βαδίζει μα αυτός περισσότερον δείχνει πως φεύγει, παρά πως αγαπά την συναναστροφήν μου. Τί να νιώσω από έναν άνθρωπον κατηφή, σιωπηλόν, φιλήσυχον, φιλήρημον; Η διαγωγή του είναι ένα αίνιγμα. Φαίνεται όμως πως τον τρώγει κανένα σκουλήκι. Καθώς τον ιδώ, θε να του ρίξω λόγον περί του Καβαλιέρου, να ιδώ τι γνώμην δίδει. Αχ... Φίλιππε, διατί να βιασθής; Μα είμεθα άραγε εξουσιασται των καρδιών μας; Όταν νομίζωμεν πως τες έχομεν ης τω στήθος μας, εκείνες πετούν εκεί οπού νοστιμεύονται, χωρίς να το νιώσωμεν. Αχ, Φίλιππε, διατί να βιασθής; ίσως από δειλίαν σου προήλθε και δεν με επρόβαλες τίποτες- δεν με εδοκίμασες αν έχω κλίσιν επάνω σου, από την άκραν συστολήν σου βέβαια... από την απελπισίαν σου εγύρισες αλλού τα μάτια σου, εθαρρούσες πως ήθελα παραβλέψει τον έρωτα σου, αν με τον απέδειχνες. Αχ, πόσον εσφαλμένη είναι η ιδέα σου! Ας ήξευρες, Φίλιππε, την καρδιά μου, ας εγνώριζες τον πόνον οπού αισθάνεται διά λόγου σου! Πλην, τί το όφελος; το μέρος του στήθους σου οπού ήθελε να κατοίκηση αύτη η άθλια, το έπιασεν άλλη εκείνη ίσως λατρεύεται από λόγου σου, και η εδική μου σκληρά βασανίζεται· εκείνη δέχεται την περιποίησίν σου. και η εδική μου καταξεσχίζεται. Θέλω να το ακούσω από το στόμα σου όμως, Φίλιππε, και ύστερον να κάμω εκείνο όπου είναι αναγκαίον εις μίαν απελπισμένην».

Αυτά εσυλλογίζετο, αυτά εφρονούσεν η Ζεμίρα, καθήμενη μονάχη εις τον ονδά της, τον όποιον είχε μεταμορφώσει εις ασκητήριόν της.

Με ποιον τρόπον ξεμυστηρεύονται τον έρωτά τους

Η μητέρα της Ζεμίρας εκαμάρωνε βλέποντας την κόρην της και τον ανεψιόν της να φέρονται με τόσην ευγένειαν και σέβας αναμεταξύ των. Το είχε κρυφήν χαράν και τιμήν της, στοχαζομένη το καλόν φυσικόν και των δύο.

Αφού οι ερασταί μας εκατάλαβαν σχεδόν την καρδίαν ο ένας του άλλου, χωρίς να το ξεμυστηρευθούν, έτυχε και τούτος ο τελευταίος τρόπος της αποδείξεως των αμοιβαίων ερωτικών φρονημάτων τους: Μία βραδιά το καλοκαίρι, καθήμενοι εις έναν καναπέ (είδος σκαμνιού) οι δύο μονάχοι έμπροσθεν εις την πόρταν του οσπιτίου, όπου η αυλή εσχημάτιζε μίαν αρκετήν ευρυχωρίαν, ευφραίνοντο εις την λαμπρότητα της σελήνης. Ένας δροσερός αέρας, φυσώντας ήσυχα, εκινούσε τα πρασινόχροα φύλλα μερικών δένδρων οπού ήτον εκεί τριγύρου. Το κρυσταλλοειδές νερόν οπού έτρεχεν από μίαν βρύσιν αντικρύ τους έκαμνεν ένα γλυκύ μουρμουρητόν, και ομού με το ηδονικόν κελάδισμα οπού επαναλάμβανεν η παραπονετική αηδών, εμεταμορφώνετο εκείνο το χαριέστατον κάθισμα εις μίαν ερωτικήν κατοικίαν. Τα χεράκια τους άγγιζαν και εσυνομιλούσαν με εκείνην την συνηθισμένην ελευθερίαν και ευτολμίαν, ήτις σώζεται μόνον αναμεταξύ εις τους

φίλους και οι ερασταί την στοχάζονται δι' άκραν ευδαιμονίαν, χωρίς να την απολαύσουν ποτέ τους οι πτωχοί, ή, και αν φθάσουν εις εκείνον τον βαθμόν, πρέπει να χύσουν κάμποσα δάκρυα και στεναγμούς, εν όσω να την αποκτήσουν. Εκείνο το ηδονικόν κάθισμα έφερεν εις κατάνυξιν την Ζεμίραν (ως φαίνεται, είχεν έλθει ο Καβαλιέρος εις τον νουν της). Ένα λαμπρόν δάκρυον έσταξεν από τα ωραία ματάκια της εις άτ. κνικάτα μάγουλα της και ένας βαθύτατος στεναγμός δεν άργησε να φανέρωση την θλιβερήν διάθεσιν της πληγωμένης καρδιάς της.

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Τί επάθετε, εξαδέλφη κερά μου; τί δηλούν αυτά τα δάκρυα, αύτη η μελαγχολία, αύτη η αιφνίδιος μεταβολή σας;

ZEMIRA — Δεν είναι τίποτες, εξαδέλφε, εδάκρυσα χωρίς να θέλω...

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Αν έχη έτσι το πράγμα, δεν βλάπτει. Εξιπάσθηκα τη αληθεία, ενόμισα πως είναι καμία κρυφή αιτία οπού σας συγχύζει, αχ, και τότε...⁸⁶ ήθελεν αισθανθώ και εγώ ομοίως τους ιδίους πόνους σας.

ZEMIRA — Τί να σας ειπώ, εξαδέλφε, δεν ημπορώ πλέον να το κρύψω, η ενθύμησις του Καβαλιέρου καταξεσχίζει την καρδιά μου, φαρμακώνει τα σπλάγχνα μου και κοντεύει να μεν βάλη εις τον τάφον.

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Μα έμενα δεν με ερωτάτε πώς είμαι τάχα;

ZEMIRA — Και πώς; δοκιμάζετε και η ευγένεια σας τίποτε κρυφούς πόνους; είστε εις καμίαν περίστασιν οπού... Αχ, εξαδέλφε, όχι, είστε ευτυχής, δεν έχετε κανένα δίκαιον να προσκλαίεσθε· όσα και αν επιθυμήσετε, σας έρχονται κατά ρουν. Τί μένει λοιπόν εις τούτον τον κόσμον, οπού να το υστερήσθε;

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Πιστεύσετέ με, Ζεμίρα κερά μου, πως είμαι εις αθλιωτέραν κατάστασιν από την εδικήν σας.

ZEMIRA — Κατά τίνα λόγον, παρακαλώ; ποίου είδους είναι τα δεινά σας; αφορούν άραγε εις ψυχικήν παιδείαν; κεντούν την καρδιά σας, καθώς έμενα θλίσουν την εδικήν μου;

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Ναι, κερά μου⁸⁷, όμοια, απαράλλακτα με τα ιδικά σας.

ZEMIRA — Τί λογής; Φοβείσθε να μην σας βιάσουν να υπανδρευθήτε με καμίαν οπού δεν νοστιμεύεσθε; υποπτεύεσθε καμίαν τυραννίαν, καμίαν δυναστείαν από τον πατέρα σας, καθώς εγώ αγαπώντας τον εδικόν μου τρέμω να μην τον λυπήσω... (επειδή και διά την μητέρα μου... κάτι γίνεται), ή αυτή καθ' εαυτήν η θέλησίς σας δοκιμάζει τίποτες εμπόδια από πουθενά;

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Αχ, Ζεμίρα!... η βία οπού επιφέρουν εις την ευγενείαν σας ανάγεται περισσότερο εις έμενα, είναι πλέον σκληρή διά λόγου μου, παρά δια το αξιολάτρευτον υποκείμενόν σας. Τα εδικά μου σπλάγχνα θλίσονται περισσότερο παρά τα εδικά σας, η καρδιά μου νιώθει όλον το βάρος αυτής της ασπλάγχνου

86 Μέ μίαν παραπονετικήν φωνήν.

87 Πάλιν μέ μίαν παραπονετικήν φωνήν

προσταγής· τήκεται η ψυχή μου, φρίττω και τρέμω ολάκερος, όταν στοχάζομαι πως είναι χωρίς ευχαρίστησίν σας το να καταντήσετε εις τα χέρια εκείνου, δια τον οποίον αισθάνεσθε ένα δίκαιον μίσος.

ZEMIRA — Εκατάλαβα πως θέλετε να με συμπονέσετε, να με λυπηθήτε, να δείξετε πως είστε φίλος· πλην με φαίνεται, Φίλιππε, πως αυτά μόνον τα λέτε δια να με παρηγορήσετε και ολίγον σας κόφτει αν με δώσουν εκείνον ή άλλον κανέναν.

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Αχ, κερά μου, διατί με σκοτώνετε με τες υποψίες σας; διατί διστάζετε εις αυτά οπού με την καρδιά μου στα χείλη σας συντυχαίνω; διατί αμφιβάλλετε εις τα γεννήματα μιας ειλικρινέστατης ψυχής; Η χαρά μου είναι προσηλωμένη εις την ευτυχίαν σας, προσμένω αν σας ιδώ ευχαριστημένην και να έβγω από τον βυθόν της λύπης οπού ευρίσκομαι καταβυθισμένος ο κακορίζικος. Δεν σας αγαπώ μόνον καθό εξαδέλφην μου, ενέχομαι και ως ανθρωπος εις την ησυχίαν της καρδιάς μιας αξιολάτρευτου νέας ωσάν την ευγενείαν σας, πονώ ο δυστυχής αν σας βλέπω να τήκεσθε αδίκως, εις καιρόν οπού είναι μύριοι τρόποι να... ζήσετε... ευτυχισμένη.

ZEMIRA — Και πόθεν σας ήλθεν η τόση ευσπλαγχνία, Φίλιππε;

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Κερά μου, το δίκαιον με παρακινεί, η ανθρωπότης με βιάζει... Δεν είναι κρίμα να μαρανθή το κάλλος σας έτσι του κάκου; να περάσετε τυραννισμένην ζωήν; να μισήτε πάντοτε- ως και την ημέραν της γεννήσεως σας;

ZEMIRA — Καλά, καλά· πλην δεν είναι άραγε καμία πλέον κρυφή αιτία όπου να σας βιάζη να πάρετε τόσον τα δίκαια μου, όπου να κατανύγη την καρδιά σας διά να λάβη την διαυθέντευσίν μου;

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Αχ — πώς να το ξεστομίσω; — κερά μου... ο δούλος σας...

ZEMIRA — Τί έκαμεν ο δούλος μου;

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Σας παρακαλώ, να ζητε, έχετε ολίγην υπομονήν, οπού να συνέλθω, επειδή και μήτε... ξεύρω... πού... περπατώ. Εγώ ο δούλος σας, κερά μου... Στο θεό μου, προκρίνω τον θάνατον μου παρά να σας το ειπώ. Με τί πρόσωπον να τολμήσω ο άθλιος να... Το σέβας οπού έχω προς την ευγενείαν σας με καταδικάζει εις μίαν αιώνιον σιωπήν.

ZEMIRA — Πέτε με το, ακριβέ μου Φίλιππε, πέτε με το, συνδράμετε με ίσως από αυτό το βαθύ μυστήριον εξήρτηται η ευτυχία μου ίσως ευρεθή τρόπος της ησυχίας μου, της ελευθερίας μου, της ζωής μου...

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Φοβούμαι να μη σας παρακινήσω εις αγανάκτηση, να μη διεγείρω τον θυμόν σας, να μην υποπέσω εις την οργήν σας, τρομάζω να μην...

ZEMIRA — Εγώ, Φίλιππε; εγώ να θυμώσω κατ' επάνω σας; Και διατί; με φαίνεται πως δεν θέλετε κάμει ποτέ κανένα κίνημα οπού να με λυπήση. Φθάνει να προέρχονται από την ευγενείαν σας, και όλα τα δέχομαι. Ελπίζω πως δεν θέλετε το

κακόν μου και, αν δώσω πίστιν εις όσα μεν πληροφορείτε, πρέπει να προσμένω όλο καλά από το χέρι σας.

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — θυσιάζομαι, κερά μου, πεθαίνω, χάνομαι διά χατίρι σας. Πλην άραγε... δεν... θυμώνετε με τα σωστά σας, αν σας ξεμυστηρευθώ εκείνο οπού είχα αποφασίσει να βαστώ κατακρυμμένον εις το στήθος μου εν όσω ζω; δεν μεταβάλλετε αυτήν την ημερότητα του χαριεστάτου προσώπου σας εις άσπονδον αγανάκτησιν; Αχ, ο κακορίζικος, καλύτερα να το σιωπήσω, παρά να διεγείρω μονάχος μου το δίκαιον μίσος σας κατ' επάνω μου. Μα... η καλωσύνη σας, κερά μου... με παρακινεί (να καιρός επιτήδειος, Φίλιππε⁸⁸. καρδιά, μην δειλιάζης!)... μα η καλωσύνη σας, κερά μου, με παρακινεί να αφήσω κάθε συστολήν όθεν και έτσι και έτσι είμαι χαμένος, λοιπόν υπακούω εις την προσταγήν σας και σας λέγω ότι... αχ, σας λέγω ότι... η καρδιά μου ετόλμησε... να σας αγαπήση.

ZEMIRA — Βέβαια, Φίλιππε, καθό συγγενής, πρέπει να με αγαπάτε.

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Ναι, κερά μου... όμως... κλίνει κομμάτι εις το ερωτικόν η αγάπη μου.

ZEMIRA — Όπου θε να ειπή, κομμάτι με αγαπάτε και όχι καθώς πρωτύτερα επασχίζετε να με κάμετε να το πιστεύσω.

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Αχ, ο δυστυχής, βλέπω και καμώνεσθε πως δεν ενιώσετε το νόημα της ομιλίας μου. Ζεμίρα ψυχή μου, εγώ τρελαίνομαι διά τα αμίμητα θέλγητρα σας, φλογίζομαι από τον χρυσόν ερωτά σας (παρακαλώ να με δώσετε την άδειαν να σας ειπώ όλα τα πάθη μου), ημέρα, νύκτα, ώρα, στιγμή δεν περνά οπού να λείψη το αχ από το πολυπαθές μου στήθος. Όταν σας βλέπω, τρέμουν τα χειροπόδαρά μου, αν δεν είστε παρών, ένα βάρος σκεπάζει την πληγωμένην καρδιά μου, πουθενά δεν ημπορώ να σταθώ, ο τόπος δεν με χωρεί, καίομαι, τήκομαι χωρίς να το ξεύρετε, κανείς δεν με βοηθεί, κανείς δεν νιώθει τον πόνον μου. Τα πύρινα δάκρυα μου, οι άπειροι στεναγμοί μου, τα ανυπόφορα δεινά μου είναι απερίγραπτα· δεν ημπορώ πλέον να τα σηκώσω, έσωθηκεν η υπομονή μου, ο θάνατος είναι το τελευταίον καταφύγιον μου ή η ελπίδα της ευτυχίας μου⁸⁹. Ωραιοτάτη Ζεμίρα, δεν είναι τωρινή η πληγή μου την πρώτην ώραν οπού έλαβα την ευτυχίαν να σας ιδώ, εκείνην την ιδίαν εδέχθηκα και τες χρυσές αλυσίδες της γλυκύτατης σκλαβιάς μου, εκείνην την ιδίαν στιγμήν εκόνευσε το φλογερόν βέλος του έρωτος εις τα σωθικά μου. Αχ, αναπνοή μου, αν δεν σας καταπείθη εις ευσπλαγχνίαν η αξιοθρήνητη κατάστασίς μου, αν δεν σας παρακινούν εις έλεος οι παραπονετικοί λόγοι μου, η λατρεία του έρωτος μου — αυτά τα θερμά δάκρυα μου καν ας εξυπνήσουν τους οικτιρμούς σας⁹⁰, να με λυπηθήτε, να με παρηγορήσετε, να με αγαπήσετε.

⁸⁸ Καθ' εαυτόν

⁸⁹ Φιλεί τα χέρια της.

⁹⁰ Χύνει δάκρυα.

ZEMIPA — Μη λυπήσθε, Φίλιππε, μην κακοτυχίζετε τόσο τον εαυτόν σας, μη με στοχάζεσθε δια τόσον σκληρήν (ο καημένος...⁹¹ το κρίμα του πήρα... δεν αγαπούσεν άλλην) αυτή η ξεμυστήρευσις δεν με συγχύζει, άλλα και μάλιστα με χαροποιεί, θαρρείτε πως δεν έχω και εγώ σπλάγχνα; πως η καρδιά μου είναι πέτρινη; πως ο Έρωτας δεν έχει την αυτήν ισχύν εις όλους μας; Άνθρωπος είμαι και εγώ... Αυτό ήτον το μέγαλον μυστήριον οπού δεν ημπορούσατε να ξεστομίσετε;

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Κερά μου, δεν είναι πλέον μυστήριον, επειδή και σας τα είπα ελαφρώθη το στήθος μου από ένα βάρος οπού με εσκότωνεν ησύχασε το κορμί μου και με φαίνεται πώς κάτι εβγήκεν από πάνω μου.

ZEMIPA — Μα διατί τόσες περιπλοκές, τόσα αινίγματα, τόσα κλωθογυρίσματα; Δεν έπρεπε να με το κρύβετε τόσον καιρόν.

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Σας το είπα ο δυστυχής, μα το εκάμετε έξω νου, προσποιούμενη πως δεν το ενιώσατε.

ZEMIPA — Τί συμπεραίνετε⁹² τώρα, Φίλιππε; Η σιωπή μου...

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Αχ, Ζεμίρα, φως μου, η σιωπή σας με δίδει ελπίδα ότι εισακούσθηκα, με γεμίζει από χαράν, με...

ZEMIPA — Άραγε θε να είστε πλέον ευτυχισμένος... αν...

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Απορίαν το έχετε, ψυχή μου; Δεν ηξεύρετε πως το να με αγαπάτε είναι ο υπέρτατος βαθμός της ευδαιμονίας μου; Είναι...Αχ... δεν ευρίσκω λέξεις να εκφράσω την ιδέαν της μεγίστης ευτυχίας οπού προσμένω από το έλεος σας.

ZEMIPA — Αληθινά⁹³ στοχάζεσθε τώρα πως εγώ σας αγαπώ;

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Κερά μου⁹⁴, σας παρακαλώ... να... παραβλέψετε την τόλμην μου... Εγώ ο δυστυχής... Μη θυμώνετε, να ζητε... Η ευγένεια σας με επροστάξετε να σας ειπώ το μυστικόν μου... Όχι άλλο... πεθαίνω... Αχ, Θεέ μου... σκοτώσατε με... Ας γένω θυσία του φλογερού έρωτός σας!

ZEMIPA — Μη φοβάσθε, ακριβέ μου Φίλιππε, δεν είστε λανθασμένος. Εγώ σας αγαπώ καθό συγγενή. Ήθελα σας αγαπήσει και περισσότερο, αν δεν εφοβόμουν να μην προσκρούσω εις την θέλησιν του πατρός μου. Όσον δια την μητέρα μου, σας το είπα και πρωτύτερα πως είναι συγκαταβατική και σας δέχεται με όσα ονόματα και αν σας δώσω, εξάδελφον... συγγενή... και...

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Αχ, αξιολάτρευτη μου Ζεμίρα! αχ, δέσποινα της ζωής μου, εγώ αναπνέω πλέον, κερά μου αυτή η αμυδρά ελπίδα οπού με δίδετε, ότι ηθέλετε με αγαπήσει, με λέγει πως με αγαπάτε. Ψυχή μου Ζεμίρα, η ευτυχία μου δεν έχει

⁹¹ Καθ' εαυτήν.

⁹² Ύστερον από ολίγην σιωπήν, και με μισήν φωνήν.

⁹³ Με θυμόν.

⁹⁴ Αποσβολωμένος.

καμίαν σύγκρισιν με τες δόξεις όλου του κόσμου, με φαίνεται πως εξουσιάζω τα πέρατα της οικουμένης...

Αυτά λέγοντας ο Φίλιππος έπεσεν εις τα γόνατα της και κατεφιλούσε τα χεράκια της βρέχοντας τα με δάκρυα. Ες αυτό το αναμεταξύ ο πατήρ, ερχόμενος απ' έξω, έμβαιεν εις το σπίτι του. Οι δύο ερασταί, βλέποντας τον οπού τους εστοχάσθη, εν τω άμα απελιθώθησαν, έμειναν απονεκρωμένοι. Ο υπερβολικός θυμός, η άκρα αγανάκτησις, έκαμαν τον Δονάν να μην ημπορή να προφέρη λέξιν, εστέκετο βουβός κάμποσιν ώραν. Τέλος πάντων, με μίαν αγρίαν φωνήν, άρχισε να υβρίζει, να επιφορτώνη και τους δύο με τα πλέον άτιμα λόγια, κακοτυχίζοντας τον εαυτόν του πως ατιμάσθηκεν εις το γήρας του από την κόρην του, από τον ανεψιόν του, από τα παιδιά του. Αυτή η τρομερά οργή ετελείωσε με μίαν σφοδράν προσταγήν προς την Ζεμίραν ότι εις το έξης να μη συντύχη ποτέ κατά μόνας με τον Φίλιππον, εις τον οποίον (αφού τον επέρασε κομμάτι ο θυμός) εφόρτωσεν όλον το πταίσιμον. «Ετοιμάσου λοιπόν, αγάριστον κορμί (λέγει), την ερχομένην Κυριακήν να στεφανωθής τον Καβαλιέρον».

Αποχωρισμός του Φιλίππου και της Ζεμίρας

Αυτά τα υστερινά λόγια εφαρμάκωσαν την καρδίαν του Φιλίππου. Εγύρισε τα μάτια του μισοδακρυσμένα προς την Ζεμίραν και με ένα βαθύτατον στεναγμόν την έδωκε να καταλάβη εις ποίον λυπηρόν αγώνα ευρίσκετο η ψυχή του. Ο πατέρας της την επήρεν από το χέρι και την έφερε προς το σπίτι. Όσον διά τον Φίλιππον, επρόσταξε να τον δώσουν άλλον ονδά, να μην έχη καμίαν συγκοινωνίαν, μήτε να φαίνεται το μέρος εκείνο οπού εκάθετο η εξαδέλφη του μήτε να έλθη πλέον εις το τραπέζι του θείου του, να παύσουν εις το έξης οι συναναστροφές τους και να μην ιδούν ο ένας τον άλλον.

Ο άσπλαγχνος τρόπος οπού εφέροντο οι συγγενείς του, οι σκληρές υποψίες οπού τον ετυραννούσαν, ο φόβος του να μην τον αποβάλουν και από το σπίτι, προ πάντων δε της Ζεμίρας η χαρά, οπού έμελλε να τελείωση εντός ολίγου, έκαμαν τον Φίλιππον να απονεκρώνεται χίλιες φορές την ώραν. Μήτε έτρωγε μήτε έπινεν ανάπαυσις ή ύπνος τί εστί δεν ήξευρεν ο δυστυχής... Ο έρωτας όμως — εκείνος ο φοβερός βασιλεύς της ανθρωπίνου καρδιάς, οπού κάμνει και τους πλέον φρονίμους να εβγαίνουν ενίοτε από τον ευθύν δρόμον της φρονήσεως, ανανεώνει τους υπεργίηρους, υποτάσσει εις το σκήπτρον του όσους διΐσχυρίζονται και σηκώνουν κατ' αυτού επανάστασιν — πετώντας επάνω εις την καρδιά της ωραίας Ζεμίρας έλεγε χαμογελώντας: «ας αφήσω τα βέλη μου να ησυχάσουν εις την φαρέτραν μου η δυναστεία οπού επιφέρουν εις αυτό το αμόρι θέλει πολεμήσει εις τον τόπον μου». Και τη αληθεία έτσι έγινε.

Αφού απεχωρίσθη η Ζεμίρα τον Φίλιππον, εκεί οπού τον αγαπούσε πρώτα ολίγον, ετρελαίνετο πλέον διά λόγου του μετά ταύτα. Εκείνος πάλιν, οπού, όταν την έβλεπε

κάθε στιγμήν, είχε μόνον μίαν θερμήν κλίσιν, εκαταστήθη όλος έρωτας και φλόγα, όταν την υστερήθη. Ωρες ολάκερες έμενε λιγοθυμισμένος, όταν την ενθυμείτο. Χίλιες μηχανές επερνούσαν από τον νουν του να κόμη, δια να την απόκτηση, πλην δεν εμεταχειρίσθη καμίαν. Η υπερβολική αγάπη, η βία, τα εμπόδια, και ο τρόπος με τον οποίον εφέρετο ο Δονάν, έδιδαν περισσότεράν ευκολίαν εις την απόκτησίν της.

Η δυστυχισμένη Ζεμίρα με άκραν απελπισίαν υπόφερε να ιδή τον Καβαλιέρον την πρώτην φοράν οπού ήλθε να την χαιρετήση και εφέρθη με έναν τοιούτον τρόπον εις αυτόν, οπού τον έδωσεν αμέσως να καταλάβη πως δεν τον νοστιμεύεται, και με χίλια κομπλιμέντα τον παρεκάλεσε να αφεθή από λόγου της. Η μητέρα της την εκακοκράτησε περί τούτου πλην η Ζεμίρα εφώναξε πλέον από την απελπισίαν της πως είναι αδύνατον να τον πάρη και εδιηγήθη καταλεπτώς την γνώμην της προστρέχουσα εις τα μητρικά σπλάγχνα της. Επρόφερε με τόσον πόνον και δάκρυα τα παράπονά της, οπού η κακορίζικη μητέρα εστοχάσθη πως αφεύκτως έπρεπε να την παρηγόρηση, διά να μην την χάση.

Ο έρωτας είναι γνωστόν πως είναι εφευρετικός και αποκαταστήνει πανούργον και πεπονηρευμένην την πλέον απλήν και άκακον νέαν. Η Ζεμίρα, αφού έλαβε κάποιες μικρές ελπίδες από την Μαδάμ Δονάν, ανάσανε κομμάτι και έμεινεν εν τοσούτω ευχαριστημένη. Κάθε ημέραν όμως έκαμνε καινούρια ζητήματα, τα όποια αποκτούσε πάντοτε με τα δάκρυα της. Ο Φίλιππος την έγγραψεν η μητέρα έδωσε την άδειαν να τον αποκριθή. Ύστερον επεθύμησε να τον ιδή· αυτό εστάθη κομμάτι βαρύ, η νενέ όμως το παρέβλεψε και αυτό. Έπειτα κατήντησε το πράγμα να συνομιλήσουν οι δύο τους, παρούσης και της μητρός. Τέλος πάντων εσυντύχαιναν και μυστικά· η μητέρα εσφάλισε τα μάτια της και ετραβήχθη εις τον ονδά της προσποιούμενη πώς δεν το ξεύρει.

Ραβάσι του Φιλίππου προς την Ζεμίραν

Κερά μου Ζεμίρα,

Αφού σε έχασα ο κακορίζικος, κείτομαι ωσάν νεκρός χωρίς αισθήσεις· μήτε νους μήτε σημεία ζωής μεν έμειναν. Η παρουσία σου οπού με εμψύχωνεν, οι παρηγορητικοί λόγοι σου, οι γλυκές ελπίδες, οι υποσχέσεις σου, με έλειψαν από την ώραν του σκληρού αποχωρισμού μας. Λοιπόν, τί θε να γένω; Να στοχάζωμαι πως είμεσθε εις τον αυτόν ορίζοντα, να μας σκεπάζη η αυτή στέγη, να κατοικούμεν εις το ίδιον σπίτι, και να μη σε βλέπω ο δυστυχής, συμπεράινε πλέον εις πόσον βαθμόν απελπισίας ευρίσκομαι! Ζεμίρα, φως μου, εγώ έζησα έως αυτήν την στιγμήν μόνον δια να σε γράψω, και αν δεν με αποκριθής, αμέσως θέλω κεντήσει ένα θανατηφόρον μαχαίρι εις την καρδιά μου, επειδή και δεν ημπορώ να υποφέρω πλέον. Ο στερεμός σου εκατό φορές την ώραν με απονεκρώνει, συμβουλήν ζητώ τί πρέπει να κάμω, και λυπήσου με.

Απόκρισις της Ζεμίρας

Εξάδελφε,

Μύρια δίκαια έχεις να αδημονής, και όσα κι αν με γράφης τα πιστεύω, διατί δοκιμάζω περισσότερα δεινά. Αχ, να ήξευρες τί τραβώ! Τα άπειρα όμως δάκρυα μου εμαλάκαιναν κομμάτι την σκληρότητα της καρδιάς της μητρός μου, και μόλις με έδωκεν άδειαν να σε αποκριθώ·τα επαναδίπλωσα, και εκαταπείσθη να ανταμωθώμεν κιόλα, πλην εμπροστά της. Λοιπόν, ακριβέ μου Φίλιππε, απόψε, όταν σε μηνύσω με την Ελένην⁹⁵, έλα χωρίς κανέναν φόβον να σε ιδώ·η μητέρα μου θε να είναι παρών, δεν βλάπτει, κάθε αρχή είναι δύσκολη·ίσως... μας λυπηθή περισσότερον, και όταν έχωμεν την υπεράσπισίν της, όλα μας έρχονται δεξιά, μένω δε όλη

η Ζεμίρα σου.

Όλα αυτά εγίνοντο εν καιρώ οπού ο θυμώδης πατήρ άστραπτε και εβροντούσε κατά της θυγατρός του, διατί να δεχθή με τόσην ψυχρότητα τον Καβαλιέρον, και το περισσότερον πως την άκουσε να τον λέγη με μίαν άκραν ταπείνωσιν να μη πατήση πλέον εις το σπίτι, μήτε να λάβη τον κόπον του κάκου να έλθη να τους χαιρετήση. Τέλος πάντων, η αγριότης του πατρός και η ευσπλαγχνία της μητρός αντιπολεμούσαν τόσον, οπού η μητέρα αδιαφορούσε πλέον με την ολότη εις την αντάμωσιν των νέων. Όθεν, ευρισκόμενοι μίαν ημέραν μονάχοι οι δύο ερασταί, άρχισαν αναμεταξύ τους την παρούσαν συνομιλίαν.

Βάνουν εις τάξιν το πράγμα

ZEMIPA—Αχ, τί δυστυχισμένη, τί κακορίζικη πού είμαι η καημένη, εξάδελφε! Και οι πέτρες με λυπούνται, και ο σκληρός πατήρ μου, αντί να ημερώση, άλλο τόσον εξαγριώνεται κατ' επάνω μου.

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Κερά μου, εκείνος εις το κρυφόν σας αγαπά. Είστε μοναχοκόρη του, η κληρονόμος του, οι ελπίδες του όλες είναι θεμελιωμένες εις την ευγενείαν σας, και λοιπόν...

ZEMIPA — Και με τούτο τί εκατάλαβα, αφού με ψήνει; Τί με χρησιμεύουν αυτά οπού επαριθμείτε;

⁹⁵ Δουλεύτρα, όπου είχε την καλωσύνην να πηγαينوφέρνω τα γράμματα τους.

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Αν αγαπούσετε... Αυτό οπού θε να σας προβάλω ίσως δεν πρέπει να το κάμη ένας ευγενής άνθρωπος, ένας εραστής ντελικάτος, παρά καιρόν πλην, αφού λείπουν όλοι οι άλλοι τρόποι, αφού δεν έχει κανείς που να προσδράμη και η ζωή του κινδυνεύει πλέον, είναι ανάγκη να...

ZEMIRA — Και τελειώσετε, Φίλιππε, μην αποσιωπάτε τον λόγον σας.

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Αν αγαπούσετε, λέγω..., ημείς ηθέλαμεν ζήσει εις το έξης αφεύκτως μαζί, χωρίς να έχωμεν κανέναν φόβον να μας αποχωρίσουν...

ZEMIRA — Αχ, και συντύχετε, εξάδελφε, δια τον θεόν!

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Είναι τρόπος, όπου να καταπεισθή ο θεός μου και μονάρχος του να θελήση...

ZEMIRA — Και τί τρόπος είν' αυτός; πέτε με τον.

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Δεν τολμώ να σας το ξεστομίσω, σας εντρέπομαι... συστέλλομαι.

ZEMIRA — Είναι λοιπόν κανένα κακόν έργον, ως φαίνεται, καμία ατιμία.

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Όχι, τρόπον τινά...όμως...

ZEMIRA — Όμως τί;... και πέτε το, καλέ, πέτε το.

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Ποτέ μου, αχ... δεν θέλω σας τω ειπεί. Δεν πάει η γλώσσα μου, τρέμω, κερά μου...

ZEMIRA — Εξάδελφε⁹⁶, σας παρακαλώ να στοχασθώ και εγώ αυτόν τον επωφελέστατον τρόπον, να τον κρίνω, να ιδώ αν ημπορώ να τον μεταχειρισθώ.

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Ζητείτε να σας τον ειπώ, Ζεμίρα; το θέλετε; με ιδετε την άδειαν;

ZEMIRA — Μη με παιδεύετε, Φίλιππε.

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Αχ, κερά μου, προστάξτε με... επειδή και δεν μπορώ κατ' ουδένα τρόπον, πώς να...

ZEMIRA — Καθώς νιώθω, θέλετε να σας παρακαλέσω γονατιστή⁹⁷.

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Αχ, ψυχή μου⁹⁸..., ας πάρωμεν εις βοήθειάν μας ακόμη ένα τρίτον υποκείμενον.

ZEMIRA — Και πώς; θέλετε να σας παρακαλέσουν, διά να ειπήτε εκείνο οπού εγώ τσιρίζω να επιχειρισθώ;... Ναι, εξάδελφε, ας χάρωμεν. Ας το προβάλωμεν την μητέρα μου, ας την παρακαλέσωμεν, ας την φέρωμεν εις μίαν κατάνυξιν με τα

⁹⁶ Με ημερότητα.

⁹⁷Καμώνεται πως θε να γονατίση.

⁹⁸ Πέφτοντας εις τα γόνατα της.

δάκρυα μας, ας την φανερώσωμεν τους πόνους μας·εγώ είμαι βέβαιη πως θέλομεν την καταπείσει.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ — Όχι, Ζεμίρα μου, εκείνη φοβείται να έβγη από την προσταγήν του πατρός σας και, αντί να μας ωφελήση, ημπορεί... να μας... βλάβη.

ZEMIRA—Δεν καταλαμβάνω λοιπόν τί με λέτε.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ — Δεν λέγω περί της μητρός σας πώς πρέπει να την άρωμεν εις βοήθειάν μας, αλλά...

ZEMIRA — Και ποίον λοιπόν;

ΦΙΛΙΠΠΟΣ—Έναν άλλον ωσάν έσας την ιδίαν, Ζεμίρα μου.

ZEMIRA — Πέτε με παστρικά, Φίλιππε, τον σκοπόν σας, εγώ δεν ημπορώ να τον εύρω, ο καιρός περνά και τον χάνομεν του κάκου.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ — Να βάλωμεν στην μέσην της υποθέσεώς μας έναν άλλον ωσάν εσάς την ιδίαν, Ζεμίρα... Πώς; δεν καταλαμβάνετε τι σας λέγω;... Ήγουν, ως προς την θείτσαν μου δεν είστε μία άλλη ωσάν τον εαυτόν της η ευγενεία σας; Η σχέσις... οπού σώζεται αναμεταξύ σας...

Η Ζεμίρα έροδοκοκκίνισε, πλην δεν εκατάλαβε πάλιν σωστά την έννοιαν του λόγου.

ZEMIRA—Τη αληθεία, εξάδελφε... μήτε σας κόφτει μήτε θέτε να ξεύρετε πώς μεθαύριον είναι Κυριακή και ό Καβαλιέρος...

ΦΙΛΙΠΠΟΣ — Δεν είναι άλλος τρόπος έξω από αυτόν, ακριβή μου Ζεμίρα... Δότε την άδειαν εις τον εραστήν σας να... τον μεταχειρισθή... Ένα άκακον πλάσμα, όπου θε να χρεωστά την ζωήν και εις τους δύο μας, οπού θέλει ονομασθή παιδί μας... να...

Η Ζεμίρα πάλιν ευθύς έλαβεν ένα ύφος πολλά σοβαρόν και εφαινετο πώς τάχα εγνυχράνθη με όλον τούτο, ύστερον από ένα βαθύν στεναγμόν τον απεκρίθη:

ZEMIRA — Ας αφήσωμεν κατά το παρόν αυτό το κεφάλαιον εγώ ποτέ μου δεν θέλω έμβη εις τον ναόν της υπανδρείας από αυτήν την πόρταν...

ΦΙΛΙΠΠΟΣ — Δεν είναι άλλος τρόπος, κερά μου, και στοχασθήτε αν δεν έχω δίκαιον.

ZEMIRA — Ακούσετε με, εξάδελφε η αρετή είναι έμφυτος εις τες καρδίες των γυναικών όσον και αν εξαπλώνονται, πάλιν ενθυμούνται το χρέος τους. Εγώ τώρα ευρίσκομαι αναμεταξύ εις δύο κρημνούς, θέλω πασχίσει και τους δύο να τους αποφύγω, να μη χάσω μήτε την ευγενείαν σας μήτε την ζωήν μου. Στοχάζομαι πως πρέπει να θυσιάσω ένα μέρος της τιμής μου, και θε να το κάμω. Κανένα άλλο αίτιον δεν ημπορούσε να με καταπείση εις αυτό, έξω από την αγάπην σας και λοιπόν απεφάσισα να προσποιηθώ πως τάχα είμαι... Να το τελειώσω όμως, καθώς με συμβουλευετε, είναι αδύνατον. Ας μην ατιμασθούμεν λοιπόν και οι δύο μας, η

ευγένεια σας μεν φθείροντας την εξαδέλφην σας δια να την νυμφευθήτε, εγώ δε γινομένη αναξία εις το να επιφέρω τον τίτλον του ονόματος σας και να λέγομαι συμβία σας. Μη συγχύζεσθε, εγώ σας υπόσχομαι να τα τελειώσω όλα. Θέλω προσποιηθή πως έπαθα αυτό όπου με προβάλλετε και θέλω έχει περισσοτέραν μεγαλοψυχίαν εις το να υποφέρω τον θυμόν του πατρός μου όντας ανεύθυνη, παρά να είμαι υπεύθυνη και προ πάντων δεν θέλει κινδυνεύσει η ζωή... ενός... μικρού.

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Αξιολάτρευτη Ζεμίρα⁹⁹, ο σκοπός μου είναι να σας αποκτήσω ο δυστυχής όσον δια τους τρόπους και τα μέσα οπού θε να μεταχειρισθήτε δεν με κόφτει, αδιαφορώ, εγώ προκρίνω εκείνο οπού σας αρέσει και πείθομαι εις τον λόγον σας.

ZEMIRA — Σας αφήνω λοιπόν υγείαν, εξαδέλφε· ησυχάσετε, μη με ξεχνάτε, όταν αδειάζετε να θυμάστε και την Ζεμίραν από καμία φορά.

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Αχ, ψυχή μου, περνά λεπτόν άραγε οπού να μην έχω το χρυσόν όνομα σας εις τα χείλη μου; δούλος σας ωστόσο. Άμποτε να έλθουν δεξιά οι ελπίδες μας και να λάβουν ευτυχισμένον τέλος.

Αύτη η συνομιλία έδωσεν αιτίαν την Ζεμίραν να αρχίση αμέσως την μηχανήν οπού έμελλε να παίξει. Επήρε μερικά πιοτά δροσιστικά, τα όποια, χωρίς να ενοχλήσουν τελείως την υγείαν της, την ελίγνευσαν κομμάτι, και έκαμεν τα ρόδα του προσώπου της να κιτρινίσουν, εις καιρόν οπού η λύπη είχε κάμει αρχήν πρωτύτερα να μαραΐνη το χρώμα τους. Έπειτα, κατ' ολίγον ολίγον, εμεταχειρίσθη ένα στρατήγημα, το οποίον, αν το ειπή τινάς φανερά, θέλει παρακινήσει εις γέλωτα τον αναγνώστην... Αυτός ο τρόπος επροξενούσεν ανεπαισθήτως μίαν ανωμαλότητα εις το πλέον ζαρίφικον μέρος του σώματος της Ζεμίρας και την έκαμνε πλέον γεματούτικην απ' ό,τι ήτον φυσικά.

Πως εκατωρθώθη η ύπανδρεία τους

Μετά μερικός ημέρας, εβγαίνοντας από το τραπέζι, ο Δονάν έριξεν ένα βλέμμα εις την κόρην του καλοκοιτάζει, και τί να ιδή;... Η Ζεμίρα το επρόσμενε προ πολλού με όλον τούτο, έμεινε κατακόκκινη, στοχαζομένη πως ο πατέρας της την παρατηρεί. Και όταν αυτός, με μίαν αλλοιωμένην φωνήν από την υπερβολικήν αγανάκτησιν (επειδή και ήτον ο πτωχός υποκείμενος εις αυτό το πάθος), έκραζε την γυναίκα του να έλθη, η Ζεμίρα ολίγον έλειψε να πέση κάτω λιγοθυμισμένη.

ΔΟΝΑΝ— Έλα, προκομμένη, ιδέ την κόρην σου· ρώτησε την, κατάλαβε τι έχει... Η Μαδάμ Δονάν έξω το εαυτού της, ξιπασμένη, με μισομασημένα λόγια επάσχιζε να τον εξιλέωση.

⁹⁹ Μέ ύπερβολικήν άγαλλίασιν.

ΜΑΔΑΜ — Δεν έχει τίποτες, αυθέντη μου... Τί έχεις, Ζεμίρα;¹⁰⁰ τί έπαθες, παιδί μου; Πώς εχάλασεν η όψις σου; μοιάζει πώς είσαι αχαμνά, ναι;

ΔΟΝΑΝ — Εγώ στοχάζομαι πώς έπραξεν αχαμνότερα, παρά οπού είναι. Όμως... μα την ζωήν μου... αν εκείνο οπού υποθέτω πως να ηκολούθησεν έβγη αληθινόν... αλίμονον εις την τύχην εκείνου όπου με ατίμησε!

ΜΑΔΑΜ — Παναγία μου! τί λόγια είναι αυτά, αυθέντη μου; Ησυχάσετε ολίγον, δια τον Θεόν...

Η Ζεμίρα, ευρισκομένη εις ένα χάλι οπού ημπορεί καθέννας να το συμπέρανα από την περίστασιν εις την οποίαν ήτον, έπεσεν εις τα γόνατα τής μητρός της, κατέβρεχε τα χέρια της με θερμό δάκρυα, το συχνόν αναφιλητόν δεν την άφηνε να προφέρη λόγον. Ο πατέρας της ηθέλησε να την δώση ένα μπάτσον λέγοντας:

ΔΟΝΑΝ — Κοίταξε τώρα, κοκόνα μου!¹⁰¹ Βλέπεις τα αποτελέσματα των χαδευμάτων σου; βλέπεις τί σε επροξένησεν ο αδιάκριτος τρόπος οπού φέρεσαι προς την κόρην σου;

Η ξίπασις οπού αισθάνθηκεν η Ζεμίρα εκείνην την ώραν, βλέποντας πως έμελλε να δεχθή μίαν τοιαύτην κακήν μεταχείρισιν, την οποίαν δεν εδοκίμασε ποτέ της, από ένα πατρικόν χέρι οπού ήτον συνηθισμένη να δέχεται μόνον χαδεύματα, την έκαμε τω όντι παρευθύς να λιγοθυμήση, και εβιάσθη με τούτο ό πατήρ της να την συνδραμή ο ίδιος. Όταν εσυνήλθεν εις τον εαυτόν της, την έφεραν εις το στρώμα της. Ο ταραχώδης Δονάν, με όλον οπού ήτον φοβερά θυμωμένος, πλην δεν ετολμούσε να βροντά πλέον και να φωνάζη κοντά της, παρά από μακριά έκαμνεν ό,τι έκαμνε.

Επέρασαν μερικές ήμερες χωρίς να λάβη μείωσιν ο θυμός του. Όλο εμουρμούριζεν. Έδιωξε τον ανεψιόν του από το σπίτι, τον επροσκάλεσε πάλιν μετά μίαν ώραν, τον ύβρισε και με φοβερισμούς τον λέγει:

ΔΟΝΑΝ — Πανούργε, έμενα παίζεις τέτοια παγνίδια; έμένα, οπού σε είχα σαν υιόν μου, ατιμάζεις; Καλά, εγώ να σέ μάθω γνώσιν, να ιδείς... Μα... όχι άλλο, πρέπει να πάρω την αδειάν σας από την Εκκλησίαν να κουρευθήτε...

ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ — Αχ, ακριβέ μου θείε, αυτό ζητώ και εγώ, αυτή είναι η μεγαλύτερα ευεργεσία οπού προσμένω από το πατρικόν χέρι σας... και...

ΔΟΝΑΝ — Αναίσχυντε, ακόμη λαλείς; Αυτό ζητείς, ναι; Μα εγώ δεν το ζητούσα να γένη έτσι, αχρείε!... Την παίρνεις, την παίρνεις, και τότε σε βλέπω, θέλω σε δείξει πως δεν τυχαίνει να χωρατευτής μετ' έμένα.

Οι ετοιμασίες έγιναν κομμάτι σύντομα. Τέλος πάντων, έφθασε και η ημέρα του γάμου. Το πουρνό η Ζεμίρα έβγαλεν εκείνα τα επίπλαστα ρούχα οπού ενόσταιναν το εύμορφον μπόι της και εφόρεσε μιαν καμιζόλαν λυτήν εσφίχθηκε τόσον, οπού

¹⁰⁰ Προς την κόρην της.

¹⁰¹ Προς την γυναίκα του.

ημπορούσε κανείς να την αγκαλιάσει εις τα δέκα του δάκτυλα. Η μητέρα της ήτον εις τω πλάγις. Εξιπάσθηκεν η ζαβάλισσα να μην τύχη και ακολουθήση τίποτις, και άρχισε να την συμβουλεύη:

ΜΑΔΑΜ — Κόρη μου, διά όνομα του Θεού, μη σφίγγεσαι τόσο, όσον ζης! Φυλάξου παιδί μου... να μην...

ZEMIPA— Μη φοβάσθε τίποτες, ακριβή μου μητέρα, εγώ είμαι ο εις την πρώτην κατάστασιν.

Η νενέ πάλιν εκαταπείσθη κατά την συνήθειάν της. Επήγαν εις την εκκλησίαν, ετελείωσεν η τσιριμόνια και εξαναγύρισαν σπίτι.

ΜΑΔΑΜ — Κόρη μου, εγώ ήμουν με την έννοια σου, δεν έβλεπα την ώραν πότε να έβγωμεν, οπού να μην τύχη και πάθης τίποτες εξ αιτίας του πλήθους των ανθρώπων. Αληθινά, πρέπει να αποφεύγη κανείς το σκάνδαλον πλην, τώρα οπού είμεθα εις ελευθερίαν, σφίξου κομμάτι, στοχάσου πως... είσαι...

ZEMIPA — Κεράκα, συγχωρήσετε με δι' αυτό το παραμικρόν στρατήγημα οπού ωργάνισα, δια να πάρω τον εξάδελφόν μου. Εγώ ο είμαι άξια του αίματος σας και του πατρός μου, όσον έρωτα και αν είχα δια τον Φίλιππον, αφ' ότου ήλθεν εις το σπίτι μας, έπροκρινα καλύτερα να τον υστερηθώ, παρά να μη φυλάξω το χρέος εκείνο οπού ένα κορίτσι καλά αναθρεμμένον χρεωστεί εις τους γονείς του και εις τον εαυτόν του. Εγώ μόνον επροσποιήθηκα αυτό οπού νομίζετε δια βέβαιον.

Εν όσω η Ζεμίρα εξεμυστηρεύετο εις την μητέρα της, ο Δονάν είχε σφαλίσει το στόμα του πλέον, βλέποντας την από μακριά την κόρην της να κρυφосυντυχαίνουν, είπεν εις τον γαμβρόν του χαμογελώντας:

ΔΟΝΑΝ — Ας ιδούμεν τι κάμνουν αυτές εκεί. Να μη σε επιβουλεύονται, καημένε, τίποτες; Ας ακούσωμεν.

Την ώραν οπού αγκάλιαζε την κόρην της ξεφωνίζοντας:

ΜΑΔΑΜ—Αχ, παιδί μου, σπλάγγνα μου, αληθινά κατά δύο τρόπους καλά το εστοχάσθηκες: και διατί το έκρυψες από όλους μας και διατί δεν το έκαμες. Εύγε σου! Ας αφήσωμεν τον πατέρα σου να το θαρρή πως είναι έτσι.

Ο Δονάν, ακούοντάς το, εμβήκε με θόρυβον και φωνές βαστώντας τον γαμβρόν του άπω το χέρι.

ΔΟΝΑΝ — Και εγώ το απορούσα... πώς η κόρη μου να κάμη ένα τοιούτον κίνημα! Δεν ημπορούσε να το χωρέση ο νους μου. Διατί όμως ζητείτε να με κρύψετε ένα πράγμα οπού με προξενεί την μεγαλυτέραν χαρόν τού κόσμου; Έλα, κόρη μου, έλα να σε παραστήσω εις όλους τους καλεσμένους, να μάθουν πως είσαι αίμα μου, τόσο δια την αρετήν όσον και δια την επιτηδειότητα και αγχίνοιαν της γνώσεως σου... Πλην του λόγου σου¹⁰², καλέ κυρ απόστολε, οπού ενόμιζα πως είσαι

¹⁰² Προς τόν Φίλιππον.

περισσότερον πονηρός απ' ό,τι είσαι, στοχάσου πως δεν στέργω κατ' ουδένα τρόπον να ζημιωθώ·εις τον χρόνον αφεύκτως ζητώ να εβγάλης ένα παλικάρι εις τω παρόν...

Ο Δονάν ετελείωσεν εκείνο οπού είπεν, ετράβηξε την κόρην του εις τον άλλον ονδά, οπού ήτον οι καλεσμένοι, και, χωρίς να τον κόφτη πολύ δια την εντροπήν της, εφώναζε το μυστικόν όπου η γυναίκα του εξητούσε να κρύψη και βαστώντας την μέσην της κόρης του εις τα δάκτυλα του την έδειχνε: «Κοιτάξετε, κοιτάξετε, κοκόνες μου!» Η συντροφιά επαίνεσε την Ζεμίραν δια την αγχίνοιαν και περιμαζωμόν της, του Φιλίππου η υπόληψις όμως εξέπεσε κομμάτι.

— Ζεμίρα ψυχή μου, έγινες τω όντι εδική μου; δεν είναι άραγε όνειρον αυτό όπου βλέπω; (εφώναζε το βράδυ από την υπερβολικήν χαράν του ο νέος). Αχ, κερά μου, δεν έχω άλλο τίποτες πλέον να ζητήσω εις αυτήν την ζωήν όλα ενταυτώ τα απόλαυσα με την απόκτησίν σου.

Ας μάθουν λοιπόν από το παράδειγμα μου όλοι οι ερωτικοί ότι δεν αποτυγχάνουν ποτέ, μήτε χάνουν τους κόπους τους, αν αγαπούν εκ ψυχής και είναι ο πόθος τους ειλικρινής.